

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3398

[Total No. of Pages : 7

[4764] Ext. - 101

M.Com. (Semester - I) (External)

MANAGEMENT ACCOUNTING

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What does mean by Responsibility Centre? How are they classified? Explain the utility of these centers to management? **[15]**

OR

Prepare a Balance Sheet from the particulars furnished hereunder.

a) Inventory Turnover Ratio	6
b) Gross Profit Margin	20%
c) Capital Turnover Ratio	2
d) Fixed Assets Turnover Ratio (Cost of Sales)	4
e) Debt Collection Period	2 Months
f) Creditors payment period	73 Days
g) Gross Profit	Rs. 3,00,000/-
h) Reserves & Surplus	Rs. 1,00,000/-
Excess of Closing Stock over Opening Stock was	Rs. 25,000/-

The Entire Sales and Purchases are made on credit basis.

Q2) What do you mean by analysis of financial statements? Give brief account of the techniques of financial statement analysis. **[15]**

OR

On 1st April 2014, the Board of Directors of Sunshine Ltd. desire to know the amount of working capital. Productions during the previous year was 30,000

P.T.O.

units & it is proposed to maintain the same during the year 2014-15.

The expected ratios of Cost to Selling price are :-

- a) Raw Material 60%
- b) Direct Wages 10%
- c) Overheads 20%

Following further information is available.

- a) Raw Materials are expected to remain in stores for an average of two months whereas Finished Goods will stay in warehouse for three months.
- b) Production process time is of one month
- c) Credit given to customers is of three months & allowed by supplier is of two months.
- d) Lag in payment of wages is one and half month.
- e) Delay in payment of Overheads is one month.
- f) 25% of the output is sold against cash.
- g) Cash in hand and at bank is expected to Rs. 1,50,000/-
- h) Selling price is Rs. 250/- per unit.

Q3) Balance Sheets of Sunita Ltd. as on 31.03.2013 & 31.03.2014.

Liabilities	31.03.2013	31.03.2014	Assets	31.03.2013	31.03.2014
Equity Capital	12,00,000	16,00,000	Land & Building	8,00,000	6,80,000
8% Preference Capital	6,00,000	4,00,000	Plant	3,20,000	8,00,000
Share Premium	---	80,000	Investment	4,80,000	4,40,000
General Reserve	1,90,000	2,50,000	Stock	3,08,000	4,36,000
P & L A/c	1,90,000	2,62,000	S Debtors	6,00,000	7,12,000
S. Creditors	1,80,000	2,52,000	Cash & Bank	1,40,000	1,60,000
Bills Payable	1,20,000	1,44,000	Preliminary Expenses	60,000	40,000

Prov. for Tax	60,000	80,000			
Proposed Dividend	1,68,000	2,00,000			
Total	27,08,000	32,68,000	Total	27,08,000	32,68,000

Additional Information :-

- Provide Depreciation on all fixed assets @ 15% p.a.
- During the year, a machine having written down value Rs. 48,000/- was sold for Rs. 40,000/-
- During the year Investments were sold @ Rs. 20% premium
- Provision was made for taxation during the year Rs. 90,000/-
- Company redeemed its 8% Redeemable Preference Shares at 10% premium.

Prepare Schedule of Changes in Working Capital and Statement of Sources and Application of Funds along with necessary workings. **[20]**

OR

Write Short Notes (Any two)

- Advantages and disadvantages of Cash Flow Statement
- Scope of Management Accounting.
- Distinguish between Cost Accounting and Management Accounting.
- Receivable Management.

Total No. of Questions : 3]

P3398

[4764] Ext. - 101

M.Com. (External)

FINANCIAL ANALYSIS AND CONTROL

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of calculator is allowed.

Q1) Rama Ltd. having the following two proposals of investment.

[15]

Particulars	Proposal 'A'	Proposal 'B'
Cost of investment (₹)	2,00,000	2,80,000
Life of Assets (Years)	4	5
Scrap Value	Nil	Nil

Net Income after depreciation and tax :

Year	Proposal 'A' (₹)	Proposal 'B' (₹)
2009	5000	Nil
2010	20,000	34,000
2011	35,000	34,000
2012	25,000	34,000
2013	-	34,000

It is estimated that each of the project will require an additional working capital of Rs. 20,000 which will be received back in full after the expiry of each project life.

Depreciation is to be provided under straight line method. The present value of ₹1 to be received at the end of each year at 10% per annum is given below.

Year	Present Value (₹)
1	0.91
2	0.83
3	0.75
4	0.68
5	0.62

You are required to assess the profitability of the projects on the basis of the following methods.

- Return on Investment
- Pay-back period.
- Discounted pay back period
- Profitability Index.

OR

Goyal Corporation Ltd. has prepared the following Budget estimates for the year 2012-2013.

Sales (Units)	15000
	(₹)
Fixed Expenses	34,000
Sales value	1,50,000
Variable costs (Per unit)	6

You are required to :-

- Find the p/v Ratio, break-even point and margin of safety.
- Calculate the revised p/v Ratio, break-even point and margin of safety in each of the following cases.
 - Decrease of 10% in selling price.
 - Increase of 10% variable cost.
 - Increase of sales volume by 2000 units.
 - Increase of Rs. 6000 in fixed costs.

Q2) A factory is currently working at 60% capacity and produces 1200 units, at a cost of ₹250 per unit as per details given below : **[15]**

Particulars	Per Unit
	₹
Direct Material	100
Direct Labour	60
Variable Overheads	30
Fixed Overheads	20
Variable Expenses (Direct)	10
Selling Expenses (20% Fixed)	15
Administration Expenses (90% Fixed)	10
Distribution Expenses (80% Variable)	5
Total	250

The current selling price is ₹ 300 per unit. At 70% capacity working, material cost per unit increases by 2% and selling price per unit falls by 2%.

At 90% capacity working, material cost per unit increases by 5% and selling price per unit falls by 5%.

Estimate profits of the factory at 70% and 90% working capacity.

OR

The standard cost of a unit of a product shows the following costs of material and labour.

Material : 4 pieces @ ₹ 5.00

Labour : 10 hours @ ₹ 1.50

5700 units of the product were manufactured during the month of March 2013. With the following material and labour costs.

Material : 23,000 pieces at ₹ 4.95 each.

Labour : 56,800 hours at ₹ 1.52 each.

You are required to calculate :

- a) Material Price Variance
- b) Material Usage Variance
- c) Material Cost Variance
- d) Labour Rate Variance
- e) Labour Efficiency Variance, and
- f) Labour Cost Variance

Q3) Write Short Notes (Any Two) :

[20]

- a) Measurement of cost of capital
- b) Make or buy decision
- c) Overheads cost Variance
- d) Master budget.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3399

[4764] Ext. - 102

[Total No. of Pages : 4

**M.Com. (External) (Part - I)
STRATEGIC MANAGEMENT
(2013 Pattern) (Compulsory)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the concept of strategic management? Explain strategic management process. **[15]**

OR

What do you mean by strategic Implementation? Distinguish between financial planning & manpower planning.

Q2) What are the areas/issues in finance where strategic formulation is required?[15]

OR

Define Research & Development strategy? Explain its Need & Formulation.

Q3) Write Short Notes (Any Four) : **[20]**

- a) Total Quality Management
- b) Mergers of companies
- c) Business process Reengineering
- d) SWOT Analysis
- e) Strategic options at company Level
- f) Advantages of strategic planning.

❧❧❧❧

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3399

[4764] Ext. - 102
M.Com. (External) (Part - I)
STRATEGIC MANAGEMENT
(2013 Pattern) (Compulsory)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील संख्या एकूण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापन या संकल्पनेची व्याख्या करा. व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [15]

किंवा

व्यूहरचनात्मक अंमलबजावणी म्हणजे काय? वित्तीय नियोजन आणि मनुष्यबळ नियोजन यांतील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) वित्तीय व्यूहरचनात्मक सुत्रीकरणातील बाबींची आवश्यकता काय आहे ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संशोधन आणि विकास व्यूहरचना म्हणजे काय? त्याची गरज आणि सुत्रीकरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) [20]

- अ) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन
ब) कंपनीचे विलीनीकरण
क) व्यवसाय प्रक्रिया पुनर्बांधणी
ड) स्वॉट विश्लेषण
इ) कंपनी पातळीवरील व्यूहरचनात्मक पर्याय
फ) व्यूहरचनात्मक नियोजनाचे फायदे

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

P3399

[4764] Ext. - 102
M.Com. (External) (Semester - II)
INDUSTRIAL ECONOMICS
(2013 Pattern) (Compulsory)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain scope and Limitations of Industrial Economics. **[15]**

OR

State and explain factors influencing on Industrial Location.

Q2) Define Industrial profitability. Explain measurement of Industrial profitability. **[15]**

OR

Explain role and problems of small and medium Enterprises (SME)

Q3) Write Short Notes (Any Two) : **[20]**

- a) Sargent Florence Theory of Location.
- b) Industrial Productivity.
- c) Role of Private sector Enterprises.
- d) Regional Industrial Imbalance.

ΩΩΩΩ

Total No. of Questions : 3]

P3399

[4764] Ext. - 102
M.Com. (External) (Semester - II)
INDUSTRIAL ECONOMICS
(2013 Pattern) (Compulsory)
(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) औद्योगिक अर्थशास्त्राची व्याप्ती आणि मर्यादा स्पष्ट करा. [15]
किंवा
औद्योगिक स्थान निश्चितीवर प्रभाव टाकणारे सांगा व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) औद्योगिक लाभप्रदतेची व्याख्या द्या. औद्योगिक लाभप्रदतेची मापने स्पष्ट करा. [15]
किंवा
लघु आणि मध्यम उपक्रमांची भूमिका आणि समस्या स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) [20]
अ) स्थाननिश्चितेचा सार्जेंट फ्लोरेन्स सिद्धान्त
ब) औद्योगिक उत्पादकता
क) खाजगी उपक्रमांची भूमिका
ड) प्रादेशिक औद्योगिक असमतोल

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3400

[4764] Ext. - 103

[Total No. of Pages : 7

M.Com. (External) (Semester - II)

BUSINESS STATISTICS

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meanings.*

SECTION - I

Q1) Attempt any **two** of the following :

- a) Consider a random experiment of tossing a die 5 times. Treat success as 3 appears on uppermost face. Write down probability mass function of number of successes. Also state its mean and variance. [7]
- b) State probability mass functions of Binomial and Poisson distribution. State probability density function of Normal distribution. Also state Limiting relations among these distributions. [7]
- c) Find mean and variance of a continuous random variable X whose probability density function is given by : [7]
$$f(x) = 12x^2(1-x) \quad \text{if } 0 \leq x \leq 1$$
$$= 0 \quad \text{otherwise.}$$

Q2) Attempt any **two** of the following :

- a) i) The following information is collected on two characters : [4]

	Cinegoers	Non-cinegoers
Literate	83	57
Illiterate	45	65

Based on this information can you conclude that there is no association between habits of cinema watching and literacy at 5% level of significance.

Given $\chi_1^2 = 3.81, \chi_2^2 = 5.99, \chi_3^2 = 7.81$ at 5% L.O.S.

- ii) A sample of 400 people is found to have mean weight of 50.47 kg. Can it be regarded as a sample from large population with mean weight of 52 kg. at 5% L.O.S. (Given Population Standard deviation 1.2 kg.) [3]

P.T.O.

- b) i) A hospital switchboard receives on an average 4 emergency call in a 10 minutes interval. What is the probability that there are at least 3 calls in an interval of 10 minutes? (given $e^{-4} = 0.018316$) [4]

- ii) A random variable X has following probability distribution : [3]

X	1	2	3	4	5
P(X = x)	5K	8k	15k	7k	5k

Find a) K

- b) $P(1 < X \leq 3)$
 c) $P(X \geq 4)$
- c) i) A production department of a company knows from the past experience that there is 30% chance of finding defect. If 10 units of the product are examined, using binomial distribution find probability that not more than 1 defective product is found. [4]
- ii) Let $X \rightarrow B(n,p)$. If $E(X) = 4$, $\text{Var}(X) = 3$, find n and p. Also find $P(X = 0)$. [3]

Q3) Attempt the following :

- a) If X is a Normal variate with mean 30 and SD 5. Find [7]
- i) $P(26 \leq X \leq 40)$
 ii) $P(X \geq 45)$
 iii) $P(X \leq 25)$
 iv) $P(X \geq 30)$
 v) $E(2X)$
 vi) $\text{Var}(2X)$
 vii) $\text{Var}(3X - 5)$

OR

- b) Following are the average weekly loss of work hours due to accidents in ten industrial plants before and after safety program was put in to operation : [7]

Plant No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Before	45	73	46	124	33	57	83	34	26	17
After	36	60	44	119	35	51	77	29	24	11

Test whether the safety program was effective at 5% L.O.S.

- c) A company wants to decide which of the two types of tyres should be used for their trucks. Company determined the following information regarding their lives in miles. [7]

Brand	I	II
Mean	20,000	25,000
Population s.d	4,000	2,800
Sample size	100	100

Is the difference in their average life significance? Use 5% level of significance.

OR

- d) Marks scored by candidates are normally distributed. 44% of the candidates obtained marks below 55 and 6% of the candidates scored marks above 80. Find the mean and variance of marks. [7]

Q4) Attempt any two of the following :

- a) Explain the concept of parameter and its estimate. Also define unbiased estimator. [4]
- b) Explain the procedure of T-Test for equality of two population means. [4]
- c) Give two real life situation where normal distribution can be used. Also write four properties of normal distribution. [4]

Total No. of Questions : 3]

P3400

[4764] Ext. - 103
M.Com. (Part - I) (External)
STRATEGIC MANAGEMENT
(2013 Pattern) (Compulsory)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the concept of strategic management? Explain strategic management process. **[15]**

OR

What do you mean by strategic Implementation? Distinguish between financial planning & manpower planning.

Q2) What are the areas issues in finance where strategic formulation is required?[15]

OR

Define Research & Development strategy? Explain its Need & Formulation.

Q3) Write Short Notes (Any Four) : **[20]**

- a) Total Quality management
- b) Mergers of companies
- c) Business process Reengineering

- d) SWOT Analysis
- e) Strategic options at company Level
- f) Advantages of strategic planning.

Total No. of Questions : 3]

P3400

[4764] Ext. - 103
M.Com. (Part - I) (External)
STRATEGIC MANAGEMENT
(2013 Pattern) (Compulsory)
(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील संख्या एकूण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापन या संकल्पनेची व्याख्या करा. व्यूहरचनात्मक व्यवस्थापनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. [15]

किंवा

व्यूहरचनात्मक अंमलबजावणी म्हणजे काय? वित्तीय नियोजन आणि मनुष्यबळ नियोजन यांतील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) वित्तीय व्यूहरचनात्मक सुत्रीकरणातील बाबींची आवश्यकता काय आहे ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

संशोधन आणि विकास व्यूहरचना म्हणजे काय? त्याची गरज आणि सुत्रीकरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) [20]

- अ) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन
ब) कंपनीचे विलीनीकरण
क) व्यवसाय प्रक्रिया पुनर्बांधणी

- ड) स्वाँट विश्लेषण
- इ) कंढनी ढातळीवरील व्यूहरचनात्मक ढर्याय
- ढ) व्यूहरचनात्मक नलरुडनाचे ढायदे

ॢॢॢॢ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3401

[4764] Ext. - 104

[Total No. of Pages : 11

**M.Com. (Part - I) (External)
ADVANCED ACCOUNTING**

**Advanced Accounting and Taxation (Group - A)
(2013 Pattern) (Special Paper - I)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Give working notes wherever necessary.*

Q1) Explain the concept of Accounting theory. State the accounting principles in detail. **[15]**

OR

Write short notes (Any two) :

- a) Accounting Environment.
- b) Role of Accounting Theory.
- c) Important steps in Leasing.
- d) Types of Leasing.

Q2) The Balance sheet of ABC manufacturing Co. Ltd. discloses the following financial positions as on 31st March 2014. **[15]**

Balance Sheet as on 31st March 2014

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Paid up capital - 30,000	3,00,000	Good will at cost	30,000
Shares of Rs. 10 each fully paid		Land and Buildings	1,75,000
Capital Reserve	60,000	Plant and Machinery	90,000
Sundry creditors	71,000	Stock at cost	1,15,000
Provision for Taxation	55,000	Book debts - 98,000	
Profit & loss A/c	26,000	Less Provision for doubtful debts - 3,000	95,000
		Other assets	7,000
	5,12,000		5,12,000

Your are asked to value the good will of A,B,C manufacturing Co. Ltd. for which purpose the following information is supplied.

- a) Adequate provision has been made in the accounts for income tax and depreciation.
- b) Rate of income tax may be taken at 50%.
- c) The average rate of dividend by the company for the past five years was 15%.
- d) The reasonable return on capital invested in the class of business done by the company. - 12%.

P.T.O.

OR

Following was the Trial Balance on 31st March 2014 of Delhi Branch of an English firm having Head Office in London. [15]

Particulars	Rs.	Rs.
Stock on - 1.4.2013	12,600	-
Purchases and Sales	75,000	1,12,500
Debtors and Creditors	39,000	26,000
Bills Reveivables and Bills Payables	10,400	9,100
Salaries & Wages	4,800	-
Rent, Rates and Taxes	5,100	-
Furniture	4,910	-
Cash at bank	28,990	-
London Account	-	33,200
	1,80,800	1,80,800

On 31st March 2014 the stock was valued at Rs. 32,500. The debit balance of the branch account in London books on 31st March 2014 was £ 2,680 and furniture account appeared at £ 350. on 31st March 2014. there was cash. in transit from Delhi to London amounting to Rs. 2,600. The rate of exchange on 31st March 2013 was Rs. 14 and on 31st March 2014 was Rs. 13. Average rate of 2014 was Rs. 12.

Prepare the Branch trading and profit and loss Account and Balance sheet in the Head office.

Q3) The following are the summerised Balance Sheets of A Ltd., B Ltd. and C Ltd. as on 31st March 2014. [20]

Balance Sheets as on 31st March 2014

Liabilities	A Ltd. Rs.	B Ltd. Rs.	CLtd. Rs.	Assets	A Ltd. Rs.	B Ltd. Rs.	C Ltd. Rs.
Share Capital				Good will	30,000	-	-
Equity shares of Rs. 100 each fully paid	5,00,000	4,00,000	1,50,000	Fixed Assets investments	2,00,000	3,00,000	1,80,000
Profit & loss A/c	1,20,000	1,00,000	52,000	Aquired on 1 st April 2013			
Creditors	20,000	25,000	8,000	3,000 Equity Shares in B Ltd	3,50,000	-	-
				1,200 Equity Shares in C Ltd.	-	1,40,000	-
				Stock in trade	50,000	40,000	20,000
				Debtors, Cash at bank	10,000	45,000	10,000
	6,40,000	5,25,000	2,10,000		6,40,000	5,25,000	2,10,000

Further Information

- a) On 1st April 2013, Credit balances in profit and loss Account before taking into account the proposed dividend were :
- A. Ltd. - Rs. 80,000
B. Ltd. - Rs. 48,000
C. Ltd. - Rs. 3,000
- b) 10% dividend was distributed by A. Ltd. for the year 2012-2013 on 30th June 2013.
- c) Proposed dividend for 2013-2014 to be paid wholly from the profits for that year are :-
- A. Ltd. - 10%
B. Ltd. - 5%
C. Ltd. - 10%
- Prepare a consolidated Balance Sheet as on 31st March 2014.

OR

Following are the details regarding A. Ltd. which went into voluntary liquidation as on 31st March 2014. [20]

Liabilities	Rs.
3,000 Equity shares of Rs. 100 each. Rs. 80 called and paid	2,40,000
6%, 1,000 preference shares of Rs. 100 each fully paid	
Rs. 1,00,000	
Less calls in arrears a floating (Expected to be realised in fully)	
Rs. 5,000	
5% Debentures having Floating charge on the assets (Interest paid up to 30.09.2013)	95,000
Mortgage on Land and Buildings	1,00,000
Trade creditors	80,000
Wages outstandings	2,65,000
Secretary's salary of the rate of Rs. 500 p.m. outstanding	20,000
Managing Director's salary @ Rs. 1,500 p.m. outstanding	3,000
	6,000

Assets	Estimated to Produce Rs.	Book value Rs.
Land and Buildings	1,30,000	1,20,000
Plant	1,30,000	2,00,000
Patents	30,000	50,000
Tools	4,000	20,000
Stock	74,000	
Accounts receivables	60,000	87,000
Investment (pledged with bank for an overdraft of Rs. 1,90,000)	1,70,000	90,000
		1,80,000

On 31.3.2013 the balance sheet of the company shared a general Reserve of Rs. 40,000 accompanied by a debit balance of Rs. 25,000, in the profit and Loss Account. In 2013-2014 the company made a profit of Rs. 40,000 and declared a dividend of 10% on equity shares. The company suffered a total loss of Rs. 1,09,000 besides loss of stock due to fire Rs. 40,000 during 2010-2011, 2011-12, and 2012-13. For 2014 accounts were not made. The cost of winding up is expected to be Rs. 15,000.

You are required to prepare a statement of affairs and deficiency. Account of the company as on 31st March 2014.

Total No. of Questions : 3]

P3401

[4764] Ext. - 104

M.Com. (Semester - II) (External)

ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION (Special Paper - III)

Specialised Areas in Accounting (Group - A)

(Credit System) (2013 Pattern)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of Pocket calculator is allowed.*

Q1) Amar Limited agreed to acquire the business of Kumar Limited as on 31st March 2014. The summarized balance sheet of Kumar Ltd. on that date was as under -

[15]

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Share Capital in Fully Paid	3,00,000	Goodwill	50,000
Share of Rs. 10 each		Land, Building and Machinery	3,20,000
General Reserve	80,000	Stock – in – trade	84,000
Workmen's Compensation	5,000	Debtors	18,000
Fund		Cash and Bank Balance	28,000
Profit & Loss A/C	55,000		
6% Debentures	50,000		
Creditors	10,000		
	5,00,000		5,00,000

The Consideration payable by Amar Ltd. was agree as under -

- a) Cash payment equivalent to Rs. 2.50 for every share of Rs. 10 in Kumar Ltd.
- b) Issue of 45,000 Rs. 10 share fully paid, in Amar Ltd. having an agreed value of Rs. 15 per share.
- c) Issue of such an amount of fully paid 5% debentures of Amar Ltd. at 96% is sufficient to discharge the 6% Debentures of Kumar Ltd. at a Premium 20%.

While arriving at the agree consideration the Director of Amar Ltd. valued land building and machinery at Rs. 6,00,000 the Stock - in - trade at Rs.71,000 and the Debtors at their book value subject to an allowance of 5% to cover doubtful debts. The cost of liquidation of Kumar Ltd. was Rs. 2,500

On the date acquisition, Kumar Ltd. had a liability toward a Workman for compensation against an injury. The amount was ascertained at Rs. 3,000.

The Company paid the compensation in cash to the worker.

Amar Ltd. also issued to the Public 5,000 share at Rs. 10 each at Rs. 15 per share. The share. were fully subscribed and paid for.

You are required to draft Journal Entries and Prepare the Ledger accounts in the book of Kumar Ltd.

OR

From the following prepare Profit and Loss A/c for the year ended 31-03-2014 and Balance Sheet as on that date of Pragati Transport, Pune. [15]

Name of the Account	Debit Bal. Rs.	Credit Bal. Rs.
Trade expenses	56,690	
Passenger fare		17,50,000
Luggage charges from passengers		60,000
Income from Advertisement		18,000
Repairs and Maintenance	20,400	
Salary to Drivers	45,700	
Transport Commission	35,160	
R.T.O. Tax and Entries	28,000	
Servicing charges	2,000	
Investments	52,000	
Loans (Secured)		30,00,000
Interest on loans	2,80,000	
Sundry Creditors		25,000
Sundry Debtors	10,000	
Tyres and Tubes expenses	45,000	
Insurance	13,800	
Automobile Expenses	1,000	
Unloading Charges	800	
Diesel	30,300	
Spare parts	1,600	
Grease Oil	1,176	
Lubricating Oil	6,324	
Cash and Bank Balance	38,000	
Cotton waste	900	
Distilled water	50	
Telephone Bill	10,800	
Sale of scrap		9,000
Printing and Stationery	22,300	
Vehicles	50,00,000	
Furniture	40,000	
Capital		8,80,000
	57,42,000	57,42,000

Depreciate vehicles by 20% p.a., and Furniture @ 10% p.a., Stock of diesel was Rs. 2,000/- on 31-03-2014.

- Q2)** Following is the Trial balance of Hotel Payal Pune, as on 31st March, 2014
You are required to prepare the profit and loss Account for the year ended
31st March, 2014 and the Balance sheet as on that date. **[15]**

Trial Balance

As on 31st March 2014

Debit Balance	Amount	Credit Balance	Amount
Stock	25,000	Capital	6,00,000
Sundry Debtors	25,000	Room Charges	2,85,000
Cash in Hand	50,000	Food and Beverages	2,15,000
Kitchen Appliances	60,000	Discounts Received	5,000
Salaries and Wages	50,000	Sundry Creditors	15,000
Utensils	1,10,000	Sundry Receipts	94,000
Purchases	1,75,000	Bank Interest	10,000
Repairs and Renewals	4,000		
Telephone Bills	7,000		
Furniture	1,75,000		
Printing and Stationery	10,000		
Power and Fuel	15,000		
Advertising	15,000		
Drawings	25,000		
Bad Debts	5,000		
Building	1,70,000		
Rates	3,000		
Motor Car	2,00,000		
Investment	1,00,000		
Total	12,24,000	Total	12,24,000

Prepare the final Accounts after considering the adjustment given below

- a) A sum of Rs. 10,000 representing room charges Rs. 7,500 food and Beverages Rs. 2,500 to be charged to proprietor of the hotel.
 - b) A depreciation is to be provided on Buildings @ 10% on Motor Car @15% on Furniture @5% and Kitchen appliances @20%.
 - c) Salaries and Wages are outstanding Rs. 2,000.
 - d) The purchases of Rs. 5,000 remained unrecorded.
- Utensils of Rs. 5,000 are to be written off

OR

Following is the Receipt and Payment Account of the Pune Trust Hospital for the year ended

31st March, 2014

Receipt	Rs.	Payment	Rs.
To Cash in Hand	10,000	By Medicines	1,00,000
To Cash at Bank	20,000	By Wages and Salaries	20,000
To Subscriptions	1,50,000	By Electricity	6,000
To Govt. Subsidy	20,000	By Doctor's Fees	50,000
To Fees received		By Surgical Equipments	10,000
from patients	1,00,000	By Insurance Premium	2,000
To Sundries	4,000	By Telephone Bill	4,000
		By Printing and Stationery	6,000
		By Sundry Expenses	4,000
		By Water Charges	6,000
		By Cash in Hand	16,000
		By Cash at Bank	80,000
	3,04,000		3,04,000

You are required to prepare :

- a) Income and Expenditure Account for the year ended 31st March, 2014.
- b) Balance Sheet as on that date after taking into consideration the following information :

Additional Information :

Details	31/03/2013	31/03/2014
Subscription Receivable	10,000	15,000
Subscription received in advance	4,000	10,000
Wages and Salaries outstanding	4,000	14,000
Stock of medicines	40,000	50,000
Surgical Equipments	40,000	46,000
Insurance prepaid	400	200
Machines	2,00,000	1,80,000

- Q3) a)** Sharada took a contract in 2012 for road construction for Rs. 20,00,000 estimating that the cost would be Rs. 18,40,000. At the end of 2009 the company had received Rs. 7,20,000 being 90% of the work certified. Certain work, not yet certified had cost Rs. 10,000 Expenditure incurred was : **[10]**

Particular	Amt.
Material	1,00,000
Labour	6,00,000
Plant	40,000

Material Costing Rs. 10,000 were damaged and had to be disposed of for Rs. 2,000. Plant is considered as having depreciated at 25%. Prepare Contract Account. Show all the possible figures that can be legitimately creatively credited to the Profit and Loss Account in respect of the contract.

- b)** Write Short Notes (Any Two) : **[10]**
- i) Service Tax Registration.
 - ii) CENVAT
 - iii) Assessment
 - iv) Hotel Accounting

OR

The following is the Balance sheet of weak Ltd. as at 31.3.2014 : [20]

Liabilities	Rs.	Assest	Rs.
Equity Shares Capital (of Rs. 10 each)	5,00,000	Goodwill	1,50,000
General Reserve	1,50,000	Land & Building	3,00,000
Profit & Loss A/C	1,00,000	Plant	1,50,000
Employee's Accident fund	50,000	Investment	2,00,000
8% Debenture	3,00,000	Stock	50,000
Provision for Taxation	50,000	Debtors	4,00,000
Sundry Creditors	2,50,000	Cash	1,00,000
		Preliminary Expenses	50,000
	14,00,000		14,00,000

Weak Ltd. was absorbed by Strong Ltd. on 1-4-2014 on the following terms.

Strong Ltd. :

- a) To acquire all assets except Goodwill, Investment and Cash and not to assume any liabilities;
- b) To discharge 8% Debenture at a premium of 8% by the issue of 10% Debenture in strong Ltd. at a discount of 10%
- c) To issue 5 Share of Rs. 10 each in strong Ltd. charging Rs. 13 each which was quoted in the market at Rs. 16 each, for every ten share in Weak Ltd. and

- d) To pay Rs. 2 in cash for each Share of Weak Ltd.

Weak Ltd. sold the Investment at a Profit of 20% on sales and paid - off the Creditors at a discount of 20%. The tax Liabilities was determined at Rs. 55,000. Before transfer a claim for accident to an employee was admitted, the amount involved being Rs. 20,000. The cost of absorption was Rs. 2,000.

Show the important Ledger accounts in the books of Weak Ltd.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3402

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext. - 105

M.Com. (Part - I) (External)

ADVANCED COST ACCOUNTING (Special Paper - I)

**Advanced cost Accounting & Cost System
(2013 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) Attempt all questions.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) The following information relates to Asha Builders' Pune for Rs. 10,00,000[15]

	2012 (Rs)	2013 (Rs)
Materials issued	3,00,000	84,000
Direct wages	2,30,000	1,05,000
Direct expenses	22,000	10,000
Work certified	7,50,000	10,00,000
Work uncertified	8,000	—
Materials at site	5,000	7,000
Plant issued	14,000	2,000
Cash received from contractor	6,00,000	10,00,000

The value of plant at the end of 2012 and 2013 was Rs. 7,000 and Rs.5,000 respectively.

Prepare contract Account and contractee account for two years 2012 and 2013.

OR

Moon Engineering co, Pune has A production

Depts – A₁ A₂ A₃ & A₄ and two service

Depts – Z₁ and Z₂

The particulars of expenses of these depts for the period ended 31-3-2013 are as follows:

	(Rs)
Production Depts	
A ₁	1,000
A ₂	900
A ₃	800
A ₄	700
Service Depts	
Z ₁	550
Z ₂	380

P.T.O.

The expenses of service departments are charged out on a percentage basis given below:

	A ₁	A ₂	A ₃	A ₄	Z ₁	Z ₂
Service Dept Z ₁	10%	30%	20%	20%	--	20%
Service Dept Z ₂	30%	20%	30%	10%	10%	--

Apportion the service Depts expenses to various production depts under repeated distribution method.

- Q2)** a) Explain briefly the principles of remuneration. **[5]**
 b) From the following data compute inventory turnover and state which material is fast moving **[10]**

Particulars	Material A	Material B
Opening stock	Rs.1,000	Rs.1,500/-
Purchases	Rs.2,000	Rs.2,500/-
Closing stock	Rs.500	Rs.1,000/-

OR

- a) What is meant by absorption of overheads.
 b) Three workers A,B and C work in a factory the following particulars apply to them

Normal rate per hour = Re. 0.90

Piece rate = Re.0.60 per unit

Standard = 4 units per hour

In a 40 hour week, the production of worker is -

A - 100 units; B - 160 units; C - 240 units.

Calculate earnings of workers as follows

- i) Taylors differential piece rate system
- ii) Merrick's differential piece rate system

- Q3)** Write explanatory notes (any two) **[20]**

- a) Cost centre and cost unit
- b) Job evaluation
- c) Batch costing
- d) Classification of overheads

Total No. of Questions : 3]

P3402

[4764]Ext. - 105

M.Com. (External)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS
Application of Cost Accounting (Group - B) (Special Paper - III)
(2013 Pattern)

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right side indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) Prepare a reconciliation statement from the following data:

[15]

	₹
Net loss as per cost a/c	1,72,400
Net loss as per financial a/c	2,16,045
Works OHS under - recovered in cost a/c	3,120
Depreciation charged in cost a/c	1,300
Administration OHS recovered in excess	1,700
Interest on investment	8,750
Goodwill written off in financial a/c	5,700
Income tax paid	40,300
Stores adjustment (credit in fin. a/c)	475
Depreciation of stock charged in fin. a/c	6,750

OR

From the following figures, prepare a reconciliation statement.

	cost book(₹)	Financial books (₹)
Profit	50,000	?
Marketing overheads	8,000	8,000
Provision for bad - debts	----	5,000
Factory OHS	8,500	7,000
Directors fee	----	2,000
Income tax paid	-----	1,5000
Rent of own premises	6,000	-----
Depreciation	11,250	12,000
Shore transfer fee(cr.)	-----	1,000
Admn OHS	5,000	8,000

- Q2)** a) Benefits of product life cycle costing. [5]
 b) Maxwell co. Ltd. provided the following information calculate overhead rate : [10]
 i) When normal capacity is related to practical capacity.
 ii) When normal capacity is related to sales expectancy. &
 iii) When normal capacity is related to maximum capacity.

<u>Capacity level</u>	<u>Maximum</u>	<u>Practical</u>	<u>Avg. axptated sales</u>
Direct labour	100%	90%	80%
Hours	10,000	9,000	8,000
Budget :			
Fixed OHS	20,000	20,000	20,000
Variable OHS	15,000	13,500	12,000

OR

- a) Productivity vs. efficiency.
 b) Poona industries Ltd. manufacture product 'A' at the rate of 160 pieces per hour. The company has been producing and selling 3,20,000 units pa, during the period of 5 years. However during the year 2013, the company was able to produce 292.000 units only. The companies annual fixed overhead for 2013 amounted to ₹. 11,68,000. The company works on single shift only as 8 hours per day and 6 days a week. The company had declared 13 days holidays during the year 2013. The repair and maintenance involved 77 hours. per quarter. Calculate maximum, practical normal & actual capacities in 2013 in terms of hours.

- Q3)** Answer the following questions (any two) : [20]
 a) Phases of product life cycle costing
 b) Role of management accounting in value chain analysis
 c) How does value chain approach help on organisation to assess its competitive advantages
 d) Human aspect of productivity

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3403

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext. - 106

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Organized Trades and Markets (Group - C)

(2013 Pattern) (Special Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the term 'Business'.

"The objective of business is only profit making". Do you agree with the statement? Justify your answer. **[15]**

OR

State and explain various types of services.

Q2) Briefly explain arguments for and against Foreign Direct Investment. **[15]**

OR

Narrate the objectives of co - operative management.

Q3) Write short notes on : (any two) **[20]**

- a) Credit policy
- b) Importance of service sector in India
- c) Super Markets
- d) Direct marketing for farmers

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3403

[4764]Ext. - 106

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Organized Trades and Markets (Group - C)

(2013 Pattern) (Special Paper - I)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) 'व्यवसाय' संकल्पनेची व्याख्या द्या.
"व्यवसायाचे उद्दिष्ट फक्त नफा मिळविणे आहे". ह्या विधानाशी तुम्ही सहमत आहात का? तुमच्या उत्तराचे समर्थन द्या. [15]
किंवा
सेवांचे विविध प्रकार सांगून स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) परकीय थेट गुंतवणुकीच्या बाजूने आणि विरोधात केला जाणारा युक्तिवाद थोडक्यात स्पष्ट करा. [15]
किंवा
सहकारी विपणनाची उद्दिष्टे विशद करा.
- प्रश्न 3) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
अ) पत धोरण (credit policy)
ब) भारतात सेवा क्षेत्राचे महत्व
क) सुपर मार्केट
ड) शेतकऱ्यांकरिता थेट विपणन

Total No. of Questions : 3]

P3403

[4764]Ext. - 106

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Modern Business Practices (Group - C)

(2013 Pattern) (Special Paper - III)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the objectives & functions of federation of Indian chamber of commerce & Industries. **[15]**

OR

Describe the organisation, functions & policies of Public Enterprises in India.

Q2) Explain the nature of Indian Agriculture and Agricultural Taxation policy of Government of India. **[15]**

OR

Explain the following schemes of support for women Entrepreneur in Maharashtra.

- a) Swayamsidha programme.
- b) Rajarshree Shahu Maharaj Swayamrozgar Yojana.

Q3) Answer the following questions : (any two) **[20]**

- a) Explain the functions of Indian Marchants chamber.
- b) Explain the management practices of public enterprises in India.
- c) Explain the problems & prospects of agricultural Business in India.
- d) Write a note on Swarna Jayanti Gram Swarozgar Yojana.

Total No. of Questions : 3]

P3403

[4764]Ext. - 106

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Modern Business Practices (Group - C)

(2013 Pattern) (Special Paper - III)

(मराठी रुपांतर)

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) सदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) भारतीय वाणिज्य व उद्योग मंडळ संघाची (Federation) उद्दिष्टे व कार्ये स्पष्ट करा. [15]

किंवा

भारतातील सार्वजनिक उद्योगाचे संघटन, कार्ये आणि धोरणे विशद करा.

प्रश्न 2) भारतीय शेतीचे स्वरूप आणि भारत सरकारचे कृषी करविषयक धोरण स्पष्ट करा. [15]

किंवा

महाराष्ट्रातील महिला उद्योजकाना सहाय्य करणाऱ्या खालील योजना स्पष्ट करा.

- अ) स्वयंसिद्ध कार्यक्रम
ब) राजर्षी शाहू महाराज स्वयंरोजगार योजना

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भारतीय वाणिज्य मंडळाची कार्ये स्पष्ट करा.
ब) भारतातील सार्वजनिक उद्योगातील व्यवस्थापन पध्दती स्पष्ट करा.
क) भारतीय कृषी व्यवसायाच्या समस्या आणि भवितव्य स्पष्ट करा.
ड) स्वर्णजयंती ग्राम स्व-रोजगार योजनेवर टिप लिहा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3404

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext. - 107

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS ADMINISTRATION

**Production and Operations Management (Group - D)
(2013 Pattern) (Special Paper - 1)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Define the term 'plant layout.' Explain its objectives and basic principles of plant layout. **[15]**

OR

Explain in detail factors determining the good product design.

Q2) State & explain the meaning of production planning. Also explain the objectives of production planning. **[15]**

OR

Define the term productivity. Explain the role and importance of National productivity council.

Q3) Write short notes (any 2): **[20]**

- a) Safety considerations in plant layout.
- b) Techniques of product development.
- c) Quality circle.
- d) Production control.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3404

[4764]Ext. - 107

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS ADMINISTRATION

Production and Operations Management (Group - D)

(2013 Pattern) (Special Paper - 1)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) 'संयंत्र रचना' या संकल्पनेची व्याख्या सांगा. त्याचे उद्देश स्पष्ट करा. व संयंत्र रचनेची मूलतत्वे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

आदर्श उत्पादन आराखडा निश्चित करण्यासाठीचे घटक कोणते? सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) उत्पादन नियोजनाचा अर्थ सांगून स्पष्ट करा व उत्पादन नियोजनाचे उद्देश स्पष्ट करा. [15]

किंवा

उत्पादकता या संकल्पनेची व्याख्या सांगा. राष्ट्रीय उत्पादकता मंडळाची भूमिका व महत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) संयंत्र रचना विषयी सुरक्षा निकष
- ब) उत्पादन विकासाची तंत्रे
- क) गुणवत्ता मंडळ
- ड) उत्पादन नियंत्रण

Total No. of Questions : 3]

P3404

[4764]Ext. - 107

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS ADMINISTRATION

Business Ethics and Professional Values

(2013 Pattern) (Paper - III) (Semester - II)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is social ethics? Discuss the issues related to social ethics. **[15]**

OR

What is corporate social responsibility? Illustrate with examples the companies shouldering corporate social responsibilities in India.

Q2) Explain the Gandhian Approach in Management and Trusteeship. **[15]**

OR

Explain the Indian Ethical Practices adopted in the field of copy rights and patents.

Q3) Write short notes (any 4): **[20]**

- a) Work ethas.
- b) Corporate governance.
- c) Business ethics.
- d) Corporate citizenship.
- e) Importance of human values.

Total No. of Questions : 3]

P3404

[4764]Ext. - 107

M.Com. (Part - I) (External)

BUSINESS ADMINISTRATION

Business Ethics and Professional Values

(2013 Pattern) (Paper - III) (Semester - II)

(मराठी रुपांतर)

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 'सामाजिक नितिमुल्यांचा' अर्थ काय? सामाजिक नितिमुल्यांशी संबंधित विविध पैलूंची चर्चा करा. [15]

किंवा

प्रमंडळीय (कंपनी) सामाजिक दायित्व म्हणजे काय? भारतामध्ये प्रमंडळीय (कंपनी) सामाजिक दायित्व निर्वाहन करणाऱ्या कंपन्यांचे सोदाहरण स्पष्टीकरण द्या.

प्रश्न 2) व्यवस्थापन आणि विश्वस्त संकल्पना या विषयीचा गांधीवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्रकाशनाधिकार व सर्वस्वाधिकार या क्षेत्रामध्ये वापरली जाणारी भारतीय नितिमुल्यांची कार्यपध्दती स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) कार्य मार्गदर्शक सुत्रे
- ब) प्रमंडळीय सुशासन
- क) व्यावसायिक नितिमुल्ये
- ड) प्रमंडळीय (कंपनी) नागरीकत्व
- इ) मानवी मुल्यांचे महत्व

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3405

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext. - 108

M.Com. (Semester - I) (External)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

**Information System and E - Commerce Practices (Group - E) (Paper - I)
(2013 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Explain the four major types of information systems. **[15]**

OR

Define E - Commerce. Explain the benefits of E - Commerce to Business and Society.

Q2) Define internet. Explain the components of Internet. **[15]**

OR

Explain the sales procedure with reference to E - commerce.

Q3) Write detailed note on : (any two) **[20]**

- a) Supply chain management.
- b) Advantages of Intranet.
- c) B2B & B2C
- d) E - Commerce

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3405

[4764]Ext. - 108

M.Com. (Semester - I) (External)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

Information System and E - Commece Practices (Group - E) (Paper - I)

(2013 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** माहिती पध्दतीचे चार मुख्य प्रकार स्पष्ट करा. [15]
किंवा
इ - कॉमर्सची व्याख्या द्या. इ - कॉमर्सचे व्यवसायाला आणि समाजाला होणारे फायदे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** इंटरनेटची व्याख्या द्या. इंटरनेटचे घटक स्पष्ट करा. [15]
किंवा
इ - कॉमर्सच्या संदर्भात विक्रीची कार्यपध्दती स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** सविस्तर टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
अ) वितरण साखळी व्यवस्थापन
ब) इंटरनेटचे फायदे
क) बी 2 बी आणि बी 2 सी
ड) इ - कॉमर्स

Total No. of Questions : 3]

P3405

[4764]Ext. - 108

M.Com. (Semester - II) (External)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

**E - Security and Cyber Laws (Paper - III) (Group - E)
(2013 Pattern)**

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks.*

Q1) Explain the various legal issues in Cyber laws. **[15]**

OR

What is computer crime? Explain the types of computer crimes.

Q2) What is information system controls? Explain the types of information system controls. **[15]**

OR

Explain the provisions relating to offences and punishment (Section 65 to 79) under information technology Act, 2002.

Q3) Write detailed note on : (any two) **[20]**

- a) Duties of subscribers
- b) Computer frauds
- c) Reserve bank of India Act, 1934
- d) Hackers and crackers

Total No. of Questions : 3]

P3405

[4764]Ext. - 108

M.Com. (Semester - II) (External)

COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES

E - Security and Cyber Laws (Paper - III) (Group - E)

(2013 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) सर्व प्रश्नांचे गुण उजवीकडे नमुद केले आहेत.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** सायबर कायद्या मधील विविध कायदेशीर बाबी स्पष्ट करा. [15]
किंवा
संगणकीय गुन्हे म्हणजे काय ? संगणकीय गुन्हायांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** माहिती पध्दतीचे नियंत्रण म्हणजे काय ? माहिती नियंत्रण पध्दतीचे प्रकार स्पष्ट करा. [15]
किंवा
माहिती तंत्रज्ञान कायदा 2002 अन्वये गुन्हे व शिक्षा (कलम 65 ते 79) संदर्भातील तरतुद स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** सविस्तर टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
अ) सबस्क्रायबरची कर्तव्ये
ब) संगणकीय घोटाले
क) रिझर्व बँक ऑफ इंडिया कायदा 1934
ड) हाकर्स आणि क्रॉकर्स

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3406

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-109

M.Com. (External) (Semester - I)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Co-Operative Movement In India (Group - F)

(2013 Pattern) (Special Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Give a brief account of Post-independence Co-operative movement in India. **[15]**

OR

Explain in brief the amendments in Maharashtra state co-operative societies Act, 1960 regarding management of and settlement of disputes in co-operatives.

Q2) Explain Organisational set up of co-operative department in Maharashtra. **[15]**

OR

Explain in brief the role of NABARD in agricultural credit since 1991.

Q3) Write notes (Any Two) : **[20]**

- a) Changing role of co-operatives in global economy.
- b) Registration of co-operatives and Maharashtra state co-operative societies Act, 1960.
- c) Duties and responsibilities of District Registrar of co-operatives.
- d) Recommendations of Vaidyanathan Committee.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3406

[4764]Ext.-109
M.Com. (External) (Semester - I)
CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT
Co-Operative Movement In India (Group - F)
(2013 Pattern) (Special Paper - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) भारतातील स्वातंत्र्योत्तर काळातील सहकारी चळवळीचा थोडक्यात आढावा घ्या. [15]

किंवा

सहकारी संस्थांचे व्यवस्थापन आणि सहकार संस्थामधील कलह निवारणासंबंधी महाराष्ट्र राज्य सहकारी संस्था कायदा 1960 मधील सुधारणा थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) महाराष्ट्रातील सहकार खात्याची संघटन रचना स्पष्ट करा. [15]

किंवा

1991 पासून कृषी पुरवठ्यातील नाबार्डची भूमिका थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) जागतिक अर्थव्यवस्थेतील सहकारी संस्थांची बदलती भूमिका
ब) सहकारी संस्थांची नोंदणी आणि महाराष्ट्र राज्य सहकारी संस्था कायदा-1960
क) सहकारी संस्था जिल्हा निबंधकाची कर्तव्ये आणि जबाबदाऱ्या
ड) वैद्यनाथन समितीच्या शिफारशी

Total No. of Questions : 3]

P3406

[4764]Ext.-109

M.Com. (External) (Semester - II)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

209 : International Co-operative Movement

(2013 Pattern) (Special Paper - III)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Trace origin and growth of co-operative movement in the world. **[15]**

OR

Explain development of co-operative movement in Great Britain after industrial revolution.

Q2) What role is assigned to co-operatives in a mixed economy? **[15]**

OR

What is the role of co-operatives in capitalistic economy?

Q3) Write short notes (Any Two) : **[20]**

- a) Objectives of The International Co-operation Alliance (ICA)
- b) Co-operative movement in UK
- c) Co-operative movement in USA
- d) Impact of globalisation on co-operatives

Total No. of Questions : 3]

P3406

[4764]Ext.-109

M.Com. (External) (Semester - II)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

209 : International Co-operative Movement

(2013 Pattern) (Special Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) जागतिक सहकारी चळवळीचा उगम आणि विकासाबाबत आढावा घ्या. [15]
किंवा
औद्योगिक क्रांतीनंतर ग्रेट ब्रिटनमध्ये सहकारी चळवळीचा झालेला विकास स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) संमिश्र अर्थव्यवस्थेमध्ये सहकारी क्षेत्राकडे कोणती भूमिका सोपविलेली असते? [15]
किंवा
भांडवलशाही अर्थव्यवस्थेत सहकारी क्षेत्राची भूमिका कोणती असते?
- प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
अ) आंतरराष्ट्रीय सहकारी संस्था महासंघाची उद्दिष्टे
ब) इंग्लंडमधील सहकारी चळवळ
क) अमेरिकेमधील सहकारी चळवळ
ड) जागतिकीकरणाचा सहकारी संस्थांवरील परिणाम

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2542

[Total No. of Pages : 4

[4709] Ext. - 11

M.A./M.Sc. (External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS - 1.1 & 2.1 : International Relations and Strategic Studies

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate marks.*

Q1) Answer any one:

[20]

- a) Explain nature, scope and purposes of International Relations.
- b) Critically evaluate the main features of the New International Economic Order (NIEO).

Q2) Answer any one:

[20]

- a) Explain developments of Regionalism in the Third world countries and its impact on International politics.
- b) Describe evolution of US nuclear strategy and policy making since 1990s.

Q3) Answer any one:

[20]

- a) Evaluate the characteristics and importance of limited war in the nuclear age.
- b) Examine the role of multinational corporations in the contemporary world system.

P.T.O

Q4) Answer any one: [20]

- a) Discuss the problems and prospects of strategic thinking and culture in India.
- b) Describe theories and causes of contemporary warfare.

Q5) Write short notes on any four: [20]

- a) Terrorism.
- b) Interstate conflict.
- c) Weapons of mass destruction.
- d) Nuclear doctrine.
- e) Diplomacy.
- f) Military Industrial Complex.

Total No. of Questions : 5]

P 2542

[4709] Ext.-11

एम.ए./ एम. एस. सी. – एक्सर्टनल (बहिस्थ)

संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र

डि. एस. नं. 1.1 आणि 2.1 आतंरराष्ट्रीय संबंघ आणि सामरिक अभ्यास

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका प्रमाण मानावी.

प्र.1) कोणताही एक

[20]

- अ) आतंरराष्ट्रीय संबंघाचे हेतू स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) नवीन आतंरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेचे प्रमुख गुणधर्माचे टिकात्मक मूल्यमापन (परिक्षण) करा.

प्र.2) कोणताही एक

[20]

- अ) तिसऱ्या जगातील राष्ट्रांमध्ये प्रादेशिकवादाचा विकास स्पष्ट करून त्याचा आतंरराष्ट्रीय राजकारणावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) अमेरिकन आण्वीक युध्दनीतीचे वर्णन करुन 1990 नंतरच्या अमेरिकन सुरक्षा धोरणाची निर्मिती स्पष्ट करा.

प्र.3) कोणताही एक

[20]

- अ) अणुयुगातील मर्यादीत युध्दाची वैशिष्ट्ये आणि महत्व' यांचे मूल्यमापन करा.
- ब) तत्कालीन जागतिक व्यवस्थेत बहुराष्ट्रीय कंपन्यांच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.

प्र.4) कोणताही एक

[20]

- अ) भारतातील “सामरिक” विचार आणि संस्कृती बाबतच्या समस्या आणि भवितव्य याबाबत चर्चा करा.
- ब) तत्कालीन युद्धपध्दतीचे सिध्दांत आणि कारणे सविस्तर वर्णन करा.

प्र.5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) दहशतवाद
- ब) आतंरराज्य संघर्ष
- क) मानव संहारक शस्त्रास्त्रे
- ड) अण्वीक तत्वप्रणाली
- इ) राजनय
- फ) मिलिटरी इंडस्ट्रीयल कॉम्प्लेक्स.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3407

[Total No. of Pages : 8

[4764]Ext.-110
M.Com. (External)
ADVANCED BANKING & FINANCE
Legal Framework of Banking
(2013 Pattern) (Special Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Account for some of the amendments in the Banking Regulation Act, 1949 since its introduction. **[15]**

OR

Spell out and explain in detail the powers that Reserve Bank derives from the Banking Regulation Act, 1949.

Q2) Define the following as defined under the Negotiable Instruments Act, 1881. Explain each of them in detail. **[15]**

- a) Holder
- b) Holder in due course
- c) Payment in due course
- d) Endorsement
- e) Negotiable Instrument

OR

Explain in detail some of the functions of the Reserve Bank of India as laid down in the Reserve Bank of India Act, 1934.

P.T.O.

Q3) Write notes on (Any Two) :

[20]

- a) Provisions relating to Authorised Person as per Foreign Exchange Management Act, 1999.
- b) Provisions relating to collection and furnishing of credit information under RBI Act, 1934.
- c) Provisions relating to contravention and penalties as per Foreign Exchange Management Act, 1999.
- d) Enforcement of Security Interest as spelt out in Securitisation Act, 2002.

Total No. of Questions : 3]

P3407

[4764]Ext.-110
M.Com. (External)
ADVANCED BANKING & FINANCE
Legal Framework of Banking
(2013 Pattern) (Special Paper - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) बँकिंग नियमन कायदा, 1949 मध्ये सुरवातीपासून झालेल्या काही उपसूचनांचे (बदलांचे) स्पष्टीकरण द्या. [15]

किंवा

बँकिंग नियमन कायदा, 1949 मधून भारतीय रिझर्व्ह बँक जे अधिकार प्राप्त करते ते विशद व सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) चलनक्षम दस्तऐवज कायदा, 1881 मध्ये दिलेल्या खालील बाबींच्या व्याख्या द्या. प्रत्येक व्याख्या सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

अ) धारक

ब) यथाविधीधारक

क) यथाविधीप्रदान

ड) पृष्ठांकन

इ) चलनक्षम दस्तऐवज

किंवा

भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा, 1934 ने ठरवून दिलेली भारतीय रिझर्व्ह बँकेची काही कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) विदेशी विनिमय व्यवस्थापन कायदा, 1999 मधील अधिकृत व्यक्तिसंदर्भातील तरतूदी.
- ब) भारतीय रिझर्व्ह बँक कायदा, 1934 मधील पतविषयक माहिती गोळा करणे व देणे या संदर्भातील तरतूदी.
- क) विदेशी विनिमय व्यवस्थापन कायदा, 1999 मधील 'उल्लंघन आणि दंड या संदर्भातील तरतूदी.
- ड) तारणीकरण कायदा, 2002 मध्ये विशद केलेली तारणातील हितसंबंधाची अंमलबजावणी.

Total No. of Questions : 3]

P3407

[4764]Ext.-110
M.Com. (External)
ADVANCED BANKING & FINANCE
Banking Law and Practices (Group - G)
(2013 Pattern) (Special Paper - III)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the following as under the Prevention of Money Laundering Act 2002. **[15]**

- a) Property
- b) Transfer
- c) Attachment

OR

Explain the following obligation as under the Prevention of Money Laundering Act 2002.

- a) Banking Companies
- b) Financial Institutions
- c) Financial Intermediaries

Q2) Spell out and Explain in detail the most important assets and liabilities for a Banking Company. **[15]**

OR

Explain in detail the conditions under which a banker can not use this right of set off.

Q3) Write notes on (any two) :

[20]

- a) The banker's duty of secrecy of Account.
- b) Different modes of Electronic fund Transfer.
- c) Garnishee order.
- d) The Bank merger and Acquisition.

Total No. of Questions : 3]

P3407

[4764]Ext.-110
M.Com. (External)
ADVANCED BANKING & FINANCE
Banking Law and Practices (Group - G)
(2013 Pattern) (Special Paper - III)
(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) मनी लॉण्डरिंग कायदा 2002 मधील खालील बाबींच्या व्याख्या द्या. [15]

- अ) मालमत्ता
ब) हस्तांतरण
क) जप्ती

किंवा

मनी लॉण्डरिंग कायदा 2002 नुसार खालील बाबींवरील बंधने स्पष्ट करा.

- अ) बँकींग कंपनी
ब) वित्तीय संस्था
क) वित्तीय मध्यस्थ

प्रश्न 2) बँकींग कंपनीच्या सर्वात महत्त्वाच्या मत्ता व देणी कोणत्या ते लिहा व सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

कोणत्या परिस्थितीत बँकर आपला वजावटीचा अधिकार वापरू शकत नाही. ते स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) बँक ग्राहकांच्या खात्यासंबंधी गुप्तता पाळण्याबाबत कर्तव्य
- ब) इलेक्ट्रॉनिक माध्यमातून निधी हस्तांतरणाचे विविध स्रोत
- क) न्यायलयाचा मनाई आदेश
- ड) बँक विलीनीकरण आणि संपादन

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3408

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-111

M.Com. (Part - I) (Semester - I) (External)

MARKETING TECHNIQUES

Advanced Marketing (Group - H)

(Special Paper - I)

Time : 3 Hour]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is product Mix? Explain in detail the stages in product life cycle. **[15]**

OR

Explain recent trends in marketing communication.

Q2) Explain importance and difficulties in Rural Marketing. **[15]**

OR

State importance of sales Budgeting.

Q3) Write short notes (any four) : **[20]**

- a) E-marketing
- b) Marketing Audit
- c) Qualities of good salemanship
- d) Mall shopping
- e) Product Testing
- f) Types of New Products

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3408

[4764]Ext.-111
M.Com. (Part - I) (Semester - I) (External)
MARKETING TECHNIQUES
Advanced Marketing (Group - H)
(Special Paper - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 'वस्तू मिश्र' म्हणजे काय? वस्तू जीवन चक्राच्या विविध अवस्था सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

विपणन संदेश वहनातील आधुनिक प्रवाह स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) ग्रामीण बाजारपेठेचे महत्त्व आणि समस्या सांगा. [15]

किंवा

विक्री नियोजनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) ई-मार्केटिंग
ब) विपणन अंकेक्षण
क) चांगल्या विक्रेत्याची गुणवैशिष्ट्ये
ड) मॉल शॉपिंग
इ) उत्पादन चाचणी
फ) नविन उत्पादनाचे प्रकार

Total No. of Questions : 3]

P3408

[4764]Ext.-111

M.Com. (Part - I) (Semester - II) (External)

ADVANCED MARKETING (Paper - III)

**Customer Relationship Management & Retailing
(2013 Pattern)**

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the changing Role of CRM in current marketing scenario. **[15]**

OR

What is e-CRM? Describe applications of e-CRM in marketing.

Q2) Describe latest developments in CRM. **[15]**

OR

What do you mean by customer satisfaction? State its importance with suitable examples.

Q3) Write short notes on (any four) : **[20]**

- a) Customer centric organisational structure
- b) Factors responsible for growth of CRM
- c) Challenges of CRM
- d) CRM Cycle
- e) CRM Softwares

Total No. of Questions : 3]

P3408

[4764]Ext.-111

M.Com. (Part - I) (Semester - II)

ADVANCED MARKETING (Paper - III)

Customer Relationship Management & Retailing

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) आधुनिक विपणन जगतामधील ग्राहक संबंध व्यवस्थापनाची बदलती भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

ई-ग्राहक संबंध व्यवस्थापन म्हणजे काय? ई-ग्राहक संबंध व्यवस्थापन विपणनातील उपयोजन विशद करा.

प्रश्न 2) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनातील अलिकडील काळातील झालेल्या विकासाचे वर्णन करा. [15]

किंवा

‘ग्राहक समाधान’ म्हणजे काय? त्याचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) ग्राहक केंद्रीत संघटन रचना
ब) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनाच्या वाढीसाठी जबाबदार असणारे घटक
क) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनासमोरील आव्हाने
ड) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनाचे चक्र
इ) ग्राहक संबंध व्यवस्थापनाची संगणक आज्ञावली

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3409

[Total No. of Pages : 8

[4764]Ext.-112
M.Com. (Part - I) (External)
INCOME TAX
Advanced Accounting & Taxation
(2013 Pattern) (Semester - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Use of calculator is allowed.*
- 3) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any Three) :

[15]

- a) Person
- b) Long Term Capital Gain
- c) Deduction U/s. 80C
- d) Set off of losses
- e) Residential status of Individual
- f) Slab rate of Income Tax for A.y. 15-16

Q2) A has been employed with PQR LTd. Since 1.5.1999. He retire from his service w.e.f. 1.12.2014 and received the following from the company. **[15]**

Rs.

Basic Salary 6000 p.m.

(Since 1.1.2014)

Dearness Allowance (60 % is part of salary for retirement benefits) 1000 p.m.

Commission 2000 p.m.

He was provided with rent free accomodation in Delhi by the company which it had taken on a rent of Rs.6,000/- p.m.. He contributed 15% of his salary to a recognised providend fund to which his employer contributed an equal amount.

P.T.O.

Besides the above, he received Rs. 70,000/- as gratuity, Rs. 24,000/- for 120 days leave standing to his credit and Rs. 1,20,000/- from recognised provident fund. He was covered under payment of Gratuity Act and was entitled to 35 days leave for each completed year of service. He was also entitled to pension of Rs. 3,000/- pm. w.e.f. 1.12.2014. He got 60% of the pension commuted w.e.f. 1.2.2015 and received a sum of Rs. 1,20,000/- as commuted pension.

w.e.f. 1.2.2015 he took employment with Y Ltd. On the following terms-

Basic Salary	10,000 p.m.
D.A. (not forming part of salary for retirement benefits)	1,000/- p.m.
HRA	4,000/- p.m.

He has been paying rent for his former employer @ Rs. 6,500/- p.m. w.e.f. 1.12.2014 as he did not vacate his house till date.

Compute his income under the head salary for the assessment year 2015-16.

OR

Ravi has a property which consist of three identical flats. Construction of property started in 1988 and on completion, the property was occupied for the first time on 5.9.1994. One flat is let -out on Rs. 5,000/- p.m. and the second for Rs. 6,000/- p.m. the third is occupied by Ravi himself. Other relevent details are given below.

	Rs.
Annual municipal valuation of the property	1,50,000
Annual municipal tax paid	24,000
Ground rent paid	3,000
Insurance premium on property	1,500
Standard rent of the property	1,98,000
Fair rent of the property	2,00,000

Ravi had borrowed Rs. 1,00,000/- against his fixed deposits to repaid the tenanted portion of the flat which is let out for Rs. 5,000/- p.m. He paid interest of Rs. 12,000/- on the said loan. He had spent Rs. 4,000/- for collection of rent. The second unit which was let for Rs. 6,000/- p.m. remained vacant for a period of 2 months during the year. Compute the income under the head house property for the A.Y. 2015-16.

Q3) Following is the profit & loss account of Rajiv for the year ended 31.03.2015. [20]

Particular	Amount	Particular	Amount
To Salary	1,05,000	By Gross Profit	3,98,200
To Travelling Expenses	30,000	By Dividend from Indian Comp.	8,500
To Rent & Taxes	6,000	By Discount	1,500
To Interest on Capital	6,000	By Share of profit from a Partnership Firm	22,500
To Depreciation	30,000		
To Administrative Expenses	20,000		
To Income Tax	50,000		
To Net Profit	1,83,700		
TOTAL	4,30,700	TOTAL	4,30,700

The following information is available

- i) Salary include Rs. 15,000/- paid to Mrs. Rajiv as supervisor of quality control department Till Feb., 2014 she was employed in S Ltd. In similar post for the last 10 years on a salary of Rs. 1,500/- per month. She does not have any other income.
- ii) Included in the administrative expenses Rs. 2,000/- paid to the trade association for advertisement in souveir published by it.
- iii) Depreciation allowable as per I.T law is Rs. 45,000/-.
- iv) Included in the drawings of Mr. Rajiv Rs. 2,000/- interest on loan, paid to LIC on the security of his Life Insurance Policy. Loan was utilised for repair of machinery.
- v) Birthday gift received by his minor son include cash Rs. 20,000/- which was deposited with a nationalised bank. Interest accrued upto 3 1.03.2014 amounted to Rs. 2,500/-.

- vi) During the year ended 31.3.2015 Rajiv paid Rs. 10,000/- towards medical insurance premium on himself, his wife and minor son.
- vii) Included in the drawings of Rajiv as goods taken for the business of Rs. 6,000/-, the cost of the goods is Rs. 7,500/- and market price is Rs. 9,000/-.

Compute the taxable income of Mr. Rajiv for the assesment year 2015-16.

OR

R S & G are partners in a firm, shairing profits and losses in the proportion of 3:3:2 respectively. The Profit & Loss Account for the year ended 31.3.2015 is as follows : [20]

Particular	Amount	Particular	Amount
To sundry trade expenses	2,00,000	By Gross Profit B/d.	8,20,000
To Interest on capital@24%		By Interest on Govt. Securities (Gross)	16,000
R 24,000			
S 18,000			
G 12,000	54,000		
<u> </u>			
To Rent to S	48,000		
To Salary To S	3,45,000		
To Commission to G	1,15,000		
To Net Profit	74,000		
	<u>8,36,000</u>		<u>8,36,000</u>

Compute the total income of the firm and the taxable income of the three partners in the firm S & G are working partners and the remuneration is given to them as per partnership deed.

Total No. of Questions : 3]

P3409

[4764]Ext.-112

M.Com. (Part - I) (External)

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

Business Tax Assessment and Planning

(2013 Pattern) (Special Paper - IV) (Semester - II) (Group - A)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Working shall be treated as a part of answer.*

Q1) Sanket Ltd., a closely-held Indian Company, is engaged in the business of manufacture of chemical goods (value of plant and machinery owned by the company is Rs. 55 lakhs). The following informations for the financial year 2014-15 are given : **[15]**

Particular	Rs.
Sale proceeds of goods (domestic sale)	22,23,900
Sale proceeds of goods (export sale)	5,76,100
Amount withdrawn from general reserve (reserve was created in 1998-99 debiting P&L A/C)	2,00,000
Amount withdrawn from revaluation reserve	1,50,000
Total	31,50,000
Less : Expenses	
Depreciation (normal)	6,16,000
Depreciation (extra depreciation because of revaluation)	2,70,000
Salary and Wages	2,10,000
Wealth tax	10,000
Income tax	3,50,000
Outstanding customs duty (not paid as yet)	17,500

Proposed dividend	60,000
Consultation fees paid to a tax expert	21,000
Other expenses	1,39,000
Net Profit	14,56,500

For the purposes the company wants to claim the following :

- Deduction under section 80 - IB (30 per cent of Rs. 14,56,500).
- Depreciation under section 32 (Rs. 5,36,000).

The company wants to set off the following losses :

<u>Particular</u>	<u>For Tax Purposes</u>	<u>For account Purposes</u>
Brought forward loss of 2005-06	14,80,000	4,00,000
Unabsorbed depreciation	-	70,000

Compute the net income and tax liability of Sanket Ltd. for the assessment year 2015-16 assuming that Sanket Ltd. has a (deemed) long-term capital gain of Rs. 60,000 under provision

- i) to section 54D
- ii) which is not credited in profit and loss account.

OR

Jai Kisan Co-operative society furnishes the following particulars of its income for the year ended 31st March, 2015.

Particulars	Rs.
a) Income from cottage industry.	5,00,000
b) Income from marketing of agricultural produce of its members.	1,00,000
c) Income from purchase of agricultural implements and supplying them to members.	1,50,000
d) Income by interest and dividends from other co-operative societies	1,00,000
e) Interest on Government securities	20,000
f) Profits and Gains of Business activities	1,00,000
g) Income from House Property	50,000

Compute the Income and Tax liability of Co-operative Society for the A.Y. 2015-16.

Q2) a) During the previous year 2014-15, Kamla Charitable Trust derived the following Income. **[10]**

	Rs.
i) Voluntary contribution (out of Rs. 20,90,000 is for specific direction that it shall form part of the corpus of the trust.	41,10,000
ii) Income from property held in trust	2,00,000
iii) During the previous year 2014-15 the trust spends Rs. 2,19,610 (it includes a sum of Rs. 10,000 donated to a charitable trust).	
iv) Trust sets apart Rs. 7,46,000 for the purpose of construction of a charitable hospital upto March 31, 2019.	

Determine the taxable income of the Trust on the assumption that out of the accumulated amount of Rs. 7,46,000 the Trust utilises Rs. 4,65,000 up to March 31, 2020 for the purpose of construction of charitable hospital. Further out of the accumulated amount of Rs. 7,46,000 a donation of Rs. 50,000 is given to another trust is made.

b) Mr. Gurpreet owns the following assets as on 31 March, 2015. **[5]**

<u>Particular</u>	Rs.
i) Guest house located beyond 30 k.m. from municipal limits of Pune	20,00,000
ii) Let out House (vacant for 3 months) at Mumbai	30,00,000
iii) Building used for running own business	18,00,000
iv) Car used for exclusively for business use	10,00,000
v) Commercial building at Bangalore	50,00,000
vi) Cash in hand	60,000

Determine the Net Wealth and Wealth Tax payable by Mr. Gurpreet for the A.Y. 2015-16.

OR

What is Tax planning and Management? Explain the nature and scope of Tax Planning and Management.

Q3) Answer any two of the following :

[20]

- a) Deduction of Tax at source.
- b) Taxable Services under Service Tax Act.
- c) Merits and Demerit of VAT.
- d) Basic of Central Excise Duty.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3410

[Total No. of Pages : 7

[4764]Ext.-113

M.Com. (Semester - I) (External)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS

Costing Techniques and Responsibility Accounting

(2013 Pattern) (Special Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) What is uniform costing? What are requisites of uniform costing? Explain advantages and limitations of uniform costing. **[15]**

OR

What do you mean by 'Responsibility Accounting'? Explain different types of Responsibility centers. Also explain about reporting to different levels of management.

Q2) The expenses budgeted for the production of 50% capacity in a factory are given below. **[15]**

Material	₹	3,00,000
Labour	₹	2,00,000
Variable expenses	₹	1,00,000
Fixed overheads	₹	50,000
Administration expenses	₹	70,000
Selling Expenses (30% fixed)	₹	1,00,000
Distribution Expenses (20% fixed)	₹	60,000

Prepare budget for 50%, 75% and 100% capacity.

P.T.O.

OR

A Ltd. sells two products which are manufactured in one plant. During the year 2012 it plans to sell the following quantities of each product.

Sales Budget (Units)

Product	First Quarter	Second Quarter	Third Quarter	Fourth Quarter	Total
I	90,000	2,30,000	3,00,000	80,000	7,00,000
II	85,000	75,000	55,000	85,000	3,00,000

Each of these two products is sold on a seasonal basis. Product I tends to sell better in summer and product II in winter.

Company plants to sell product I at ₹ 10 unit and product II at ₹ 20 per unit.

According to past records company has lost about 3% of it's billed revenue each year because of returns, constituting 2% of loss of revenue, allowance & bad debts 1% loss prepare a budget incorporating the given information.

Q3) a) Standard cost specification for a product
time = 10 hours per unit.

Cost = ₹ 5 per hour

Actual performance in a cost period production is 750 units.

Hours taken for production	7,600	hours
Idle time	<u>150</u>	hours
	<u>7,750</u>	hours

Payment made = ₹ 40,300 (Average ₹ 5.20 per hr) you are required to calculate

- i) Labour Cost Variance
- ii) Labour Rate Variance
- iii) Labour Efficiency Variance
- iv) Idle Time Variance

[10]

OR

- a) The following data have been extracted from the books of co. Prepare report on Responsibility centre basis.

Particulars	Budget ₹	Variance ₹
Direct Material	5,00,000	10,000 (A)
Direct wages	3,12,000	12,500 (A)
Repair & Maintenance	2,25,000	5,000 (F)
Consumable stores	93,750	1,250 (A)
Tools	31,250	1,250 (A)
Power & fuel	1,87,500	7,500 (F)
Supervision	1,00,000	10,000 (A)
Administration	2,50,000	15,000 (A)
Factory Rent (fixed)	50,000	-
Depreciation (fixed)	1,00,000	-

b) Write short notes (any two) :

[10]

- i) Interfirm comparison
- ii) Key factor
- iii) Cash Budget
- iv) Uniform Cost Manual

Total No. of Questions : 3]

P3410

[4764]Ext.-113

M.Com. (External)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEMS

Cost Control and Cost System

(2013 Pattern) (Special Paper - IV)

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) Suman Ltd. manufactured and Sold 1000 electric Irons last year at a price of ₹ 800 each. The cost structure of electric Iron is as follows : **[15]**

	<u>Per Unit (₹)</u>
Materials	200
Labour	100
Variable Cost	<u>50</u>
Marginal Cost	350
Factory overhead (Fixed)	<u>200</u>
Total Cost	550
Profit	<u>250</u>
Sale Price	800

Due to heavy competition, price has to be reduced to ₹. 750 for the coming year. Assuming no change in costs, state the number of Electric Irons that would have to be sold at the new price to ensure the same amount of total profits as that of the last year.

OR

A factory produces 24000 units. The cost sheet gives the following information.

	<u>Per Unit (₹)</u>
Direct Materials	2,40,000
Direct wages	1,68,000
Variable overheads	96,000
Semi-variable overheads	56,000
Fixed Overheads	1,60,000
	<u>7,20,000</u>

The product is sold at ₹ 40 per unit. The management proposes to increase the production by 3000 units for sale in the foreign market. It is estimated that the semi-variable overheads will increase by ₹ 2000. But the product will be sold at ₹ 28 per unit in the foreign market. However, no additional capital expenditure will be incurred. The management seeks your advice as a cost accountant. [15]

Q2) a) Value analysis. [5]

b) The following are obtained from the record of a faton

Sales (4000 units @ ₹. 25 each)	1,00,000
Variable cost	72,000
Fixed cost	16,800

Calculate

- i) P/v Ratio
- ii) Break Even Sales
- iii) Margin of safety
- iv) What additional units should be sold to obtain the same amount of profit if the selling price is reduced to ₹ 20. [10]

OR

- a) Value Engineering. [5]
b) You are given the following data for the year 2013 of the company. [10]

₹

Variable Cost	6,00,000
Fixed Cost	3,00,000
Profit	1,00,000
Sales	10,00,000

Find

- i) P/v Ratio
- ii) BEP Sales
- iii) MOS
- iv) Profit when sales amounted to ₹. 12,00,000.
- v) Sales required to earn a profit of ₹. 2,00,000.

Q3) Answer the following questions (any two) :

[20]

- a) Techniques of cost control.
- b) Activity Based Costing.
- c) Designing & Installing cost system in computer environment.
- d) Features of differential costing.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3411

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-114

M.Com. (Part - I) (External) (Semester - I)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

Business Environment and Policy

(2013 Pattern) (Paper - II)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the term environment. State the impact of educational and technological environment on business. **[15]**

OR

What is globalisation? Explain the impact of globalisation on business environment in 21st century.

Q2) Explain the growth and economic reforms of Indian economy. **[15]**

OR

Define the term inflation. State the causes of inflation.

Q3) Write short notes (any two) : **[20]**

- a) Causes of regional imbalance
- b) Types of pollution
- c) International business environment
- d) Macro environment

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3411

[4764]Ext.-114

M.Com. (Part - I) (External) (Semester - I)
BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

Business Environment and Policy

(2013 Pattern) (Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पर्यावरण या संज्ञेची व्याख्या लिहा. शैक्षणिक आणि तांत्रिक पर्यावरणाचे व्यवसायावर होणारे परिणाम विशद करा. [15]

किंवा

जागतिकीकरण म्हणजे काय? 21 व्या शतकात जागतिकीकरणाचे व्यावसायिक पर्यावरणावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) भारतीय अर्थव्यवस्थेची वृद्धी आणि आर्थिक सुधारणा स्पष्ट करा. [15]

किंवा

चलनवाढ या संज्ञेची व्याख्या लिहा. चलनवाढीची कारणे विशद करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) प्रादेशिक असमतोलाची कारणे
ब) प्रदुषणाचे प्रकार
क) आंतरराष्ट्रीय व्यावसायिक पर्यावरण
ड) समग्र पर्यावरण

Total No. of Questions : 3]

P3411

[4764]Ext.-114

M.Com. (External) (Semester - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

Business Environment Analysis (Group - C)

(Special Paper - IV)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is Global Environment? Explain the impact of social and cultural environment on world trade. **[15]**

OR

What is financial environment of Business? Explain the role of financial institutions in financial environment of business.

Q2) "Foreign Investment and Technology plays vital role in Industrial Growth" - Discuss. **[15]**

OR

State the meaning and importance of Environmental Analysis. Explain Rivalry amongst existing firms and Bargaining power of suppliers and Buyers.

Q3) Write notes (any two) : **[20]**

- a) Capital Market in India
- b) Write detail note on Pravin Masale
- c) Role of small and cottage industries in Indian economy
- d) Role of Cooperative Banks.

Total No. of Questions : 3]

P3411

[4764]Ext.-114

M.Com. (External) (Semester - II)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT

Business Environment Analysis (Group - C)

(Special Paper - IV)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) जागतिक पर्यावरण म्हणजे काय? सामाजिक आणि सांस्कृतिक पर्यावरणाचा जागतिक व्यापारावर होणारा परीणाम स्पष्ट करा. [15]

किंवा

व्यवसायाचे वित्तीय पर्यावरण म्हणजे काय? व्यवसायाच्या वित्तीय पर्यावरणांत वित्तीय संस्थांची (Financial Institutions) भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) “परकिय गुंतवणूक आणि तंत्रज्ञानाची औद्योगिक वाढीमध्ये महत्वाची भूमिका आहे” चर्चा करा.[15]

किंवा

‘पर्यावरण विश्लेषणाचा’ अर्थ आणि महत्व विशद करा. “आस्तीत्वात असलेल्या संस्थामधील चढाओढ/दुष्मनी” (Rivalry) आणि “ पुरवठादार आणि खरेदीदार यांची सौदाशक्ती” यांवर माहिती द्या.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) भारतातील भांडवल बाजारपेठ
ब) प्रविण मसाले यांवर सविस्तर माहिती द्या.
क) भारतीय अर्थव्यवस्थेत लघु आणि कुटीर उद्योगांची भूमिका
ड) सहकारी बँकाची भूमिका

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3412

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-115
M.Com. (External)
BUSINESS ADMINISTRATION
Financial Management (Group - D)
(2013 Pattern)

Time : 3 Hour]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define the term Financial Management. Explain in detail the various goals of Financial Management. **[15]**

OR

Explain various Investments Decision Methods.

Q2) What is Financial Statements? Explain various types of Financial Analysis. **[15]**

OR

What is Working Capital? Explain in detail the significance of Working Capital?

Q3) Write short notes (any four) : **[20]**

- a) Fund Flow Analysis
- b) Role of SEBI
- c) Sources of Funds
- d) Forms of Balance Sheet
- e) Capital Expenditure
- f) Cash Management

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3412

[4764]Ext.-115
M.Com. (External)
BUSINESS ADMINISTRATION
Financial Management (Group - D)
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) वित्तीय व्यवस्थापन या संकल्पनेची व्याख्या द्या. वित्तीय व्यवस्थापनाची उद्दिष्टे सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
किंवा
गुंतवणूकीच्या निर्णयासंबंधातील विविध पध्दती स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) वित्तीय विवरणपत्रक म्हणजे काय? वित्तीय विश्लेषणाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [15]
किंवा
खेळते भांडवल म्हणजे काय? खेळत्या भांडवलाचे महत्व सविस्तर स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) वित्त प्रवाह विश्लेषण
ब) सेबीची भूमिका
क) वित्त उभारणीचे मार्ग
ड) ताळेबंदाचे नमुने
इ) भांडवली खर्च
फ) पैशाचे व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 3]

P3412

[4764]Ext.-115
M.Com. - I (External)
BUSINESS ADMINISTRATION
Elements of Knowledge Management
(Paper - IV)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the evolution and importance of knowledge management. **[15]**

OR

What do you mean by organizational learning? What are the different levels of organizational learning?

Q2) Define knowledge management. Differentiate between knowledge and wisdom. **[15]**

OR

What do you mean by knowledge sharing? What are the strategies for overcoming obstacles in knowledge sharing?

Q3) Write short notes on (any two) : **[20]**

- a) Reward and recognition
- b) Information distribution
- c) Organization culture
- d) Unlearning

Total No. of Questions : 3]

P3412

[4764]Ext.-115
M.Com. - I (External)
व्यवसाय प्रशासन
ज्ञान व्यवस्थापनाची मूलतत्त्वे
(Paper - IV)
(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) ज्ञान व्यवस्थापनाचा विकास कसा होत गेला, ते स्पष्ट करा. आणि त्याचे महत्त्व सांगा. [15]
किंवा

संघटनात्मक शिक्षण म्हणजे काय? संघटनात्मक शिक्षणाचे मार्ग किंवा पध्दती स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) ज्ञान व्यवस्थापनाची व्याख्या द्या. ज्ञान आणि चातुर्य यांतील फरक स्पष्ट करा. [15]
किंवा

ज्ञान सहभागीता ही संकल्पना स्पष्ट करून, त्याची व्यूहरचना करताना निर्माण होणारे अडथळे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) पुरस्कार आणि मान्यता
ब) माहितीची वाटणी
क) संघटन संस्कृती
ड) शिक्षणा शिवाय शिक्षण घेणे

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3413

[Total No. of Pages : 7

[4764]Ext.-116

M.Com. (Semester - I) (External)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES

Intellectual Property Laws (Group - E) (Special Paper - II)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the International Regulatory Regime for Intellectual Property Right with references to International Legal organisations. **[15]**

OR

Explain the Procedure for obtaining patents with amendment. Also explain patents of Additions, surrender & revocation of patents.

Q2) Explain the Authorities for protection of Biodiversity in detail. **[15]**

OR

Define the concept of Trade Marks & Explain in detail procedure, duration & effect of registration of Trade marks with suitable examples.

Q3) Write short Notes. (Any 4) **[20]**

- i) Types of Intellectual Property Rights.
- ii) Patentable & Non-Patentable inventions.
- iii) Infringement & defenses of patents.
- iv) Appellate Board.
- v) Infringement of Trade Marks & remedies.
- vi) Controller of Patent.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3413

[4764]Ext.-116

एम्. कॉम. (सेम-I)(External)

कमर्शियल लॉज् अँड प्रॉक्ट्रिसेस

(स्पेशल पेपर-II)

बौद्धिक संपदा कायदा (गट - ई)

(2013 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ :3तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे गुण दर्शवितात.
3) अधिक स्पष्टीकरणासाठी इंग्रजी पेपर पहावा.

प्रश्न 1) आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील बौद्धिक संपदा अधिकारासाठी असणाऱ्या विविध आंतरराष्ट्रीय संस्था स्पष्ट करा. [15]

किंवा

पेटंट मिळविण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा. त्याशिवाय अधिक पेटंट आणि पेटंट जमा करण्याची आणि काढून घेण्याची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) जैवविविध संपदा रक्षणासाठी नियुक्त केलेल्या विविध अधिकार मंडळे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

व्यापार चिन्ह नोंदणी संकल्पना स्पष्ट करा. व्यापारचिन्ह नोंदणीकरणाची प्रक्रिया, कालावधी आणि परिणामांची सविस्तर सोदाहण चर्चा करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा द्या. (कोणतेही ४)

[20]

- अ) बौद्धिक संपदा अधिकाराचे प्रकार.
- ब) पेटंट मिळविण्यायोग्य आणि पेटंटची जरूरी वसलेले शोध.
- क) पेटंट कायद्याचे उल्लंघन झाल्यास कारावास व बचावाच्या तरतूदी .
- ड) पेटंट अपिलिएट बोर्ड.
- इ) व्यापार चिन्ह नोंदणीचे उल्लंघन-कारावास आणि उपाय.
- फ) पेटंट नियामक.

Total No. of Questions : 3]

P3413

[4764]Ext.-116

M.Com. (Part - I) (External) (Special Paper - IV)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES

Laws Relating to Copyright and Designs

(2013 Pattern)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) What is mean by copyright? Explain the procedure of application for Registration of Copyright Act per Copyright (Section 44 to 50 A along with Rule 16 of chapter VI of copyrights rules of 1958). **[15]**

OR

b) State provisions regarding Offences and Penalties as per Law relating to Protection of New Protection of Plant varieties and Farmers Rights Act, 2001.

Q2) a) State the provision of Design Act, 2000 with reference to Infringement (Piracy) of Registered Design (Sec. 22) and its remedies. **[15]**

OR

b) Explain the term 'Geographical Indications' who may apply for Registration of Geographical Indications? State the procedure for and duration of Registration of Geographical Indications.

Q3) Answer in brief (Any two):

[20]

- a) What are the provisions regarding 'Offence and Penalties' as per Copyright act .
- b) Define the term 'New Plant Varieties' State the scope of the Plant Varieties and Farmers Rights Act, 2001.
- c) Explain Copyright in Registered Designs as per section 11 to 20 of the Designs Act 2000.
- d) State Infringement and its Remedies as per section 20 to 24 under Geographical Indications of Goods 1999.

Total No. of Questions : 3]

P3413

[4764]Ext.-116

M.Com. (Part - I) (External) (Special Paper - IV)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES

Laws Relating to Copyright and Designs

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1)अ) मुद्रणाधिकार म्हणजे काय? मुद्रणाधिकारासाठी नोंदणी करण्याच्या पध्दतीचे कायद्यातील (कलम क्र. 44 ते 50 व नियम 16 प्रकरण क्रमांक VI प्रमाणे) वर्णन करा. [15]

किंवा

नवीन रोपे नमूने संरक्षण आणि शेतकऱ्यांचे हक्क संरक्षण कायदा, 2001 या कायद्या अंतर्गत अपराधांचे स्वरूप व शिक्षा यांचे स्पष्टीकरण करा.

प्रश्न 2)अ) नोंदणी केलेल्या आराखड्याच्या चाचेगिरी संदर्भात आराखडा कायदा, 2000 (कलम-22) अंतर्गत चर्चा करा व त्यावरील उपाय सांगा. [15]

किंवा

ब) “भौगोलिक चिन्ह” हि संकल्पना स्पष्ट करा. भौगोलिक चिन्हाच्या नोंदणीसाठी कोण अर्ज करू शकतो? नोंदणीची पध्दत व मुदत स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नाची थोडक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) मुद्रणाधिकार कायद्यांतर्गत असणाचे “अपराध व दंड” यासंदर्भातील तरतुदी सांगा.
- ब) “नवीन रोपे नमूने” या संज्ञाची व्याख्या द्या. रोपे नमूने संरक्षण आणि शेतकऱ्यांचे हक्क संरक्षण कायदा, 2001 ची व्याप्ती सांगा.
- क) आराखडा कायदा 2000 अंतर्गत कलम क्रमांक 11 ते 20 मधील मुद्रणाधिकारा संबंधी तरतुदी सांगा.
- ड) मालाचे भौगोलिक चिन्ह कायदा, 1999 नुसार उल्लंघन व त्यावरील उपाय सांगा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3414

[Total No. of Pages : 4

[4764]-Ext.-117

M.Com. (Semester - I) (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Organisation of Co-Operative Business (Special Paper - II)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Explain the advantages of integrating the principles of co-operation and Management. [15]

OR

"Effective communication and leadership is the tool of improving the performance of co-operatives". Discuss.

Q2) What is co-operative education and training? Comment on the role of vaikunthbhai Mehata National co-operative Institute in co-operative education and training. [15]

OR

Discuss the progress and problems of Dairy co-operatives in Maharashtra. Suggest the measures to improve their performance.

Q3) Write notes (any two) :

[20]

- a) Problems in professionalisation of co-operative. Management.
- b) Drawbacks of leadership in co-operatives.
- c) Importance and problems of job oriented training in India.
- d) Present conditions of co-operative sugar factories in Maharashtra.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3414

[4764]-Ext.-117

M.Com. (Semester - I) (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Organisation of Co-Operative Business (Special Paper - II)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना : ह 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) सहकार आणि व्यवस्थापनाच्या तत्वांच्या जुळवणीचे फायदे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

“प्रभावी संज्ञापन आणि नेतृत्व हे सहकारी संस्थांच्या कामगिरीमध्ये सुधारणा करण्याचे एक साधन आहे”. चर्चा करा.

प्रश्न 2) सहकारी शिक्षण आणि प्रशिक्षण म्हणजे काय? वैकुंठभाई मेहता राष्ट्रीय सहकारी संस्थेच्या सहकार शिक्षण व प्रशिक्षणामधील भूमिकेवर भाष्य करा. [15]

किंवा

महाराष्ट्रातील दुग्ध सहकारी संस्थांची प्रगती आणि समस्या यावर चर्चा करा. त्यांच्या कामगिरीतील सुधारणेसाठी उपाय सूचवा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

अ) सहकारी व्यवस्थापनाच्या व्यावसायिकरणातील समस्या

ब) सहकारी संस्थामधील नेतृत्वाच्या उणिवा

क) भारतातील रोजगाराभिमूख सहकारी प्रशिक्षणाचे महत्व आणि समस्या

ड) महाराष्ट्रातील सहकारी साखर कारखान्याची सद्यस्थिती

Total No. of Questions : 3]

P3414

[4764]-Ext.-117

M.Com. (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Management of Co-Operative Business

(2013 Pattern)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Describe the social responsibilities of co-operative Business. [15]

OR

- b) Discuss the criteria for appraising performance of the co-operative Business.

Q2) a) Describe the business policies and practices of Dairy co-operatives.[15]

OR

- b) Explain success story of the shamrao vitthal co-operative Bank.

Q3) a) State the problems related to the following co-operatives:

- i) Sugar co-operatives. [10]
- ii) Co-operative Banking. [10]

OR

- b) Write short notes:

- i) Agricultural credit co-operatives.
- ii) Economic viability of co-operative Business.

Total No. of Questions : 3]

P3414

[4764]-Ext.-117

M.Com. (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Management of Co-Operative Business

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील दिलेले आकडे गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) अ) सहकारी व्यवसाय संस्थांची सामाजिक जबाबदारी विशद करा. [15]
किंवा
ब) सहकारी संस्थांच्या कार्याचे मूल्यमापन करण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या निकषांची चर्चा करा.
- प्रश्न 2) अ) दुग्ध सहकारी संस्थांचे व्यावसायिक धोरण आणि कार्यपध्दती विशद करा. [15]
किंवा
ब) शामराव विठ्ठल सहकारी बँकेच्या यशस्वी वाटचालीचे वर्णन करा.
- प्रश्न 3) अ) खालील सहकारी संस्थांशी निगडित समस्या सांगा. [10]
i) साखर सहकारी संस्था [10]
ii) सहकारी बँका [10]
किंवा
ब) थोडक्यात टीपा लिहा.
i) कृषी पतसंस्था
ii) सहकारी संस्थांची आर्थिक सक्षमता

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3415

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-118

M.Com. (External) (Part - A)

ADVANCED BANKING AND FINANCE (Special Paper - II)

Central Banking (Paper - II) (Group - G)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain in detail the function of Reserve Bank of India.

[15]

OR

Explain in detail the central Bank is what it performs.

Q2) Spell out in detail the Regulatory frame work for the Non-Bank finance companies in India?

[15]

OR

Explain in detail the RBI Regulations over the Banks relating to the cash Reserve Ratio and statutory Liquidity Ratio.

Q3) Write Notes (Any two) :

[20]

- a) Need of a central Bank.
- b) Credit Information Bureau of India Limited.
- c) Capital Adequacy.
- d) Management of public debt.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3415

[4764]Ext.-118

M.Com. (External) (Part - A)

ADVANCED BANKING AND FINANCE (Special Paper - II)

Central Banking (Paper - II) (Group - G)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) भारतीय रिझर्व्ह बँकेचे कार्य सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

मध्यवर्ती बँकेचे कार्यच तिची अभिव्यक्ती आहे? सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) बँकेत्तर वित्तीय कंपन्यासाठीची नियमात्मक चौकट सविस्तर स्पष्ट करा. [15]

किंवा

रोख राखीव प्रमाण आणि वैधानिक तालना प्रमाण या संदर्भातील भारतीय रिझर्व्ह बँकेची बँकांवरील नियमने सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) मध्यवर्ती बँकेची गरज
ब) भारतीय पत माहिती विभाग मर्यादित
क) भांडवल पूरतेपणा
ड) सार्वजनिक कर्ज व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 3]

P3415

[4764]Ext.-118

M.Com. (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Monetary Policy (Special Paper - IV)

(2013 Pattern)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is money supply? Explain the money supply measures of Reserve Bank of India. **[15]**

OR

What are quantitative instruments of Monetary Policy? Explain the mechanism of Variable Reserve Ratio as instrument of Monetary Policy.

Q2) Discuss the Monetary Policy of Reserve Bank of India during the last five years. **[15]**

OR

Explain the role of Reserve Bank of India in export finance.

Q3) Write notes on. (any two) **[20]**

- a) Regional Rural Banks
- b) High powered money
- c) Reserve Bank of India and industrial finance
- d) Recommendations of Working Group on Money Supply (1998).

Total No. of Questions : 3]

P3415

[4764]Ext.-118

M.Com. (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Monetary Policy (Special Paper - IV)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील मार्क पुर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पैशाचा पुरवठा म्हणजे काय? भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या पैशाचा पुरवठा मापनाची साधने स्पष्ट करा. [15]

किंवा

चलनविषयक धोरणाची संख्यात्मक साधने कोणती आहेत? चलनविषयक धोरणाचे साधन म्हणून राखीव प्रमाणातील बदलाची यंत्रणा स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या गेल्या पाच वर्षांच्या कालखंडातील चलनविषयक धोरणांची चर्चा करा. [15]

किंवा

निर्यात वित्त पुरवठ्यातील भारतीय रिझर्व्ह बँकेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- अ) प्रादेशिक ग्रामीण बँका
ब) उच्च शक्ती पैसा
क) भारतीय रिझर्व्ह बँक आणि औद्योगिक वित्त पुरवठा
ड) पैशाचा पुरवठ्यासंदर्भातील कार्यकारी गटाच्या शिफारशी (1998)

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3416

[Total No. of Pages : 4

[4764]-Ext.-119

M.Com. (External) (Semester - I)

ADVANCED MARKETING

Consumer Behaviour (Special Paper - II)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define 'Consumer Behaviour'? Explain Importance of study of consumer Behaviour in Marketing. **[15]**

OR

What is motivation? Explain Maslow's need Theory and its application in marketing.

Q2) State the impact of 'family' on consumer decision making. Give examples.**[15]**

OR

Explain 'consumer research process'.

Q3) Write Short Notes (Any 4) :

[20]

- a) Business Ethics
- b) Rural consumer.
- c) Role of Indian Govt in consumer protection.
- d) Attitude and consumer Behaviour.
- e) Women consumer.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3416

[4764]-Ext.-119

M.Com. (External) (Semester - I)

ADVANCED MARKETING

Consumer Behaviour

(2013 Pattern) (Special Paper - II)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) 'ग्राहक वर्तन' याची व्याख्या द्या ? विपणनामध्ये ग्राहक वर्तनाच्या अभ्यासाचे महत्व स्पष्ट करा. [15]
किंवा
'अभिप्रेरण' म्हणजे काय ? मॅसलोचा गरज विषयक सिद्धांत व त्याचे विपणनामधील उपयोजन स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) ग्राहकाच्या निर्णय प्रक्रियेवर कुटुंबाचा होणारा परिणाम सांगा. उदाहरणे द्या. [15]
किंवा
'ग्राहक संशोधन प्रक्रिया' स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) व्यावसायिक नितीमुल्ये
ब) ग्रामीण ग्राहक
क) ग्राहक संरक्षणामधील भारत सरकारची भूमिका
ड) अभिवृत्ती आणि ग्राहक वर्तन
इ) स्त्री ग्राहक

Total No. of Questions : 3]

P3416

[4764]-Ext.-119

M.Com. (Part - I) (External)

ADVANCED MARKETING

Services Marketing (Group - H)

(Special Paper - IV)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is 'Service Marketing'? Explain in detail the various classification of services. **[15]**

OR

What are the customers expectations in services? Explain how customer's evaluate service performances.

Q2) Explain in detail the concept 'price mix and services marketing. **[15]**

OR

What is 'physical evidence'? Explain nature & importance of 'physical evidence'.

Q3) Answer the following questions (Any two): **[20]**

- a) Explain the importance of service Leadership
- b) Explain in detail the concept 'Listening to customers through Research.
- c) What are the Recent service initiatives taken by Hospitality Industry to serve customers?
- d) What are the customer service initiatives taken by aviation sector?

P3416

[4764]-Ext.-119

M.Com. (Part - I) (External)

ADVANCED MARKETING

Services Marketing (Group - H)

(Special Paper - IV)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) 'सेवा विपणन' म्हणजे काय? सेवांचे वर्गीकरण सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
किंवा
सेवांमध्ये ग्राहकांच्या कोणत्या अपेक्षा असतात? ग्राहक सेवांच्या परिणामकारकतेचे मुल्यमापन कसे करतात?
- प्रश्न 2) 'किंमत मिश्र व सेवा विपणन' हि संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. [15]
किंवा
'भौतिक पुरावे' म्हणजे काय? भौतिक पुराव्याचे स्वरूप आणि महत्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) सेवा नेतृत्वाचे महत्व स्पष्ट करा.
ब) 'संशोधनाच्या माध्यमातून ग्राहकाना ऐकणे' ही संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
क) ग्राहकांच्या सेवेसाठी आदरातिथ्य उद्योग (Hospitality Industry) या क्षेत्रामार्फत अलिकडील काळात राबविले जाणारे सेवा विषयक उपक्रम कोणते?
ड) हवाई वाहतूक क्षेत्राने राबविलेल्या ग्राहक सेवा विषयक उपक्रम कोणते?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2543

[Total No. of Pages : 4

[4709] Ext. - 12

M.A./M.Sc. (part - I) (External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS - 1.2 : Geo-Politics & Military Geography and

DS 2.2 : Defence Organisation of India

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) “There is no war policy without testing the geo-political factors” Explain the scope and importance of Geo-Politics in this context. **[20]**

OR

Examine Mahan’s concept of Sea Power in the Present Context.

Q2) Discuss the geopolitical concepts of Mackinder and present their limitations”. **[20]**

OR

Write the role of Geography in Land Warfare.

Q3) Do you think that the Defence Technology Council is applying indigenous technology to India’s defence requirements? Give your opinion. **[20]**

OR

Explain the functions of Department of Defence Production.

P.T.O

Q4) What are the recommendations o Kargil Review Committee? [20]

OR

How well the Ex-Service men can be rehabilitated? Discuss your plan and suggestions.

Q5) Write short notes on any four: [4 x 5 = 20]

- a) Defence Procurement Board.
- b) Defence research and development Board.
- c) Indo-Tibetan Border Police.
- d) Features of Desert warfare.
- e) Problems of India's Maritime Security.
- f) Transportation and Communication as a factor in war.

Total No. of Questions : 5]

P2543

[4709] Ext.-12

M.A./M.Sc. (part - I) (External)

संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र

डि.एस. नं. 1.2 भुराजनीती आणि लष्करी भूगोल आणि

डि.एस. नं. 2.2 भारताचे संरक्षण संघठण

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) “भुराजनैतिक घटकांचा विचार न करता युध्दाचे धोरणच ठरविले जाऊ शकत नाही” दया विधानाच्या संदर्भात भुटाजनीतीची व्याप्ती आणि महत्व स्पष्ट करा. [20]

किंवा

चालू वर्तमान परिस्थितीत महान यांच्या सागरी सामध्याबाबत च्या संकल्पनेचे परिक्षण करा.

प्रश्न 2) मॅकिन्डर यांच्या भुराजनैतिक संकल्पनेविषयी चर्चा करुन त्यांच्या मर्यादा स्पष्ट करा. [20]

किंवा

जमिनीवरील युध्दपध्दतीत भुगोलाची भुमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) संरक्षण तंत्रज्ञान मंडळ भारताच्या संरक्षणविषयी गरजा पूर्ण करण्यासाठी मुलभूत स्वदेशी तंत्रज्ञानाचा वापर करीत आहे असे आपणास वाटते का? आपले मत नोदंवा. [20]

किंवा

संरक्षण उत्पादन विभागाचे कार्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) कारगिल रिह्यूव्ह कमिटीने कोण-कोणत्या शिफारसी केल्या आहेत? [20]

किंवा

माजी सैनिकांचे पुर्नवसन उत्तमपणे कशा प्रकारे केले जाऊ शकते? ह्या संबंधी आपले मत आणि नियोजनाबाबत चर्चा करा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा द्या. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) संरक्षण विषयी गरजाची पुर्तता करणारे मंडळ.
- ब) संरक्षण संशोधन आणि विकास मंडळ.
- क) भारत-तिबेट सीमा सुरक्षादल.
- ड) वालुकामय प्रदेशातील युध्दपध्दतीची वैशिष्ट्ये/गुणधर्म.
- इ) भारताच्या सागरी सुरक्षेबाबतच्या समस्या.
- फ) दळणवळण आणि संपर्कव्यवस्था युध्दाचा एक घटक.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2544

[Total No. of Pages : 4

[4709] Ext. - 13

M.A./M.Sc. (Part - I) (External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**DS - 1.3 & 2.3 : National Security : Key Concepts & Indian
National Security**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain in detail what is meant by Potential, Actual and Available power of a nation. **[20]**

OR

Explain the factors that testify the relevance and existence of balance of power even today.

Q2) Discuss the strategic importance of India on the world map having in view the developments in Afghanistan and Gulf Region. **[20]**

OR

Do you think that India's foreign policy is still non-aligned? Give reasons in support of your answer.

Q3) Explain the role of United Nations in the pacific settlement of disputes. **[20]**

OR

Explain the difficulties and obstacles in the way of arms control and disarmament.

P.T.O

Q4) Discuss about India's nuclear policy.

[20]

OR

Explain about the issues of disputes between India and China and suggest measure to normalize their bilateral relations.

Q5) Write short notes on **any four**:

[4 x 5 = 20]

- a) Comprehensive Security.
- b) Collective Security.
- c) Functions of Diplomacy.
- d) Common Security.
- e) National Interest.
- f) Indo-Pak wars on Kashmir.

Total No. of Questions : 5]

P 2544

[4709] Ext.-13

M.A./M.Sc. (Part - I) (External)

संरक्षण आणि सामरिकशास्त्र

डि.एस. नं. 1.3 आणि 2.3 : राष्ट्रीय सुरक्षा-प्रमुख संकल्पना आणि भारताची राष्ट्रीय-सुरक्षा

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) युद्धक्षमता, आणि राष्ट्रजणक प्रत्यक्षात उपलब्ध असलेले सामर्थ्य म्हणजे काय? सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

ब) आजच्या वर्तमान परिस्थितीत सत्ता संतुलनाचे अस्तित्व आणि त्याच्या संबंधाची खात्री पटवुन देण्याबाबतचे "घटक" स्पष्ट करा.

प्र.2) अ) पार्शियन भारतात व अफगानिस्तानमधील घडामोडी लक्षात घेता- जगाच्या नकाशावरील भारताच्या सामरिक महत्वाबाबत चर्चा करा. [20]

किंवा

ब) भारताचे परराष्ट्रीय धोरण अजुनसुद्धा अलीप्ततावादी आहे असे आपणास वाटते का? आपले उत्तर सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.3) अ) शांततामय मार्गाने वाद - समस्या निकाली काढण्याबाबत संयुक्त राष्ट्रानी निभावलेली भूमिका स्पष्ट करा. [20]

किंवा

ब) शस्त्रनियंत्रण आणि निशस्त्री करणाच्या मार्गातील अडचणी व अडथळे स्पष्ट करा.

प्र.4) अ) भारताच्या अणुधोरणा बाबत चर्चा करा. [20]

किंवा

ब) भारत आणि चीन यांच्यातील समस्या (मुद्दे) स्पष्ट करून भारत-चीन संबंध सामान्य बनण्यासाठी विविध उपाय-योजना सुचवा.

प्र.5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

अ) सर्व समावेशक सुरक्षा

ब) सामुहीक सुरक्षा

क) राजनयाची कार्ये

ड) सामान्य सुरक्षा

इ) राष्ट्रीय हीत

फ) काश्मीर बाबत भारत-पाक युध्दे.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P2546

[Total No. of Pages : 4

[4709] Ext. - 14

M.A./M.Sc. (External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**DS - 1.4 & 2.4 : Indian Military History & Peace and Conflict Studies
(2013 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Describe in detail third battle of Panipat. **[20]**

OR

Describe philosophy of war during ancient India.

Q2) Explain the Military system of Turkish. **[20]**

OR

Explain command structure of British Indian Army.

Q3) Discuss various methods of conflict management. **[20]**

OR

State the UN role for maintaining international peace and security.

Q4) State the various methods of Pacific Settlement of Disputes. **[20]**

OR

Explain the nature and scope of conflict studies.

P.T.O

Q5) Write short notes on (any Four):

[20]

- a) Confidence Building Measures.
- b) Obstacle of Disarmament.
- c) Human security problems in India.
- d) Military History.
- e) IIIrd Anglo-Maratha War.
- f) Revolt of 1857.

Total No. of Questions : 5]

P2546

[4709] Ext.-14

M.A./M.Sc. (External)

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DS - 1.4 & 2.4 : Indian Military History & Peace and Conflict Studies

(2013 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) पानिपतच्या तिसऱ्या लढाईचे वर्णन करा. [20]
किंवा
प्राचीन भारतीय युद्धाच्या तत्त्वज्ञानचे वर्णन करा.
- प्रश्न 2) तुर्कीश लष्करी पध्दत स्पष्ट करा. [20]
किंवा
ब्रिटीश भारतीय सेनेची विभागीय रचना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) संघर्ष व्यवस्थापनाच्या विविध पध्दतींबाबत चर्चा करा. [20]
किंवा
आंतरराष्ट्रीय शांतता आणि सुरक्षितता टिकविण्यासाठीचे संयुक्त राष्ट्राचे कार्ये सांगा.
- प्रश्न 4) विविध वादांची शांततेच्या मार्गाने सोडवणूक करणाऱ्या पध्दती सांगा. [20]
किंवा
संघर्षाच्या अभ्यासाचे स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) शांतता उभारणी उपाय
- ब) निःशस्त्रीकरणपुढील अडथळे
- क) भारतातील मानवी सुरक्षेचे प्रश्न
- ड) लष्करी इतिहास
- इ) इंग्रज - मराठा तिसरे युद्ध
- फ) 1857 चा उठाव.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3417

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-201
M.Com. (Part - II) (External)
BUSINESS FINANCE
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the meaning of Business Finance. Discuss the nature and objectives of Business Finance. **[15]**

OR

Explain how the calculation of Future value of Money is done.

Q2) What is Strategic Financial Planning? Write the steps in Financial Planning. **[15]**

OR

Explain the meaning of Debentures. Write the characteristics and classification of debentures.

Q3) Write short notes on (any two) : **[20]**

- a) Advantages of Equity Shares.
- b) Estimated Financial Requirements.
- c) Characteristics of Short Term Financing.
- d) Measures of Dividend Policy.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3417

[4764]Ext.-201
M.Com. (Part - II) (External)
BUSINESS FINANCE
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याचा अर्थ लिहा. व्यावसायिक वित्तपुरवठ्याचे स्वरूप व उद्दिष्टे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

पैशाच्या भविष्यकालिन मुल्याचे मोजमाप कसे केले जाते स्पष्ट करा?

प्रश्न 2) व्युहरचनात्मक वित्तीय नियोजन म्हणजे काय? वित्तीय नियोजनातील पायऱ्या स्पष्ट करा? [15]

किंवा

कर्जरोख्यांचा अर्थ सांगा? कर्जरोख्यांची, वैशिष्ट्ये आणि वर्गीकरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) सामान्य भागांचे फायदे
ब) वित्तीय गरजांचा अंदाज
क) अल्पकालिन वित्तपुरवठ्याची वैशिष्ट्ये
ड) लाभांश धोरणाचे मुल्यमापन

Total No. of Questions : 3]

P3417

[4764]Ext.-201

M.Com. (Part - II) (External)

201 : CAPITAL MARKET AND FINANCIAL SERVICES

(2013 Pattern) (Compulsory Paper) (Section - B)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is capital market? Analyse in detail the various instruments in capital market. **[15]**

OR

Explain in detail the structure and functions of capital market.

Q2) What is the meaning of Primary market? Describe in detail the functions and participants of Primary market. **[15]**

OR

Write a detail note on Bombay Stock Exchange and National Stock Exchange.

Q3) Write short notes on (any two): **[20]**

- a) Portfolio management.
- b) Credit Rating.
- c) Establishment of SEBI.
- d) Functions of SEBI.

Total No. of Questions : 3]

P3417

[4764]Ext.-201

M.Com. (Part - II) (External)

201 : CAPITAL MARKET AND FINANCIAL SERVICES

(2013 Pattern) (Compulsory Paper) (Section - B)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) कंसातील आकडे गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) भांडवल बाजार म्हणजे काय? भांडवल बाजारातील विविध साधनांचे सविस्तरपणे विश्लेषण करा. [15]

किंवा

भांडवल बाजाराची रचना आणि कार्ये सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) प्राथमिक बाजार म्हणजे काय? प्राथमिक बाजाराची कार्ये आणि सहभागी घटकांचे सविस्तरपणे वर्णन करा. [15]

किंवा

मुंबई भाग बाजार आणि राष्ट्रीय भाग बाजार यावर सविस्तरपणे टिपणी लिहा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) रोखे संग्रह व्यवस्थापन
ब) पत श्रेणी
क) सेबीची स्थापना
ड) सेबीची कार्ये

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3418

[Total No. of Pages : 4

[4764]-Ext. - 202

M. COM. (Part - II) (External)

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS (Section - A)
(2013 Pattern)

Time : 3 Hour]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Important section- A and section-B should be written in separate answer books.*

Q1) What is 'Business Research'? Explain the Need, objectives & nature of Business Research. **[15]**

OR

Define the term 'Hypothesis'. Explain the features & types of good hypothesis.

Q2) What is 'Primary Data'. Explain the methods and merit & demerits of Primary Data. **[15]**

OR

Define the term 'Research Report'. Explain the importance & Structure or Layout of Research Report.

Q3) Write short notes (Any Two): **[20]**

- a) Steps in Research.
- b) Research problem.
- c) Classification & Tabulation.
- d) Footnote.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3418

[4764]-Ext. - 202

M. COM. (Part - II) (External)

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS (Section - A)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) 'व्यावसायिक संशोधन' म्हणजे काय? व्यावसायिक संशोधनाची गरज, उद्दिष्टे व स्वरूप स्पष्ट करा. [15]

किंवा

'गृहितकृत्य' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. चांगल्या गृहितकृत्याची वैशिष्ट्ये व प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 'प्राथमिक माहिती' म्हणजे काय? प्राथमिक माहिती संकलीत करण्याच्या पध्दती व प्राथमिक माहितीचे फायदे-तोटे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

'संशोधन अहवाल' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. संशोधन अहवालाचे महत्व आणि संशोधन अहवालाची रचना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टीपा लिहा: (कोणतेही दोन) [20]

- अ) संशोधनाच्या पायऱ्या/टप्पे.
ब) संशोधन समस्या.
क) माहितीचे वर्गीकरण व सारणीकरण.
ड) तळटिप.

Total No. of Questions : 3]

P3418

[4764]-Ext.-202

M.Com. (Part - II) (External)

INDUSTRIAL ECONOMIC ENVIRONMENT

(2013 Patten) (Compulsory Paper)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is industrial finance? Explain the External sources of industrial finance.[15]

OR

What is multinational corporations? Explain the problems of multinational corporations.

Q2) Define privatization. Explain the effects of Privatization on Indian Industry.[15]

OR

Explain the Environmental problems in Indian Industrial Development.

Q3) Write short answers any two: [20]

- a) Special Economic zones.
- b) Concept of Liberalization.
- c) Future of IT Industry.
- d) Industrial Disputes.

Total No. of Questions : 3]

P3418

[4764]-Ext.-202

M.Com. (Part - II) (External)

INDUSTRIAL ECONOMIC ENVIRONMENT

(2013 Patten) (Compulsory Paper)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) औद्योगिक वित्तपुरवठा म्हणजे काय? औद्योगिक वित्त पुरवट्याचे बाह्य मार्ग स्पष्ट करा. [15]

किंवा

बहुराष्ट्रीय महामंडळ म्हणजे काय? बहुराष्ट्रीय महामंडळाच्या समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खाजगीकरणाची व्याख्या द्या. भारतीय उद्योगावरील खाजगीकरणाचे परिणाम स्पष्ट करा. [15]

किंवा

भारतीय औद्योगिक विकासातील पर्यावरण समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) विशेष आर्थिक क्षेत्र.
ब) उदारीकरण संकल्पना.
क) माहिती तंत्रज्ञान उद्योगाचे भवितव्य.
ड) औद्योगिक कलह.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3419

[Total No. of Pages : 7

[4764]Ext. - 203

M.Com. (Part - II) (External) (Semester - IV)

MATHEMATICS

402 - B : Operations Research

(2013 Pattern) (Choice Based Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
- 3) Use of statistical tables and calculator is allowed.
- 4) Symbols have their usual meanings.

Q1) Attempt any two of the following:

- a) Solve the following game using dominance principle. [7]

			player A				
					$\begin{bmatrix} 4 & 6 \\ 3 & 5 \end{bmatrix}$		
		Player B					
		1	2	3	4	5	
Player A	I	[1	2	3	4	5
	II		1	3	2	7	4
	III		3	4	1	5	6
	IV		6	5	7	6	5
		2	0	6	3	1	

- b) (i) obtain the saddle point for the following game. [3]

Player B

P.T.O.

- ii) Solve the following L.P.P. by graphical method [4]

$$\text{Min } Z = 5x_1 + 8x_2$$

Subject to

- c) Show that the following L.P.P. has unbounded solution. [7]

$$\text{Maximize } Z = 3x_1 + 2x_2 + 4x_3 + 5x_4$$

subject to

$$4x_1 + 12x_2 + 4x_3 + 10x_4 \geq -20$$

$$3x_1 + 2x_2 + 24x_3 + 10x_4 \leq 10$$

$$8x_1 + 5x_2 + 3x_3 + 10x_4 \leq 20$$

$$x_1, x_2, x_3, x_4 \geq 0$$

Q2) Attempt any two of the following:

- a) Solve the following L.P.P using simplex method. [7]

$$\text{Maximize } Z = 2x_1 + 3x_2 + 7x_3$$

Subject to

- b) Obtain the initial basic feasible solution using North West corner Method for the following transportation problem. [7]

To→					
From ↓	W1	W2	W3	W4	Supply
F1					100
F2					250
F3					150
Demand	90	160	200	50	

Also find the corresponding transportation cost

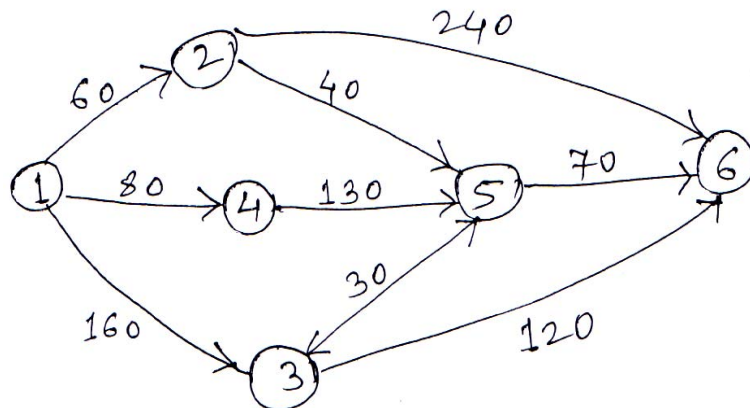
- c) Following is the initial basic feasible solution of the transportation problem. Is the solution optimal? If not, find the optimal solution. [7]

	(35)	(41)	
	(62)		(20)
(71)	(5)		

[20]

Q3) Attempt any two of the following:

- a) Determine the shortest route from node 1 to node 6 in the following network, where the distances are shown in kilometers. [7]

- b) Pay-offs of three acts A_1 , A_2 and A_3 and states of nature X, Y and Z are given below: [7]

States of nature ↓	Acts →		
	A_1	A_2	A_3
X	25	-10	-125
Y	400	440	400
Z	650	740	750

The probabilities of the states of nature are respectively 0.1, 0.7 and 0.2. Calculate the Expected Monetary value (EMV) for the above data and select the best act.

- c) Solve the following assignment problem for minimization. [7]

	A	B	C	D	E
i	1	2	3	0	1
ii	2	1	2	5	7
iii	8	9	10	1	2
iv	3	4	5	1	2

Q4) Attempt any two of the following:

- a) Explain any four points on relationship between primal and dual problems [4]
- b) Discuss the various steps involved in the application of PERT and CPM. [4]

- c) Explain the following terms with reference to transportation problem.[4]
- i) Balanced T.P.
 - ii) Optimal solution.
 - iii) Dummy source.
 - iv) Degenerated basic Feasible solution.

Total No. of Questions : 3]

P3419

[4764]Ext. - 203

M. COM. (Part - II) (External)

**RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS (Section - A)
(2013 Pattern)**

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *section- A and section-B should be written in separate answer books.*

Q1) What is 'Business Research'? Explain the Need, objectives & nature of Business Research. **[15]**

OR

Define the term 'Hypothesis'. Explain the features & types of good hypothesis.

Q2) What is 'Primary Data'. Explain the methods and merit & demerits of Primary Data. **[15]**

OR

Define the term 'Research Report'. Explain the importance & Structure or Layout of Research Report.

Q3) Write short notes (Any Two): **[20]**

- a) Steps in Research.
- b) Research problem.
- c) Classification & Tabulation.
- d) Foot note.

Total No. of Questions : 3]

P3419

[4764]Ext. - 203

M. COM. (Part - II) (External)

RESEARCH METHODOLOGY FOR BUSINESS (Section - A)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) 'व्यावसायिक संशोधन' म्हणजे काय? व्यावसायिक संशोधनाची गरज, उद्दिष्टे व स्वरूप स्पष्ट करा. [15]

किंवा

'ग्रहितकृत्य' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. चांगल्या गृहितकृत्याची वैशिष्ट्ये व प्रकार स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) 'प्राथमिक माहिती' म्हणजे काय? प्राथमिक माहिती संकलीत करण्याच्या पध्दती व प्राथमिक माहितीचे फायदे-तोटे स्पष्ट करा. [15]

किंवा

'संशोधन अहवाल' या संकल्पनेची व्याख्या द्या. संशोधन अहवालाचे महत्व आणि संशोधन अहवालाची रचना स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) संशोधनाच्या पायऱ्या/टप्पे
ब) संशोधन समस्या
क) माहितीचे वर्गीकरण व सारणीकरण
ड) तळटिप

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3420

[Total No. of Pages : 2

[4764]Ext. - 204

M.Com. (External)

ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION

Advanced Auditing (Paper - V)

(Credit System) (2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is Corporate Governance? As an Auditor how would you verify Compliance of Corporate Governance? **[15]**

OR

Distinguish between Vouching and Verification? How would you verify-

- i) Debtors and Creditors;
- ii) Cash and Bank Balances?

Q2) Define Internal Control. Explain significance and procedures of Internal Control. **[15]**

OR

Determine special aspects of Computer Information System (CIS) Environment and effects of Computer Information System (CIS) Environment on Audit.

Q3) Write Short Notes: (Any Four) **[20]**

- a) Audit Report with special reference to CARO, 2003.
- b) Flow Chart.
- c) Computerized Audit Programme.
- d) Powers of Audit Committee.
- e) Overview of Standards on Auditing.
- f) Role of Auditing and Assurance Standard Board in India.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P3420

[4764]Ext. - 204

M.Com. (Part - II) (External)

ADVANCED ACCOUNTING & TAXATION (Paper - VII)

Recent Advances in Accounting, Taxation & Auditing

(Credit System) (2013 Pattern) (Group - A)

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all. questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define Human Resources Accounting? Explain historical development and advantages of Human Resources Accounting. **[14]**

OR

What do you mean by 'Transfer Pricing'? Explain the different Methods of Transfer pricing. State its advantages & disadvantages.

Q2) a) Explain the different valuation approaches you may suggest for valuing intellectual property for its inclusion in balance sheet. **[14]**

OR

b) What is meant by Carbon credit & trading of carbon credit? Explain the accounting & Taxation aspect of carbon credit

Q3) a) State difference between traditional Accounting & Lean Accounting. **[7]**

b) Taxation aspect of KPO & BPO. **[7]**

OR

a) State recent trends in disclosure of accounting policies.

b) State approaches regarding grant received to NGO.

Q4) Write Short Notes: (**Any Two**) **[8]**

- a) Creative Accounting.
- b) Employees stock option accounting.
- c) Accounting for Retirement benefits.
- d) Basic of forensic accounting.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3421

[Total No. of Pages : 3

[4764]Ext. - 205
M.Com. (Part - II) (External)
ADVANCED COST ACCOUNTING & COST SYSTEM
(203 A) : Cost Audit
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Q.1 and Q.2 carries 15 marks each and Q.3 carries 20 marks.*

Q1) Describe the provisions of The Companies Act, 2013 regarding:

- a) Applicability of Cost Audit.
- b) Maintenance of Cost Records.
- c) Liabilities of Cost Auditor.

OR

Explain the scope of Cost Audit with respect to any manufacturing covered under Cost Audit as per Companies (cost records and audit) Rules, 2014.

Q2) Explain various stages in the process of Planning of Cost Audit assignment.

OR

The Income Statement of ABC Manufacturing Ltd. for the year ended 31st March, 2015 is given below:

Particulars	Rs. in lakhs	Rs.in lakhs
Gross Sales	1,786.25	
Less: Returns	103.23	
Net Sales		1,683.02
Less:		
Direct Material Consumption	830.76	
Direct Wages	35.46	
Production Overheads	124.68	
Admn. Overheads	84.98	
Selling & Distribution Expenses	12.45	
Finance Cost	24.67	
Total Cost		1,113.00
Net Profit		570.02

P.T.O.

The Cost Data revealed the following facts:

- a) All direct costs were recorded as per the same figure as recorded in Financial Accounts.
- b) Production Overheads as per cost records Rs.134.78
- c) Administration Overheads recorded in Cost Records were 10% less than those recorded in Financial Record.
- d) Selling and Distribution Expenses as per Financial Record were the same as recorded in Cost Record.
- e) Finance Cost was not recorded in Cost Records.

Required:

- i) Prepare Costing Profit & Loss Account and find out profit/loss as per Cost Record; and
- ii) Statement of Reconciliation of Financial Profit with profit/loss as per Cost Record.

Q3) Write short notes (Any TWO):

- a) Social Audit.
- b) CRA I.
- c) EDP Based Cost Audit.
- d) Inventory Valuation Methods.

Total No. of Questions : 3]

P3421

[4764]Ext. - 205

M.Com. (Part - II) (External)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM

Recent Advances in Cost Auditing and Cost System (Paper - VII)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate marks.*

Q1) What is VAT Audit. Explain the methods, applications and scope of VAT audit. **[15]**

OR

Describe in brief the nature and objectives of CAS - 8 to CAS - 12.

Q2) What do you understand by the term Productivity Audit. State the important elements of Productivity Audit. **[15]**

OR

Write details about the article published in the journal management Accountant on "The present environmental crisis: A holistic perspective".

Q3) Write short notes. (Any Four) **[20]**

- a) Scope of excise Audit.
- b) Utility of six sigma.
- c) E- Costing.
- d) Features of ERP.
- e) CAS - 13.
- f) Objectives of generally accepted cost accounting principles.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3422

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext. - 206

M. COM. (Part - II) (Semester - III) (External)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT (Special Paper - V)

Entrepreneurial Behaviour (Group - C)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) State and explain personal qualities of a successful entrepreneur. **[14]**

OR

What are the sources of development of achievement motivation?

Q2) Enumerate the need and importance of trainer-motivation. **[14]**

OR

What do you mean by business opportunity guidance? Explain its importance.

Q3) Enumerate various entrepreneurship problems. **[14]**

OR

Describe the development inputs for trainer-motivator.

Q4) Write short notes (Any Two): **[8]**

- a) Tools of behavioural tests.
- b) New trends in the service sector.
- c) Need of market survey.
- d) Importance of entrepreneurship training.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P3422

[4764]Ext. - 206

M. COM. (Part - II) (Semester - III) (External)

BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT (Special Paper - V)

Entrepreneurial Behaviour (Group - C)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) यशस्वी उद्योजकाचे गुण सांगून स्पष्ट करा. [14]
किंवा
सिध्दी प्रेरणा विकासाचे स्रोत कोणते ते सांगा.
- प्रश्न 2) प्रेरक- प्रशिक्षकाची गरज आणि महत्व स्पष्ट करा. [14]
किंवा
व्यवसायसंधी मार्गदर्शन म्हणजे काय? त्याचे महत्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) विविध उद्योजकता समस्या विशद करा. [14]
किंवा
प्रेरक-प्रशिक्षकासाठी असणारे विकास इनपुट वर्णन करा.
- प्रश्न 4) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [8]
अ) वर्तनात्मक चाचण्यांची साधने
ब) सेवा क्षेत्रातील नवीन प्रवाह
क) बाजारपेठ पाहणीची गरज
ड) उद्योजकता प्रशिक्षणाचे महत्व

Total No. of Questions : 4]

P3422

[4764]Ext.-206

M.Com. (Part - II) (External)

RECENT ADVANCES IN BUSINESS PRACTICES AND ENVIRONMENT

Business practices and environment (Special Paper - VII)

(Course Code - 203 C)

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Critically examine Retail Policy of Government of Maharashtra. [14]

OR

- a) State the importance of cluster Approach for development. [7]
- b) Write detail note on textile policy. [7]

Q2) State objectives and features of development scheme of small and medium enterprises. [14]

OR

- a) Write detail note on waking of Gram Udyog Vasahet. [7]
- b) Write note on corporate Discloser. [7]

Q3) What do you mean by Environmental Audit & corporate Govarance? Explain interrelationship between Environmental Audit & corporate govarance. [14]

OR

- a) Write detial note on Transperancy. [7]
- b) Types of Environment Audit. [7]

Q4) Write short notes (Any Two) : [8]

- a) Agro Tourism.
- b) Urban Haat.
- c) Importance of Environment Audit.
- d) Labour Market information cell

Total No. of Questions : 4]

P3422

[4764]Ext.-206

M.Com. (Part - II) (External)

**RECENT ADVANCES IN BUSINESS PRACTICES
AND ENVIRONMENT**

**Business practices and environment (Spl Paper - VII)
(Course Code - 203 C)**

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :ह 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.

-
- प्रश्न 1) महाराष्ट्र सरकारच्या किरकोळ व्यापार धोरणाचे टिकात्मक परीक्षण करा. [14]
किंवा
अ) विकासामधील सामुहिक दृष्टीकोनाचे (cluster Approach) महत्व विशद करा. [7]
ब) वस्त्रोद्योग धोरणावर सविस्तर माहिती द्या. [7]
- प्रश्न 2) लघु आणि मध्यम उद्योगांच्या विकास योजनांचे उद्देश आणि वैशिष्ट्ये विशद करा. [14]
किंवा
अ) 'ग्राम उद्योग वसाहत' च्या कामगिरीची माहिती द्या. [7]
ब) प्रमंडळीय प्रगटीकरण यावर माहिती द्या. [7]
- प्रश्न 3) पर्यावरणीय अंकेक्षण आणि प्रमंडळीय नियंत्रण म्हणजे काय हे सांगून परस्परांतील संबध स्पष्ट करा. [14]
किंवा
अ) पारदर्शीपणा यांवर सविस्तर टीप लिहा. [7]
ब) पर्यावरण अंकेक्षणाचे प्रकार-माहिती द्या. [7]
- प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [8]
अ) कृषी पर्यटन.
ब) नागरी बाजार.
क) पर्यावरण अंकेक्षणाचे महत्व.
ड) कामगार विपणन माहिती कक्ष.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3423

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-207
M.Com. (Part - II) (Semester - III) (External)
BUSINESS ADMINISTRATION (Special Paper - V)
Human Resource Management (Group - D)
(2013 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define concept of Human Resource Management. Explain in detail the functions of Human Resource Management. **[14]**

OR

Explain the term 'Contract Labour' Explain the problems of female employees.

Q2) Explain the term 'Manpower Planning' Give detail training procedure of employees. **[14]**

OR

Explain the steps in selection process of employees.

Q3) What is Performance Appraisal? Explain ethics in Performance Appraisal. **[14]**

OR

Explain the 'Merit rating' and Promotions policy in various companies.

Q4) Write short notes (Any Two) : **[8]**

- a) Kinds of Retirement.
- b) Human Resource Audit.
- c) Dismissal of employee.
- d) Lay off.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P3423

[4764]Ext.-207
M.Com. (Part - II) (Semester - III) (External)
BUSINESS ADMINISTRATION (Special Paper - V)
Human Resource Management (Group - D)
(2013 Pattern) (Credit System)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) मानवी संसाधन व्यवस्थापनाची व्याख्या लिहा. मानवी संसाधन व्यवस्थापनाची कार्ये सविस्तरपणे लिहा. [14]

किंवा

कंत्राटी कामगार संज्ञा स्पष्ट करा. महिला कामगारांच्या समस्या स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) मनुष्यबळ नियोजनाची संज्ञा स्पष्ट करा. कामगार प्रशिक्षणाची पद्धती सविस्तरपणे स्पष्ट करा. [14]

किंवा

कर्मचारी भरतीचे विविध टप्पे स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) कामकाज मूल्यमापन (Performance Appraisal) म्हणजे काय? कामकाज मूल्यमापन मूल्ये विशद करा. [14]

किंवा

कंपनीमधील गुणमूल्यांकन व बढती धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [8]

अ) निवृत्तीचे प्रकार

ब) मानवी संसाधन अंकेक्षण

क) कर्मचारी बडतर्फी

ड) टाळेबंदी

() () () ()

Total No. of Questions : 3]

P3423

[4764]Ext.-207

M.Com. (Part - II) (Semester - IV) (External)

BUSINESS ADMINISTRATION

Recent Advances in Business Administration

(Special Paper - VII) - (Group - D)

(2013 Pattern)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is Change Management? Explain the significance of Change Management. **[15]**

OR

Explain the features and utility of Six Sigma Technique.

Q2) What is Cross Cultural Management? Explain its significance. **[15]**

OR

What is turnaround management? Explain the pre-requisites of turnaround management.

Q3) Write short notes on : (Any Two) **[20]**

- a) Concept of Innovation.
- b) Current trends in Merger.
- c) Total Quality Management (TQM)
- d) Managing Change.

Total No. of Questions : 3]

P3423

[4764]Ext.-207

M.Com. (Part - II) (Semester - IV) (External)

BUSINESS ADMINISTRATION

Recent Advances in Business Administration

(Special Paper - VII) - (Group - D)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.
-

प्रश्न 1) बदलाचे व्यवस्थापन म्हणजे काय ? बदलाच्या व्यवस्थापनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

स्किक्स सिग्मा तंत्राची वैशिष्ट्ये व उपयुक्तता स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) आंतर सांस्कृतिक व्यवस्थापन म्हणजे काय ? आंतर सांस्कृतिक व्यवस्थापनाचे महत्त्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

पुनरुज्जीवन व्यवस्थापन म्हणजे काय ? पुनरुज्जीवन व्यवस्थापनात असणाऱ्या पूर्व अटी स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) नाविन्यपूर्ण कल्पनेची संकल्पना
ब) विलिकरणामधील सध्याचे प्रवाह
क) संपूर्ण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM)
ड) व्यवस्थापकीय बदल

⌋ ⌋ ⌋ ⌋

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3424

[Total No. of Pages : 3

[4764]Ext.-208

M.Com. (Part - II) (Semester - III) (External)
COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES
Laws Relating to International Business
(2013 Pattern) (Special Paper - V) (Group - B)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the rights of trans-national corporations under International law. **[15]**

OR

Explain the Heckscher Ohlin's theory of International trade.

Q2) State the provision regarding imports and exports under India's foreign trade policy. **[15]**

OR

Explain enforcement of foreign awards in India.

Q3) Write short notes on (Any two) : **[20]**

- a) Carbon Credit.
- b) International court.
- c) Problems of International trade.
- d) Charter on economic rights and duties of states (ERDS).

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3424

[4764]Ext.-208

M.Com. (Part - II) (Semester - III) (External)
COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES
Laws Relating to International Business
(2013 Pattern) (Special Paper - V) (Group - B)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

- प्रश्न 1) आंतरराष्ट्रीय कायद्यांतर्गत ट्रान्स नॅशनल कॉर्पोरेशनचे अधिकार स्पष्ट करा. [15]
किंवा
हेक्चर ओहलिन यांचा आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) भारताच्या परराष्ट्र धोरणाच्या अंतर्गत आयात आणि निर्याती संदर्भातील तरतूदी स्पष्ट करा. [15]
किंवा
परदेशी निर्णयाची भारतामध्ये अंमलबजावणी (Enforcement of foreign awards in India) स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
अ) कार्बन क्रेडीट
ब) आंतरराष्ट्रीय न्यायालय
क) आंतरराष्ट्रीय व्यापारातील प्रश्न
ड) राज्याच्या आर्थिक अधिकाराची आणि कर्तव्याची सनद (ERDS).

⌋ ⌋ ⌋ ⌋

Total No. of Questions : 3]

P3424

[4764]Ext.-208
M.Com. (External) (Semester - IV)
COMMERCIAL LAWS AND PRACTICES (Special Paper - VII)
Recent Advances in Commercial Laws and Practices
(2013 Pattern) (Group - E)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain an “Anti-Competitive Agreement” and what are the orders the commission can pass in case of anti-competitive agreements and abuse of dominance under Competition Act. **[15]**

OR

Define “Authorized officer”, Demand notice, “Approved valuer” under Securitization and Reconstruction of Financial Assets and Enforcement of Security Interest Act”

Q2) Define “Limited Liability Partnership” and its nature under Limited Liability Partnership Act. **[15]**

OR

State the provisions for making an appeal to an Appellate Tribunal having jurisdiction in the matter prescribed under the Recovery of Debts Due to Banks and Financial Institutions Act.

Q3) Write short notes on (Any four) : **[20]**

- a) Combinations under Competition Act.
- b) Procedure for recovery debt.
- c) Enforcement of security interest.
- d) Dissolution of limited liability partnership.
- e) Central registry.
- f) Establishment of tribunal under the Recovery of Debts Due to Banks and Financial Institutions Act.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3864

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext. - 209
M.Com. (External)
CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT
Co-Operative Credit System (Special Paper - V)
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is credit? State the importance of Agricultural credit. **[14]**

OR

Explain different types of Agricultural credit in India.

Q2) Define the structure of credit co-operations. **[14]**

OR

State the need of primary Agriculture credit co-operative societies.

Q3) State the need and functions of regional Rural Banks. **[14]**

OR

Critically evaluate the performance of regional rural Banks.

Q4) Write short notes: (any two) **[8]**

- a) Limitations of credit system
- b) District central co-operative bank
- c) Non-Agricultural credit societies
- d) Importances of long term credit

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P3864

[4764]Ext. - 209

M.Com. (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Co-Operative Credit System (Special Paper - V)

(2013 Pattern)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
-
- प्रश्न 1)** पत म्हणजे काय? कृषी कर्जाचे महत्व सांगा. [14]
किंवा
भारतातील कृषी कर्जाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** सहकारी पतपुरवठा संस्थांची रचना विशद करा. [14]
किंवा
प्राथमिक कृषी सहकारी संस्थांची आवश्यकता प्रतिपादन करा.
- प्रश्न 3)** प्रादेशिक ग्रामीण बँकांची आवश्यकता आणि कार्ये लिहा. [14]
किंवा
प्रादेशिक ग्रामीण बँकांच्या कामगिरीची टिकात्मक समीक्षा करा.
- प्रश्न 4)** थोडक्यात टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन) [8]
अ) कर्जविषयक पध्दतीच्या मर्यादा.
ब) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँक.
क) बिगर-कृषी पतपुरवठा संस्था.
ड) दीर्घ मुदती कर्जाचे महत्व.

Total No. of Questions : 5]

P3864

[4764]Ext. - 209

M.Com. (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Recent Trends in Co-Operation and Rural Development

(2013 Pattern) (Special Paper - VII)

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) What is the philosophy behind co-operative principles?

OR

Do the co-operatives fulfill their social responsibilities today?

Q2) What has been the impact of globalisation on the co-operatives?

OR

Which new management technologies should co-operatives adopt to meet global challenges?

Q3) How have the self-help groups helped the rural women and artisans?

OR

What are the problems of marketing self-help group products?

Q4) Describe the various causes of farmer's suicides in India.

OR

Explain the short and long term measures undertaken by the government to solve rural problems.

Q5) Write short notes: (any two)

- a) Co-operative leadership
- b) Six sigma technique
- c) Organisation of self-help group
- d) Self - sustaining rural developmet

Total No. of Questions : 5]

P3864

[4764]Ext. - 209

M.Com. (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT
Recent Trends in Co-Operation and Rural Development
(2013 Pattern) (Special Paper - VII)
(मराठी रुपांतर)

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) सहकारी तत्वांच्या मागील तत्वज्ञान काय आहे?

किंवा

आजच्या सहकारी संस्था आपले सामाजिक दायित्व निभावतात काय ?

प्रश्न 2) जागतिकीकरणाचा सहकारी संस्थांवर कसा परिणाम झाला आहे ?

किंवा

जागतिकीकरणाचे आव्हान पेलण्यासाठी सहकारी संस्थांनी कोणते नवीन व्यवस्थापन तंत्र वापरले पाहिजे ?

प्रश्न 3) स्वयं सहाय्यता गटांनी ग्रामीण महिला आणि कारागिरांना कसे सहाय्य केले आहे ?

किंवा

स्वयं सहाय्यता गट निर्मित उत्पादनांच्या विपणनाच्या कोणत्या समस्या आहेत ?

प्रश्न 4) भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येमागील विविध कारणे विशद करा.

किंवा

ग्रामीण समस्या सोडविण्यासाठी शासनाने योजलेले अल्प व दीर्घकालीन उपाय स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टिपा लिहा: (कोणत्याही दोन)

- अ) सहकारी नेतृत्व
- ब) सिक्स सिग्मा तंत्र
- क) स्वयं सहाय्यता गटाचे व्यवस्थापन
- ड) स्वयं निर्भर ग्रामीण विकास

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3865

[Total No. of Pages : 4

[4764] Ext. - 210

M.Com. (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE (Section - A)

Foreign Exchange

(2013 Pattern) (Special Paper - III)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to right indicate full marks for the question.*
- 3) *Section - A & Section - B Should be written in separate answer books.*

Q1) Explain the meaning of forward market? How is the forward exchange rate determined? **[15]**

OR

Elaborate on the FEMA 2000 act. How does it influence the inflow and outflow of foreign exchange?

Q2) Trace the developments of the foreign Exchange market in India post 1991. **[15]**

OR

Explain the working of letter of credit in foreign trade. What is the meaning of the following terms?

- Back to back letter of credit.
- Revolving letter of credit.
- Anticipatory letter of credit.

Q3) Write short notes on any two **[20]**

- a) Factors influencing Speculation in the Foreign exchange market.
- b) Types of accounts held by NRI.
- c) Pre shipment Credit.
- d) Effect of Trade deficit on foreign exchange rate.

❧❧❧

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3865

[4764] Ext. - 210
M.Com. (External)

प्रगत बँक व्यवसाय आणि वित्तपुरवठा
विदेश विनिमय (Section - A)
(2013 पॅटर्न) (स्पेशल पेपर - III)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) सेक्शन - A आणि सेक्शन - B साठी स्वतंत्र उत्तर पत्रिकांचा वापर करावा.

प्रश्न 1) वायदा बाजाराचा अर्थ स्पष्ट करा. वायदा विनिमय दर कसा निर्धारित केला जातो? [15]

किंवा

फेमा कायदा 2000 स्पष्ट करा. विदेश विनिमयाच्या आंतरप्रवाह व बाह्यप्रवाहांवर त्याचा कसा प्रभाव पडतो?

प्रश्न 2) 1991 नंतरच्या भारतातील विदेशी विनिमय बाजाराच्या विकासाचा अढावा घ्या. [15]

किंवा

परक्रिय व्यापारातील पतपत्राची कार्यपद्धती स्पष्ट करा.

खालील सजांचा अर्थ सांगा.

- बँक टू बँक पतपत्र
- रिव्हॉल्वींग पतपत्र
- अँटीशिपेटरी पतपत्र

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) विदेश विनिमय बाजारातील सट्टेबाजीवर प्रभाव पाडणारे घटक.
ब) अनिवासी भारतीय धारण करू शकणाऱ्या खात्यांचे प्रकार
क) नौभरण पूर्व पतपुरवठा
ड) विदेशी विनिमय दशचा व्यापार तुटीवरील परिणाम

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

P3865

[4764] Ext. - 210

M.Com. (Part - II) (Semester - IV) (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

**Recent Advances in Banking and Finance (Section - B)
(2013 Pattern) (Special Paper - VII) (Group - G)**

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Explain financial inclusion with reference to the following. **[15]**

- a) The concept
- b) It's link with economic growth
- c) Benefits

OR

Explain in detail the various modes of transferring money electronically.

Q2) Explain in detail the recent developments in the Indian money market with reference to **[15]**

- a) Collateralised borrowing and lending obligations.
- b) Money market derivatives

OR

Explain in detail the process of listing of securities on the stock exchanges.

Q3) Write Short Notes (Any Two) : **[20]**

- a) Capital adequacy
- b) Tele and mobile banking
- c) Notice and term money market
- d) Interconnected stock exchange of India

❧❧❧

Total No. of Questions : 3]

P3865

[4764] Ext. - 210

M.Com. (Part - II) (Semester - IV) (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Recent Advances in Banking and Finance (Section - B)

(2013 Pattern) (Special Paper - VII) (Group - G)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील मुद्द्यांना अनुसरून वित्तीय समावेशन स्पष्ट करा. [15]

- अ) संकल्पना
ब) आर्थिक वाढीशी न्याचा दुवा
क) लाभ

किंवा

विद्युत्परमाणूच्या आधारे पैशाचे हस्तांतरण करण्याचे विविध मार्ग सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) भारतीय नाणेबाजारातील अलिकडच्या काळातील विकास खालील उत्पादांना अनुसरून स्पष्ट करा. [15]

- अ) सांपार्श्विक अर्ज देणे - घेण्यासंबंधीचे दायित्व
ब) नाणेबाजार अनुजात

किंवा

रोखेबाजारात रोख्यांना सूचीबद्ध करण्याची प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) भांडवल पुरतेपणा
ब) टेली आणि मोबाईल बँकिंग
क) सूचना आणि मूदत नाणे बाजार
ड) भारतीय अंतर्गत सांधलेला रोखे बाजार

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3425

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-211
M.Com (Part - II) (External)
ADVANCED MARKETING (Paper - V)
International Marketing
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Important : Section A and section B should be written inseparate answer books.

Q1) What do you mean by International Marketing? Describe the challenges and opportunities in International Marketing. **[15]**

OR

Discuss the economic and political factors affecting International Marketing.

Q2) Define International Marketing Mix. Explain the factors to be considered in pricing for International markets. **[15]**

OR

Explain the reasons for entry in international marketing.

Q3) Write short notes (Any Two) : **[20]**

- a) GATT.
- b) Letter of credit to exporters.
- c) Marine Insurance.
- d) Functions of world trade organisation (WTO).

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3425

[4764]Ext.-211
M.Com (Part - II) (External)
ADVANCED MARKETING (Paper - V)
International Marketing
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) आंतरराष्ट्रीय विपणन म्हणजे काय? आंतरराष्ट्रीय विपणनातील आव्हाने आणि संधी यांचे वर्णन करा. [15]

किंवा

आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठ प्रभावित करणाऱ्या आर्थिक आणि राजकीय घटकांची चर्चा करा.

प्रश्न 2) 'आंतरराष्ट्रीय विपणन मिश्र' ची व्याख्या द्या. आंतरराष्ट्रीय बाजारपेठेत किंमत ठरविताना कोणते घटक विचारात घेतले जातात ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

आंतरराष्ट्रीय विपणनातील प्रवेशाची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) गॅट
ब) निर्यातदारांना पतपत्र
क) सागरी विमा
ड) जागतिक व्यापार संघटनेची कार्ये

Total No. of Questions : 3]

P3425

[4764]Ext.-211

M.Com (Part - II) (External)

ADVANCED MARKETING

**Recent Advances in Marketing (Special Paper - VII)
(Group - H) (2013 Pattern)**

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the elements of Marketing Strategy. **[15]**

OR

Explain the ethical issues related to Sustainable Marketing.

Q2) Explain the relevance of study of Digital marketing in Modern times. **[15]**

OR

Explain the history of Foreign Direct Investment (FDI) in Multi-Brand retail in India.

Q3) Write short notes on : (Any Two) **[20]**

- a) Advertising and Media Planning.
- b) Electronic payment system.
- c) Importance of Retailing.
- d) Corporate Sustainability.

Total No. of Questions : 3]

P3425

[4764]Ext.-211

M.Com (Part - II) (External)

ADVANCED MARKETING

Recent Advances in Marketing (Special Paper - VII)
(Group - H) (2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्रश्न 1) विपणन व्यूहरचनेचे घटक स्पष्ट करा. [15]

किंवा

शाश्वत विपणनाशी संबंधित नैतिक मुद्दे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) आधुनिक काळात डिजिटल विपणनाच्या अभ्यासाची समर्पकता (relevance) स्पष्ट करा. [15]

किंवा

भारतामधील मल्टी ब्रॅण्ड रिटेल, मधील परकीय थेट गंतवणूकीचा इतिहास स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) जाहिरात आणि माध्यम नियोजन
ब) इलेक्ट्रॉनिक पेमेंट सिस्टीम
क) रिटेलिंगचे महत्व
ड) कॉर्पोरेट ससस्टॅनॅबिलिटी

() () () ()

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3426

[Total No. of Pages : 3

[4764]Ext.-212

M.Com. (Semester - III) (External)

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION

Specialised Auditing (Special Paper - VI) (Group - A)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain legal provisions U/S 44 AB of Income Tax Act, 1961 relating to Tax Audit. **[15]**

OR

Explain the Audit procedure of Excise Audit 2000.

Q2) What is Internal Audit? Explain the area of Internal Audit. **[15]**

OR

What are the steps involved in bank audit?

Q3) Write short notes (Any four) : **[20]**

- a) Audit of Hotel.
- b) Government Audit.
- c) Audit of Local Bodies.
- d) Audit of Sanctions.
- e) Public Account Committee.
- f) Audit under VAT Law.

Total No. of Questions : 3]

P3426

[4764]Ext.-212

M.Com. (External)

ADVANCED ACCOUNTING AND TAXATION (Optional)

**Case Studies in Accounting New
(2013 Pattern) (Special Paper - VIII)**

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt any two questions.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Use of non-programmable calculator is allowed.*

Q1) a) Comment on the following cases, referring necessary sections of relevant law, case laws and any other supporting evidence and calculations, if any. **[25]**

- a) 'Max Co. Ltd' incurred ₹. 2 lakhs towards replacement of worn out part of Machinery, which is debited to the account "Repairs to plant and machinery". How do you deal with the issue.
- b) Mr. Shyam prasad khanna has earned net agricultural income from land in Srilanka ₹. 20 lakhs. He States that the income from agricultural land is exempt U/S. 10 (1). Explain whether it is taxable or not.
- c) Advise 'X Ltd' about the treatment of the following in the final statement of accounts for the year ended 31.3.2014.
"A claim lodged with Railways in March, 2012 for loss of goods of ₹.5 lakhs had been passed for payment in March, 2014 for ₹. 4 lakhs. No entry was passed in the books of the company, when the claim was lodged".

Q2) Discuss the following cases :

- a) Raw materials purchased at ₹. 10 per kg. price of materials is on the decline. The finished goods in which the raw material is incorporated are expected to be sold at below cost. 1,000 kgs of raw material is in stock at the year end. Replacement cost is ₹. 8 per kg. How will you value the inventory? [8]
- b) A Ltd. agreed to purchase business of a sole trader. For that purpose, goodwill is to be valued at 3 years. Purchase of the average profits of last 5 years Profit for these years are 2014 ₹. 40,000, 2013 - ₹. 45000, 2012 - ₹. 46000, 2011 - ₹. 36,000 & ₹. 2010 - 50,000. [9]
- c) Comment as an Auditor, “How will expenditure on advertisement in souvenirs of political parties be death with, in computing in come from business”. [8]

Q3) Following financial data are given : [25]

Sales	2,00,000
Stock	1,00,000
Credit Sales	150,000
Debtors	75,000
Total Assets	3,00,000
Share capital	1,00,000
(10,000 shares of ₹.10 each)	
Net profit	50,000

Market price per share ₹. 20

From the above information compute :

- a) Stock Turnover Ratio.
b) Debtors Turnover Ratio
c) P|E ratio
d) EPS.

Give your opinion on each ratio in two or three sentences. Assume Tax is 50%

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3427

[Total No. of Pages : 4

[4764]Ext.-213

M.Com. (Part - II) (Semester - III) (External)

ADVANCED COST ACCOUNTING AND COST SYSTEM

Management Audit (Special Paper - VI)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is Management Audit? Distinguish between Financial Audit and Management Audit. **[15]**

OR

Explain the procedure of Management Audit.

Q2) Describe different Areas of Management Audit. **[15]**

OR

State the meaning, objectives and approaches of operational Audit.

Q3) Write short notes on (Any four) : **[20]**

- a) CPM.
- b) Corporate Image.
- c) Types of Audit.
- d) Cost Benefit Analysis.
- e) Corporate culture.
- f) PERT.

⌚ ⌚ ⌚ ⌚

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P3427

[4764]Ext.-213

M.Com. (Part - II) (Semester - IV) (CBCS) (External)
ADVANCED COST AND WORKS ACCOUNTING
Case Studies (Paper - VIII)
(2013 Pattern)

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt any two cases from the following.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) Case No 1.

- a) A truck starts with a load of 10 tonnes of goods from station P. It unloads 4 tonnes at station Q and rest of the goods at station R. It reaches back directly to station P after getting reloaded with 8 tonnes of goods at station R. The distance between P to Q, Q to R, and the from R to P are 40 kms, 60 kms and 80 kms respectively.

As a costing expert in service costing your company has asked you to compute 'Absolute tonne kms'. **[10]**

- b) Aneesh transport company, Dhule runs four buses between two towns which are 50 kms, apart. The seating capacity of each bus is 50 passengers and actual passengers carried are 80% of the seating capacity. All the 4 buses run on 25 Days in a month and each bus makes one round trip per day.

As a costing consultant, Aneesh transport company want from you the report on passenger kilometers per month **[15]**

Q2) Case No 2 :

The budget results of Mahesh Ltd. includes the following :

[25]

Product	Sales (Rs in lakhs)	Variable cost as % of sales
A	50	60%
B	40	50%
C	80	65%
D	30	80%
E	44	75 %

Fixed overheads for the period are Rs. 90 lakhs. Management of Mahesh Ltd. wants to change the product mix by dropping only one product and increasing the sale of only one product.

As a costing expert suggest the change in product mix.

Q3) Case No 3 :

- a) You are expert in the field of overhead costing. Raj Ltd. has approached you. Raj Ltd. has several departments. What bases would you recommend for apportioning the following items of expenses of its departments. **[10]**
- i) Fire Insurance of Building.
 - ii) Rent.
 - iii) Delivery expenses.
 - iv) Purchase department expenses.
 - v) Credit department expenses.
 - vi) Administration expenses.
 - vii) Advertisement.
 - viii) Salesman salary.
 - ix) Personnel department expenses.
 - x) Sales commission.

- b) “High wages do not necessarily mean high labour cost”. Explain and describe this statement from various angles pertaining to labour cost accounting. [15]

Q4) Case No 4 :

- a) “Variance Analysis is an integral part of cost control and cost reduction”. As a costing expert are you agree with this statement. Justify your answer. [10]
- b) “A Budget is a means and budgetory control is the end result”. What is your opinion? Explain. [15]

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3428

[Total No. of Pages : 8

[4764]Ext.-214

M.Com. (Semester - III) (External)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT (Special Paper - VI)

Entrepreneurship Development Pattern

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the role of Government in entrepreneurship development. **[15]**

OR

State the role of specialised institutions in entrepreneurship development.

Q2) Explain the importance of 'Project Design' in developing new business. **[15]**

OR

State the important issues in Project Management.

Q3) Write short notes (Any Two) : **[20]**

- a) Project evaluation review technique [PERT].
- b) Venture capital
- c) Problems in entrepreneurship development.
- d) Project cost evaluation.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3428

[4764]Ext.-214

M.Com. (Semester - III) (External)

BUSINESS PRACTICES & ENVIRONMENT (Special Paper - VI)

Entrepreneurship Development Pattern

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) उद्योजकता विकासामधील सरकारची भूमिका स्पष्ट करा. [15]

किंवा

उद्योजकता विकासातील विशेष संस्थांची भूमिका सांगा.

प्रश्न 2) नवीन व्यवसाय विकासातील प्रकल्प आराखड्याचे महत्व स्पष्ट करा. [15]

किंवा

प्रकल्प व्यवस्थापनामधील महत्वाचे घटक सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

अ) प्रकल्प मूल्यमापन आढावा तंत्र.

ब) साहस भांडवल.

क) उद्योजकता विकासातील समस्या.

ड) प्रकल्प खर्च मूल्यमापन.

Total No. of Questions : 3]

P3428

[4764] Ext.-214

M. Com.(Part - II) (External)

CASE STUDIES IN BUSINESS PRACTICES

(2013 Pattern)

Instructions :-

- 1) *Attempt any Two cases from following.*
- 2) *All questions carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) For several months, the supervisors of a large corporation have been very dissatisfied with the new division head . Before the arrival of the new division head, the department had functioned as a cohesive effective unit combining hard work with equal amount of leisure. The new division head has very strong ideas about the type of environment his employees should have. As one supervisor puts it, it resembles a full scale military operation. No longer are employees allowed to place personal belonging, on the walls of their offices or have occasional informal gathering during office hours. The bottom line has become productivity first, with the employees feelings being considered as an after thought. Grassroot employees as well as supervisory personnel are very upset about the changes in structure and their dissatisfaction is beginning to show up in their performances. Because of the decreased productivity levels, the supervisors have been informed that if they do not shape up their subordinates "the axe will fall on several hands". The frustration and anger is now beginning to come to a full boil and the supervisors have decided to meet to discuss the situation.

Questions :-

[25]

- a) Identify the leadership style of the Division Head from the Angle of Managerial Grid.
- b) From the view point of Theory X and Y. What assumptions did the new Head make about the way in which people work more effectively?

Q2) Bharat Products Ltd. is a big factory with a turnover of Rs. 10 crore and with 400 workers. You have been in the office of its Factory Manager, Mr. Kaushik, for nearly 40 minutes. During this short period you have found that your conversation with him has been interrupted several times. First, it was the office Manager who rang him to get his approval for samples of office stationery. Mr. Kaushik sends for the samples. Then comes the ring from a supplier who informs Mr. Kaushik that a particular part of machinery, which is otherwise not available in the market, can be had from him. Mr. Kaushik rings the storekeeper to purchase Manager might have placed. Then there is a ring from a customer requesting Kaushik to allow a higher percentage of discount than that promised by the Company's Sales Manager.

Kaushik not only turns down the request but also expresses his surprise at the high percentage already allowed by the Sales Manager. Finally a foreman enters and complains that a certain part of one machine is broken and it not being available in the stock, the production may suffer. Mr. Kaushik asks the foreman to tell the Purchase Manager to order the part immediately.

Questions :-

[25]

- a) Is Mr. Kaushik performing the job of a Manager?
- b) According to your opinion what will be the role of Factory Manager?
- c) What are your suggestions to improve the managerial style.

Q3) A subsidiary company of a large industrial group was not doing well. And everybody including Directors of the subsidiary as well as the parent company, was dissatisfied but there was considerable amount of fault-finding in 'post mortem' discussion, rather than constructive decision-making.

The Directors of the subsidiary company took some outside advice and the working of the company was analysed. It was found that the responsibility for a substantial part of areas of dissatisfaction was primarily with the parent company and its management and the quality of decision making at the policy level of the subsidiary also was poor. In general, this diagnosis was found to be true for the working of the parent company, itself and was reflected in the image of the company and the management before the shareholders, the Government and the public circle in general. The chairman of subsidiary company was pleased with the diagnosis and took-up the matter with the parent company.

However, the discussions at the policy level of the parent company did not bear fruit and the issue was 'settled' merely by a general indication that the subsidiary company, if necessary, may be disposed off or handed over to another group for running. This put the subsidiary Board and Management on the defensive. The chairman resumed his original fault finding habit with executive Director the manager etc and which in turn, caused a considerable amount of frustration and setback to progress and enthusiasms generated by analysis of the responsibilities and the remedial measures evolved which were largely agreed upon before taking up matters with the parent company.

Questions :-

[25]

- a) What was background of the case?
- b) Do you agree with responsibility should be followed by an authority?
- c) Give suggestions to solve the problem.

Total No. of Questions : 3]

P3428

[4764] Ext.-214
M.Com.(Part - II) (External)
CASE STUDIES IN BUSINESS PRACTICES
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) खालीलपैकी कोणतेही दोन केसेस सोडवा.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शावितात.

प्रश्न 1) गेले काही महीने एका मोठ्या संस्थेतील नवीन विभाग-प्रमुखाबद्दल पर्यवेक्षक असमाधानी आहेत. नविन विभाग-प्रमुख घेण्यापूर्वी कामगारांमधील वातावरण अतिशय उत्तम खेळीमेळीचे व कार्य तत्परतेचे होते. एवढेच नव्हेतर काम पूर्ण करून ही त्यांना मोकळा वेळ मिळत असे. नविन विभाग-प्रमुखांचा कामाबद्दलचा दृष्टीकोन एका विशिष्ट पध्दतीचा होता. कामगारांच्या दृष्टीने ही कामाची पध्दती हुकूमशाही पध्दतीची होती. या पध्दतीनुसार कामगारांनी आपल्या वैयक्तिक वस्तू भितीवर ठेवू नयेत, कामाच्या वेळेत एकमेकांशी भेटू अथवा बोलू नये अपेक्षित होते. या धोरणाचा प्रमुख आणि प्रथम हेतू उत्पादकता वाढविणे आणि नंतर कामगारांच्या भावनांचा विचार करावा असा होता. खालच्या पातळीवरील कामगार आणि पर्यवेक्षक या धोरणाबद्दल असमाधानी आहेत व याचा परिणाम त्यांच्या कामावर दिसू लागला आहे. घटनांच्या उत्पादकतेसाठी उपाय म्हणून पर्यवेक्षाकांनी कामगारांना उत्पादन वाढविण्यासाठी प्रवृत्त करावे अन्यथा दोघानाही जबाबदार धरण्यात येईल. कर्मचाऱ्यांचा संताप आणि नैराश्य यामुळे वातावरण असंतोषाचे झाले आहे आणि मोठ्या प्रमाणावरील चर्चेतून हा प्रश्न सोडविण्याचे ठरले.

प्रश्न :-

[25]

- अ) नवीन विभाग-प्रमुखाची नेतृत्व पध्दती व्यवस्थापन चौकटीच्या दृष्टीकोनातून ओळखा.
ब) 'क्ष' व 'य' सिध्दांतानुसार नविन विभाग-प्रमुखाने कोणते धोरण स्विकारले आहे?

प्रश्न 2) भारत प्रॉडक्टस लि. ही एक मोठी कंपनी आहे. तिथे 400 कर्मचारी काम करतात व कंपनीची उलाढाल 10 कोटी रूपये आहे. तुम्ही कारखाना व्यवस्थापक श्री. कौशिक याना भेटायला गेले आहात व 40 मिनिटे त्यांच्याशी चर्चा करत आहात. पण या काळात तुम्हाला आढळले की तुमच्या बोलण्यात अनेकदा व्यत्यय आला. पहिल्यांदा कार्यालय व्यवस्थापकांनी त्यांना फोन करून ऑफिसमधील नेहमीच्या वस्तूंचे नमुने पसंत करावयाची विनंती केली. कौशिक यानी कुणाला तरी नमुने आणायला पाठविले. नंतर एका पुरवठादाराचा फोन आला त्याने कौशिक यांना सांगितले की भारत प्रॉडक्टसना विशिष्ट यंत्राचे सुटे भाग हवे होते. ते दुसरीकडे कुठे नाहीत तर त्याच्याकडे उपलब्ध आहेत. कौशिक यानी लगेच संग्रहणगृहाच्या व्यवस्थापकाला सांगून खरेदी व्यवस्थापकाकडे आदेश देण्याची विनंती केली. त्यानंतर एका ग्राहकाचा फोन आला, त्याला कंपनीच्या विक्री व्यवस्थापकाने सांगितल्यापेक्षा कंपनीच्या मालावर अधिक सवलतीची किंमत हवी होती.

कौशिक यानी त्याला ठाम नकार दिला. उलट विक्री व्यवस्थापकांनी इतकी सूट दिलीच कशी म्हणून आश्चर्य व्यक्त केले. शेवटी त्यांच्या ऑफिसमध्ये एक फोअरमन थेट आत आला व तक्रार केली की एका यंत्राचा एक भाग तुटला होता व त्याचे सुटे भाग कंपनीच्या स्टोअरमध्ये नाहीत. ते मिळाले नाहीत तर उत्पादन बंद होईल. लगेच कौशिक यानी फोअरमनला खरेदी व्यवस्थापकाकडे जायला सांगितले व त्या भागाची मागणी नोंदवायला सांगितले.

प्रश्न:-

[25]

- अ) कौशिक हे स्वतःच व्यवस्थापक म्हणून काम पहात आहेत का?
- ब) तुमच्या मताप्रमाणे कारखाना व्यवस्थापकाची भूमिका कोणती?
- क) व्यवस्थापकिय शैलीत सुधारणा करण्यासाठी तुमच्या काय सूचना आहेत?

प्रश्न 3) एका मोठ्या औद्योगिक गटातील एका दुय्यम कंपनीचा कारभार ठीक चालू नव्हता. मुख्य कंपनी तसेच या कंपनीतील सर्व कर्मचारी आणि संचालकही कामगिरीबद्दल समाधानी नव्हते. प्रसंग घडल्यानंतर होणाऱ्या चर्चेत विधायक निर्णय घेण्याऐवजी परस्परांवर दोषारोपच जास्त होत असत.

दुय्यम कंपनीच्या संचालकांनी बाहेरच्या तज्ञांचा सल्ला घेतला आणि कंपनीच्या कामकाजाचे विश्लेषण करवून घेतले. त्यात असे आढळले की, असमाधानकारक प्रगतीची कारणे मुख्य कंपनी व व्यवस्थापनाशी निगडित आहेत आणि दुय्यम कंपनीच्या पातळीवरही निर्णयक्षमता कमकुवत होती. सर्वसाधारणपणे मुख्य कंपनीमधील कमतरता कारणीभूत

होती. त्यामुळे सरकार, जनता व भागधारकांसमोर कंपनीची व व्यवस्थापनाची प्रतिमा फारशी चांगली नव्हती. दुय्यम कंपनीच्या व्यवस्थापकांना ही कारणमीमांसा पटली आणि त्यानी ही गोष्ट मुळ कंपनीपुढे मांडली.

परंतु मूळ कंपनीमध्ये धोरणात्मक पातळीवर झालेली एकंदर चर्चा निष्फळ ठरून ही समस्या सोडविण्यासाठी ही दुय्यम कंपनी गरज भासल्यास विकून टाकावी किंवा दुसऱ्या गटाला चालविण्यास द्यावी अशी एक टिपणी करून हा विषय थांबविण्यात आला. त्यामुळे दुय्यम कंपनीचे व्यवस्थापन अधिकारी व संचालक अधिकच मागे पडले. मूळ कंपनीच्या अध्यक्षांनी दुय्यम कंपनीचे कर्मचारी, संचालक, व्यवस्थापक आदीवर दोषारोप करणे चालूच ठेवले. त्यामुळे दुय्यम कंपनीचे अधिकारी अधिकच निराश झाले. मुख्य कंपनीकडे हा विषय नेण्यापूर्वी जबाबदाऱ्यांचे विश्लेषण करून जी काही उपाययोजना करावयाचे ठरविले होते त्याबाबतचा उत्साह विरून गेला आणि प्रगती ठप्प झाली.

प्रश्न:-

[25]

- अ) या प्रकरणाची पार्श्वभूमी काय आहे?
- ब) जबाबदारीच्या पाठोपाठ अधिकार येतात या मताशी तुम्ही सहमत आहात का?
- क) सदर समस्या सोडविण्यासाठी उपाययोजना सुचवा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3429

[Total No. of Pages : 8

[4764]Ext. - 215

M. Com. (Semester - III) (External)

BUSINESS ADMINISTRATION

Organisational Behaviour (Special Paper - VI)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is 'Organisational Behaviour'? State the goals of Organisational Behaviour. **[15]**

OR

What is 'Organisational Culture'? State the characteristics of organisational culture.

Q2) State the types of Motives. **[15]**

OR

Explain the meaning of 'stress'. State the Causes of stress.

Q3) Write notes (Any Two) : **[20]**

- a) Informal Groups.
- b) Job satisfaction.
- c) Emotional intelligence.
- d) Models of organisational behaviour.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3429

[4764]Ext. - 215

M. Com. (Semester - III) (External)
BUSINESS ADMINISTRATION
Organisational Behaviour (Special Paper - VI)
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) 'संघटनात्मक वर्तन' म्हणजे काय? संघटनात्मक वर्तनाची ध्येये सांगा. [15]

किंवा

'संघटनात्मक संस्कृती' म्हणजे काय? संघटनात्मक संस्कृतीची वैशिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 2) प्रेरकांचे प्रकार सांगा. [15]

किंवा

'ताणतणाव' अर्थ स्पष्ट करा. ताणतणावाची कारणे सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) : [20]

- अ) अनौपचारिक गट.
ब) कार्य समाधान.
क) भावनिक बुध्दीमत्ता.
ड) संघटनात्मक वर्तनाची प्रारूपे.

Total No. of Questions : 3]

P3429

[4764] Ext.- 215

M. Com. - II (External)

CASE STUDIES IN BUSINESS ADMINISTRATION

(2013 Pattern)

Instructions to the candidates :

- 1) *Attempt any Two question.*
- 2) *Each question carry equal marks.*

Q1) Mr. Prakash is very senior employee of Dynamic Machines Ltd. He has become a senior machinist and is at the top of the promotion ladder in the unionised graders. He is also the highest paid unionised employee and his next promotion would place him in the supervisory category.

About five years ago the employee were organized into a union, but Prakash did not take any active part either in organising the union or in the union activities. About a year ago, Prakash developed an illness that was difficult to diagnose. He lost strength and energy, but was able to work. Because of his good record and attitude, the company decided to accommodate him and kept on giving him light work and protected his wages till he was able to regain his health.

Just recently, the workmen in the machine shop where Prakash worked suddenly struck work. They did not have any authorisation of the union, the workmen in the other departments continued to work normally. The workmen in the machine shop claimed that their earnings have fallen down in comparison to the workmen in the other departments due to their not being able to get any overtime.

Much to surprise and disappointment of the machine shop supervisor and the management Prakash not only participated in this strike but was found to be instrumental in organising the same and appeared to be one of the leaders.

Questions :-

- a) Does Prakash's action seem reasonable in the light of the consideration extended to him by the management during his illness?
- b) What should the supervisor do now with Prakash?
- c) What is your reaction to the complaint of the workmen of the machine shop?

Q2) M/s Rasayani Chemicals is a well-established Private Ltd. Company, situated at Pirangut Industrial Estate, around 40 km from Pune. Mrs. Patil is a young Managing Director of this company. Mrs. Patil became M.D. just 2 years ago and took the charge from her father Mr. Jayant, who happened to be CMD then.

There are two registered unions in this company. One is that of workers viz. Rasayan Chemical Workers Union having about 400 members (almost all workers are union members), and the other is that of staff members viz. Rasayan Chemical Staff Association, almost all chemists are members of this association, (about 100 numbers). These two unions separately negotiate with the management regarding the wage/salary increase and other service conditions.

The period of the last agreements with these unions got over in June 2014. There were couple of rounds of negotiations with both the unions separately, but nothing positive came out of these discussions. The agreement issues have been pending over for the last 10 months. Internal situation in the company is not at all conducive and healthy. The workers and staff members have already started showing their 'anger' through slogans shooting, gate meetings and go slow tactics.

Very recently, the personnel manager Mr. Bal was asked by management to put up a notice regarding withdrawal of L.T.A benefits and reduction of bonus percentage i.e. from 20% to 8.33%, with immediate effect. Mr. Bal informed management about repercussions of the notice and also gave reference of Section 9 of I.D. Act, 1947. Management did not listen to Mr. Bal and he was compelled to put up the notice.

The situation in the company went out of control and workers and staff members started serious agitations. They even started shouting slogans inside the factory premises during Lunch break. Go slow on the plant was made more severe. They also resorted gheraos.

Questions :-

- a) Analyse the case.
- b) Comment on the action of management, justify your answer.
- c) Comment on the union's approach.
- d) Give your constructive suggestions to improve the situation.

Q3) Mr. Kishor Kumar was working with Biscuit and Chocolate Company in Maharashtra. The company had started with small business covering one or two main places in Maharashtra. The company acquired new machinery and know - how and expanded considerably in last three years. Mr. Kumar was working in this company since last 10 years and has done an excellent work and improved sales.

As the company expanded they had created a new post of Market Research Officer under Marketing Manager. This new market Research Officer had to help in sales promotion methods by him and has to submit a report weekly to Sales Manager.

Mr. Kumar was recommended for the job and was accepted by the Sales Manager. Mr. Kumar obtained a Diploma in Business Management from unrecognised institution. Mr. Kumar was advised to take up this job on promotion and reported to Sales Manager, He missed his old routine job.

The new job had only mainly a desk job and not travelling. After a week when he submitted the report to Sales Manager, his department head suggested some changes and encouraged him by saying that he will have to learn much more about report writing in this new job.

Mr. Kumar thought that he had not done a good job and would be buffer off in this old job. If he tells this to management he thought that management may feel that he is a failure. Therefore he kept quiet.

Reply to the following questions :-

- a) Analyse the dilemma of Mr. Kishor Kumar.
- b) Comment on promotion and pasting policy of organisation.
- c) As a personal Manager what advise will you offer to the Sales Manager and Mr. Kishor Kumar.
- d) If you are Mr. Kishor Kumar what steps you will take for future career.

P3429

[4764] Ext.- 215
M. Com. - II (External)
CASE STUDIES IN BUSINESS ADMINISTRATION
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) श्री. प्रकाश हे डायनॅमिक मशिनस लिमिटेड या कंपनीत वरिष्ठ कर्मचारी आहेत. ते सध्या वरिष्ठ यांत्रिकी या पदावर कार्यरत असून सध्या ते संघटना पुरस्कृत पदोन्नतीच्या वरच्या श्रेणीत आहेत. ते संघटना पुरस्कृत श्रेणीतील सर्वोच्च वेतन प्राप्त करणारे कर्मचारी आहेत. त्यांची पुढील पदोन्नतीनंतर ते पर्यवेक्षक श्रेणीत प्रवेश करतील.

सुमारे पाच वर्षांपूर्वी, कंपनीचे सर्व कर्मचारी कामगार संघटनेचे सदस्य असताना, श्री. प्रकाश हे मात्र संघटनेत सक्रिय सहभागी नव्हते तसेच संघटनेच्या कोणत्याही उपक्रमात ते भाग घेत नसत. वर्षापूर्वी, श्री. प्रकाश हे अचानक एका निदान होऊ न शकणाऱ्या आजाराने ग्रस्त झाले होते. या आजारामुळे त्यांची शक्ती व उर्जा न्हास पावली होती. त्यांचे पूर्वीची कामगिरी व सकारात्मक दृष्टीकोण विचारात घेता कंपनीने त्यांना कमी श्रमाचे काम दिले तसेच ते आजारातून पूर्णपणे बरे होईपर्यंत त्यांचे वेतनही संरक्षित केले होते.

नुकतेच श्री. प्रकाश कार्यरत असणाऱ्या मशिन शॉप विभागातील कामगारांनी अचानक काम थांबविले. त्यांच्या या कृतीला संघटनेचा पाठिंबा नव्हता. इतर विभागातील कामगार मात्र त्यांचे काम सामान्यपणे करत होते. आपल्याला जादा कामाचा मोबदला मिळत नसल्याने इतर विभागातील कामगारांपेक्षा आपले वेतनमान कमी आहे अशी श्री. प्रकाश यांच्या विभागातील कामगारांची तक्रार होती.

श्री. प्रकाश यांनी कामगारांच्या या काम थांबविण्याच्या कृतीमध्ये नुसताच सक्रिय सहभाग घेतला नाही तर या आंदोलनाचे नेतृत्वही केले हे पाहून त्या विभागाचे पर्यवेक्षक व कंपनीचे व्यवस्थापन आश्चर्यचकित तसेच निराशही झाले.

- प्रश्न: अ) व्यवस्थापनाने श्री. प्रकाश यांना त्यांच्या आजारपणादरम्यान दिलेल्या सवलतीच्या पार्श्वभूमीवर श्री. प्रकाश यांची कृती योग्य वाटते का?
ब) पर्यवेक्षकाने श्री. प्रकाश यांच्याबाबत कोणती भूमिका घ्यावी असे आपणास वाटते?
क) मशिन शॉप विभागातील कर्मचाऱ्यांच्या तक्रारीबाबत आपली प्रतिक्रिया द्या.

प्रश्न 2) रसायनी केमिकल्स ही पुण्यापासून 40 किमी अंतरावर असणाऱ्या पिरुंगुट येथील प्रस्थापित कंपनी आहे. दोन वर्षापूर्वी श्रीमती पाटील यांनी या कंपनीच्या व्यवस्थापकीय संचालक पदाची सूत्रे तत्कालीन व्यवस्थापकीय संचालक व त्यांचे वडील असणाऱ्या श्री. जयंत पाटील यांच्याकडून स्वीकारली.

कंपनीमध्ये दोन नोंदणीकृत कामगार संघटना आहेत. त्यातील एक कामगारांची संघटना असून कंपनीतील जवळ जवळ सर्व म्हणजेच सुमारे 400 कामगार या संघटनेचे सदस्य आहेत. दुसरी संघटना ही कर्मचाऱ्यांची असून सुमारे 100 कर्मचारी या संघटनेचे सदस्य आहेत. या दोन्ही संघटना वेतन व इतर सेवा शर्तीबाबत व्यवस्थापनाशी स्वतंत्रपणे वाटाघाटी करतात.

दोन्ही संघटनांचे वेतना बाबतचे करार जून 2014 मध्ये संपुष्टात आले आहेत. नवीन वेतन करार करण्यासाठी दोन्ही संघटनांच्या व्यवस्थापनाशी स्वतंत्ररीत्या चर्चेच्या काही फेऱ्या झाल्या, परंतु यातून कोणताही सकारात्मक तोडगा निघालेला नाही. नवीन वेतन कराराचा मुद्दा मागील दहा महिन्यांपासून प्रलंबित आहे. यामुळे कंपनीतील अंतर्गत वातावरणात अस्वस्थता आहे. कामगारांनी व कर्मचाऱ्यांनी घोषणाबाजी, कंपनीच्या प्रवेशद्वारावर सभा घेणे तसेच नेहमीपेक्षा कमी वेगाने काम करणे आदी मार्गांनी त्यांची नाराजी व्यक्त करण्यास सुरुवात केली आहे.

नुकतेच, व्यवस्थापनाने कंपनीचे मनुष्यबळ व्यवस्थापक श्री. बाळ यांना कर्मचाऱ्यांना देय असणाऱ्या सुटीच्या प्रवास भत्त्याची सवलत रद्द केली असल्याची तसेच बोनसचा दर 20% वरून 8.33% पर्यंत कमी केला असल्याची सूचना तात्काळ सूचना फलकावर प्रदर्शित करण्याचे आदेश दिले. श्री. बाळ यांनी व्यवस्थापनाला या सूचनेच्या परिणामांची कल्पना दिली तसेच औद्योगिक कलह कायदा 1947 च्या नवव्या कलमाचा संदर्भही दिला. परंतु व्यवस्थापनाने श्री. बाळ यांना सूचना प्रदर्शित करण्याची सक्ती केली.

यामुळे कंपनीतील परिस्थिती नियंत्रणाबाहेर गेली. कामगार व कर्मचारी यांनी गंभीर स्वरूपाची निदर्शने करण्यास सुरुवात केली. त्यांनी कारखान्याच्या आवारात तसेच जेवणाच्या वेळीही घोषणाबाजी करण्यास सुरुवात केली. कमी वेगाने काम करण्याचे आंदोलन अधिक तीव्र करण्यात आले. कामगारांनी घेराव घालण्यासही सुरुवात केली.

प्रश्न:-

- अ) या केसचे विश्लेषण करा.
- ब) व्यवस्थापनाच्या भूमिकेवर तुमचे मत द्या. तुमच्या मताचे समर्थन करा.
- क) संघटनेच्या दृष्टीकोनाबाबत तुमचे मत व्यक्त करा.
- ड) या परिस्थितीत सुधारणा करण्यासाठी तुमच्या रचनात्मक सूचना द्या.

प्रश्न 3) श्री. किशोर कुमार महाराष्ट्रातील एका बिस्कीट व चॉकलेट कंपनीसाठी काम करतात. कंपनीने आपल्या व्यवसायाची सुरुवात महाराष्ट्रात एक दोन महत्वाच्या ठिकाणी अगदी लहान स्वरूपात केली होती. कंपनीने मागील तीन वर्षात तांत्रिक ज्ञान व अत्याधुनिक यंत्रसामुग्रीच्या सहाय्याने व्यवसायाचा मोठ्या प्रमाणात विस्तार केला.

श्री. कुमार या कंपनीत मागील दहा वर्षांपासून कार्यरत आहेत व त्यांनी विक्रीत मोठ्या प्रमाणावर वाढ करून उत्कृष्ट कामगिरी बजावलेली आहे.

कामकाजाच्या विस्तारामुळे कंपनीने विपणन व्यवस्थापकाच्या नियंत्रणाखाली बाजारपेठ संशोधन अधिकारी या नव्या पदाची निर्मिती केली. बाजारपेठ संशोधन अधिकाऱ्याने विक्रीत वाढ करण्याच्या नवनवीन पद्धती शोधून त्याचा साप्ताहिक अहवाल विक्री व्यवस्थापकाला सादर करावयाचा आहे.

श्री. कुमार यांचे नाव या नव्या पदासाठी सुचवण्यात आले व विक्री व्यवस्थापकाने त्यास मान्यता दिली. श्री. कुमार यांनी एका अपरिचित संस्थेतून व्यवसाय व्यवस्थापनाची पदविका प्राप्त केली. श्री. कुमार यांना नवीन पद हे पदोन्नती म्हणून स्वीकारण्याचा सल्ला देण्यात आला. त्यांनी त्यांच्या कामाचा अहवाल विक्री व्यवस्थापकाला सादर करणे अपेक्षित आहे. तथापी, श्री. कुमार यांना त्यांच्या आधीच्या कामातच जास्त रस वाटतो.

या नवीन पदावर श्री. कुमार यांना बैठे काम करावे लागते. एका आठवड्यांनंतर त्यांनी त्यांच्या कामाचा अहवाल विक्री व्यवस्थापकांना सादर केला. त्या विभागाच्या प्रमुखांनी अहवालात काही दुरुस्त्या सुचविल्या व अहवाल लेखनाबाबत त्यांना अद्यापही बरेच शिकण्याची संधी आहे असे सांगितले.

श्री. कुमार यांना असे वाटते की त्यांची कामगिरी चांगली झालेली नाही. त्यांना त्यांच्या आधीच्या नोकरीत जाण्याची इच्छा आहे. परंतु त्यांना असे वाटते की त्यांनी त्यांचे मत व्यवस्थापना समोर व्यक्त केल्यास ते नव्या पदावर अपयशी ठरले असा व्यवस्थापनाचा समज होईल. त्यामुळे त्यांनी शांत राहणे पसंत केले.

प्रश्न:-

- अ) श्री. कुमार यांच्या समोर असणाऱ्या दुविधेचे विश्लेषण करा.
- ब) कंपनीच्या पदोन्नती बाबतच्या धोरणांवर टीपणी करा.
- क) मनुष्यबळ व्यवस्थापक या नात्याने तुम्ही विक्री व्यवस्थापक व श्री. कुमार यांना कोणता सल्ला द्याल?
- ड) जर तुम्ही श्री. कुमार असाल तर तुम्ही तुमच्या भविष्यातील कारकिर्दीबाबत कोणती पावले उचलाल?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3866

[Total No. of Pages : 8

[4764]Ext.-216

M.Com. (Part - II) (External)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES

**204 - E : World Trade Organization - Norms & Practices
(2013 Pattern) (Special Paper - VI) (Section - A)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is World Trade Organization? Explain the working of WTO. **[14]**

OR

Explain GATT Tariff Negotiations from Geneva to Doha and beyond.

Q2) State the Agreement on Textile and Clothing (Art-V). **[14]**

OR

Explain the meaning and procedure of WTO related to Dispute Settlement System.

Q3) a) Discuss the role of WTO in respect of Agriculture Trade. **[7]**

b) State the special provisions relating to most favoured nation treatment (Art-I) and schedule of concession (Art-II) as per GATT - 1994. **[7]**

OR

a) Explain the Protectionism and formation of GATT.

b) Discuss the basic Principles of WTO.

P.T.O.

Q4) Short Notes (Any Two) :

[8]

- a) International Trade Organization.
- b) WTO & Global Economic Policy.
- c) Developing countries and WTO.
- d) The establishment of panel as per WTO Dispute Settlement Mechanism.

Total No. of Questions : 4]

P3866

[4764]Ext.-216

M.Com. (Part - II) (External)

COMMERCIAL LAWS & PRACTICES

204 - E : World Trade Organization - Norms & Practices

(2013 Pattern) (Special Paper - VI) (Section - A)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) अधिक स्पष्टीकरणासाठी इंग्रजी पेपर पहावा.

प्रश्न 1) जागतिक व्यापार संघटना म्हणजे काय? जागतिक व्यापार संघटनेची कार्यपध्दती विशद करा.[14]

किंवा

गॅट कायदयानुसार व्यापार दराचा जिनिव्हा ते दोहा व त्यापुढील प्रवास स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) कापड आणि कापडाचा व्यापार (परिशिष्ट पाच) याबाबतचा ठराव सांगा. [14]

किंवा

जागतिक व्यापार संघटनेच्या कलह निवारण पध्दतीचा अर्थ आणि कार्यपध्दती स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) जागतिक व्यापार संघटनेच्या शेती विषयक व्यापारासंबंधीच्या भूमिकेची चर्चा करा. [7]

ब) गॅट कायदा 1994 अंतर्गत अनुकूल देशाच्या संदर्भात (कलम एक) आणि सवलतीचे परिशिष्ट (कलम दोन) प्रमाणे असणाऱ्या विशेष तरतूदी सांगा. [7]

किंवा

अ) गॅट (GATT) ची निर्मिती व सुरक्षितता स्पष्ट करा.

ब) जागतिक व्यापार संघटनेची मूलतत्त्वे चर्चा करा.

प्रश्न 4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[8]

- अ) आंतरराष्ट्रीय व्यापार संघटना
- ब) जागतिक व्यापार संघटना आणि नीती अर्थशास्त्र
- क) विकसनशील देश आणि जागतिक व्यापार संघटना
- ड) जागतिक व्यापार संघटनेच्या कलह निराकरण पध्दतीनुसार पॅनलची स्थापना

Total No. of Questions : 4]

P3866

[4764]Ext.-216

M.Com. (Part - II) (External)

**204 - E : CASE STUDIES IN COMMERCIAL LAWS &
PRACTICES**

(2013 Pattern) (Semester - IV)

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No. 1 is compulsory.*
- 2) *Solve any two questions from other three questions.*

Q1) Write short notes (any two) : **[10]**

- a) Objectives of case study method.
- b) Use of computer In research.
- c) Registration of Trademark.

Q2) Rajaram Shinde wrote a novel named 'India in 21st Century'. The novel was published in the year 2011. Atmaram released a film named 'Mera Hindustan' in the year 2013. However Rajaram Shinde file a case in court of law stating that 'Mera Hindustan' was totally based on the novel 'India in 21st Century'. Rajaram also demanded to ban the release of the film. However Atmaram argued that his film 'Mera Hindustan' is totally based on his own story. And some of the events in the film may be identical to the novel of the Rajaram Shinde is merely a coincidence. Analyse the case and state the possible outcome of the Judgement by the court with reasons. **[20]**

Q3) In an E-Trade agreement, signature is based exclusively on asymmetric methods. It has been described as a special door, which can be opened with four keys. The two keys on every side of the door and each of these keys belong to a single party. Both the parties stand respectively on each side of the door and both of them have different keys. One of them is Co-incidental

with the key possessed by the other party, since they have agreed on the shape and notches in the key (public key). However the other party is not, and none of the parties knows exactly. What kind of notches other key will have. One thing is sure that the door can only be opened when the four keys are in it. Once both the parties have locked the keys into the door it is possible to open it and for the parties to be sure that, they can negotiate through that open door safely without fear that an outsider might interfere in their business.

Discuss with reference to the authentication of electronic records using digital signatures. [20]

Q4) World Trade Organisation was described as among Trade Organisation. The same feeling was demonstrated by many organizations particularly labour organizations. It is said that it is wrong trade organization because it involved in itself with trade which spoils the environment and promoted unacceptable working conditions for the labourers in the poor countries. It is felt that, WTO causes greater damage to the global environment. The main claim of the demonstration at Scattle was W.T.O. is not doing anything to ensure that the product produced in adverse working conditions in different countries do not enter into stream of globally traded items. The question is whether it is the business of WTO to do so is it that the W.T.O. should act involved itself with labour and environment aspects of production & Trade? There are some who argue that the effort to involve W.T.O. with labour & environmental aspects of trade and production is actually a part of larger effort made by some developed countries. The obvious reason is that the poor countries have lower production cost because of cheap labour and not very high working conditions. This enables the poor countries to lead the global Market over the rich countries. If both these claims are said to be correct, then WTO is deemed to be influenced and controlled by wrong people. [20]

Discuss in detail,

- a) The limitations of W.T.O.
- b) To what extent W.T.O. should & can interfere with working conditions.
- c) Is it fair to call W.T.O. as wrong trade organisation.

Total No. of Questions : 4]

P3866

[4764]Ext.-216
M.Com. (Part - II) (External)
204 - E : CASE STUDIES IN COMMERCIAL LAWS &
PRACTICES
(2013 Pattern) (Semester - IV)
(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) प्रश्न पहिला अनिवार्य.
2) उर्वरित प्रश्नांतून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

-
- प्रश्न 1) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]
- अ) समस्या अभ्यास पध्दतीचे उद्देश
ब) संशोधनामध्ये संगणकाचा वापर
क) ट्रेड मार्क्सची नोंदणी (Registration of Trade marks)
- प्रश्न 2) राजाराम शिंदे यांनी 'इंडिया इन ट्वेंटी फर्स्ट सेंचुरी' एकविसाव्या शतकातील भारती नावाची कादंबरी 2011 मध्ये लिहून, प्रकाशित केली. श्री. आत्माराम यांनी 'मेरा हिंदूस्थान' नावाचा सिनेमा 2013 मध्ये प्रदर्शित केला, मात्र राजाराम शिंदे यांनी न्यायालयात असा दावा दाखल केला की 'मेरा हिंदूस्थान' हा सिनेमा पूर्णपणे त्यांची कादंबरी एकविसाव्या शतकातील भारत यावर आधारित आहे. राजाराम यांनी चित्रपटाच्या प्रदर्शनावर बंदीची मागणी केली. 'मेरा हिंदूस्थान' हा पूर्णपणे अत्माराम यांनी लिहीलेल्या कथेवर आधारित आहे अशी भूमिका मांडली काही घटनांमधील साम्य हा निव्वळ योगायोग आहे असे कोर्टाने सांगितले.
सदर केसचे विश्लेषण करून, न्यायालयीन निकालाचे कारणासहित अनुमान करा. [20]
- प्रश्न 3) इ-व्यापार करारा अंतर्गत स्वाक्षरी ही फक्त प्रमाणबद्ध पध्दती किंवा तंत्रावर अवलंबून आहे. सदर स्वाक्षरी ही विशेष दरवाजा म्हणून स्पष्ट करण्यात आली असून तो दरवाजा चार चाव्यांद्वारे उघडला जावू शकतो. या दरवाजाच्या दोनी बाजूस प्रत्येकी दोन चाव्या लागतात. आणि त्या दोन चाव्यांपैकी एक चावी एका पक्षाच्या मालकीची असते. दरवाजाच्या प्रत्येक बाजूला दोन्ही पक्ष भिन्न-भिन्न चाव्या सोबत क्रमाने उभे राहतात. दोन पक्षांपैकी एका पक्षांच्या ताब्यात योगायोगाने दूसऱ्या पक्षाची चावी देवू शकते, की ज्याद्वारे त्या चावीच्या आकार आणि खाचा संबंधीत चावीच्या आहेत,

(जनतेची चावी) असे मान्य करतात, परंतु दुसऱ्या अगर अन्य कोणत्याही पक्षाला दुसऱ्या चावीला कोणत्या प्रकारच्या खाचा आहेत हे माहित नसते. तथापि हे मात्र निश्चित आहे की, जो पर्यंत योग्य त्या चार चाव्या दरवाज्याला कुलुपाला लावल्या जाणार नाहीत, तो पर्यंत दरवाजा उघडला जाणार नाही. एकदा दोन्ही पक्ष आपआपल्या चाव्या दरवाज्याच्या कुलुपाला लावून तो उघडला जाईल याची शाश्वती दर्शवितात, त्यानंतर ते दरवाजा सुरक्षित आणि कोणत्याही भयाशिवाय उघडण्यासंबंधीची बोलनी करतात, या प्रकारच्या त्यांच्या बोलणीच्या व्यवसायात बाह्य व्यक्तीला हस्तक्षेप करता येईल. इलेक्ट्रॉनिक कागदपत्रांच्या अधिकृततेच्या संदर्भाने संगणक स्वाक्षऱ्यांचा अवलंब करून चर्चा करा. [20]

प्रश्न 4) अनेक लोक जागतिक व्यापार संघटनेचा उल्लेख बहुतेक वेळा चुकीची व्यापार संघटना (Wrong Trade Organisation) असा करतात. ही चुकीची व्यापार संघटना आहे असे म्हटले जाते कारण पर्यावरणाची हानी करणाऱ्या व्यापाराचा त्यामध्ये समावेश आहे. आणि तिने गरीब देशांमधील श्रमिकांसाठी अयोग्य कार्य परिस्थिती निर्माण केली आहे. असे मानले जाते की, जागतिक व्यापार संघटना जागतिक पर्यावरणाला फार मोठा धोका निर्माण करित आहेत. सियाटल येथील निदर्शनामागची भूमिका अशी होती की विविध देशांमध्ये प्रतिकूल कार्यपरिस्थितीतून उत्पादित झालेल्या वस्तूंचा प्रवेश जागतिक पातळीवर होणाऱ्या वस्तू विक्रीच्या प्रवाहामध्ये होवू नये यासाठी जागतिक व्यापार संघटना काहीही करित नाही. प्रश्न असा आहे की हे काम जागतिक व्यापार संघटनेचे आहे काय? जागतिक व्यापार संघटनेने उत्पादन व व्यापाराशी निगडित कामगार व पर्यावरणाच्या प्रश्नांवर लक्ष घालावे काय?

काहींचा युक्तीवाद असा आहे की, जागतिक व्यापार संघटनेला व्यापार आणि उत्पादनाशी निगडित कामगार व पर्यावरणाच्या प्रश्नांमध्ये लक्ष घालण्यास भाग पाडावे. हे वास्तविक पाहता काही विकसित देशांच्या व्यापक प्रयत्नांचा एक भाग आहे. ह्याचे कारण स्पष्ट आहे की गरीब देशांमध्ये स्वस्त मजुरी आणि उच्च दर्जाच्या कार्य परिस्थितीचा अभाव आहे. यामुळे येथील खर्च कमी आहे. यामुळे गरीब देशांना श्रीमंत देशांच्या तुलनेने बाजारपेठेत आघाडी घेणे शक्य आहे.

हे दोन्ही युक्तीवाद बरोबर आहेत असे म्हटल्यास जागतिक व्यापार संघटनेवर चुकीच्या लोकांचा प्रभाव व नियंत्रण आहे असे मानावे लागेल. [20]

सविस्तर चर्चा करा.

- अ) जागतिक व्यापार संघटनेच्या मूलभूत मर्यादा.
- ब) कार्यपरिस्थितीच्या संदर्भात जागतिक व्यापार संघटनेने कितपत हस्तक्षेप केला पाहिजे आणि करू शकेल.
- क) जागतिक व्यापार संघटनेचा उल्लेख 'चुकीची व्यापार संघटना' करणे संयुक्तीक आहे का?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P3430

[Total No. of Pages : 8

[4764]Ext. - 217

M. Com. (Part - II) (External)

204 F : CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

**Co-operatives & Rural Banking System (Special Paper - VI)
(2013 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:-

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the progress of Loan operations under Kisan Credit Card. **[14]**

OR

Evaluate the effectiveness of advances given under priority sector schemes.

Q2) Describe the functions and working of MSC Bank. **[14]**

OR

Explain the role of MSC Bank in the development of Co-operative movement in Maharashtra.

Q3) a) Explain the historical background of NABARD. **[7]**

OR

Comment on organisational set-up of NABARD.

b) Explain the role of NABARD in rural development. **[7]**

OR

State the norms of refinance of NABARD.

Q4) Write short notes (Any Two) : **[8]**

- a) NORMS of NPA
- b) Role of RBI in Co-operative credit
- c) Role of National Federation of state co-operative Banks.
- d) Objectives of National Federation of Agricultural and Rural development.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

P3430

[4764]Ext. - 217

M. Com. (Part - II) (External)

204 F : CO-OPERATION & RURAL DEVELOPMENT

Co-operatives & Rural Banking System (Special Paper - VI)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) किसान क्रेडिट कार्ड अंतर्गत कर्ज व्यवहारांची प्रगती स्पष्ट करा. [14]

किंवा

प्राधान्यक्रम क्षेत्र योजना अंतर्गत देण्यात येणाऱ्या अग्रिमांच्या परिणामकारकतेचे मूल्यमापन करा.

प्रश्न 2) महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेच्या कार्याचे व कार्यपध्दतीचे वर्णन करा. [14]

किंवा

महाराष्ट्रातील सहकारी चळवळीच्या विकासातील महाराष्ट्र राज्य सहकारी बँकेची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) अ) नाबार्डची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा. [7]

किंवा

नाबार्डच्या संघटन आकृतीबंधावर भाष्य करा.

ब) ग्रामीण विकासातील नाबार्डची भूमिका स्पष्ट करा. [7]

किंवा

नाबार्डच्या पुनर्वित्त पुरवठ्याची माणके सांगा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [8]

अ) निष्क्रिय मालमत्तेची माणके

ब) सहकारी पतपुरवठ्यातील भारतीय रिझर्व्ह बँकेची भूमिका.

क) राज्य सहकारी बँकांच्या राष्ट्रीय संघाची भूमिका.

ड) शेती व ग्रामीण विकास बँकांच्या राष्ट्रीय संघाची उद्दिष्टे.

Total No. of Questions : 3]

P3430

[4764] Ext.- 217

M. Com.(Semester - IV) (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

**Case Studies in Co-operation and Rural Development
(2013 Pattern)**

Instructions to the candidates :-

- 1) *Attempt any Two questions.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Analyse the following case and express your views about related issues.

A Small Scale Agro - Industrial cooperative Society was established in 1990 with initial investment of Rs. 1 crore to manufacture jam, squash, fruit juice, biscuits etc. The society grew over the years and its turnover at the end of 2014 -15 was Rs. 80 crores. It also performed very well against large scale competition from Parle, Pepsi, Britannia mainly due to quality products which was the Prime consideration. It was, however, noticed that the society has yet to accept concept of Professional Management. It can even do better than what it has been doing at Present if adequate Marketing Research and Development and Product - Mix strategies are adopted.

Mr. Deshpande, the Managing Director of the cooperative society, was thinking of making a leig entry in the Market for Soft-drinks. He in consultation with the R and D Manager, has decided to manufacture Product and pack it in plastic containers of 1 Litre, 500 ml packs against glass bottles which cause heavy loss due to breakage.

Analyse this case

- a) Discuss the methodology of testing acceptability of the New Product.
- b) How would you Position new Product in the Market?
- c) Do you think that the new Product will reduce cost?
- d) How to implement concept of Professionalisation?

Q2) Mr. Shinde was an operator in a Bajarang cooperative sugar factory. He was in the sugar factory for more than 10 years. A matriculate, fair complexion, good height and physique, soft-spoken, always putting on a smile are some of the personal details of Mr. Shinde. He was drawing Rs. 8000 P.M. When he was recruited in 2001 and by the dint of hardwork, sincerity and honesty he got quick Promotions. In January 2015, his Pay was Rs. 21,485 P.M. He was placed in highly skilled category.

On 20 Feb. 2015, which he was working in first shift, He committed a mistake which involved a netproduction loss of Rs. 5,00,000 to the factory. The Production Manager held him responsible for the loss and asked Personnel officer what action should be taken. Personnel Manager said 'we will dismiss him'. Production Manager said, 'No', he is very good at work, very sincere. This was the only mistake done by him. I do not know how it could happen.

Personnel Manager called Shri Shinde and asked him questions. Shri Shinde admitted his mistake in writing and requested Management not to terminate his services but to excuse him.

The personnel Manager dismissed him from the services. Shri Shinde appealed directly to the chairman of the factory.

Give your decision on the appeal with reasons assuming that you are the chairman.

Analyse this case and express your views about the following.

- a) Decision of the Personnel Manager.
- b) His promotions.
- c) Opinion of the Production Manager.
- d) Probable decision of the chairman.

Q3) A weel reputed Food Processing cooperative Industry was working in Nasik District for about three dicades. The Board of Directors of cooperative Industry has recently decided to expand its production. It was decided to shift industry to a new location about 30 km away from its present site. For want of experienced hands some of the workers were transferred to the new site. As the workers transferred to the new site were living in town the Union demanded increase of Rs. 600 in their salary. But the chairman of cooperative

Industry offered to give Rs. 500 only to cover transport cost.

When the plant was being shifted to the new site negotiations went uninterrupted between the Management and the Union of the issue. However, both the Parties could not come to a settlement even after 2 months.

The management was firm on their decision even though the union indicated some flexibility. The Union refused to compromise fully on the issue. They adopted go slow tactics to pressurise Management. The Production went down drastically but still the management was firm on their stand. In the mean time the management charge sheeted some of the trade Union leaders and suspended them and the enquiry was pending. Make detailed analysis of the case on the legal and other grounds and also discuss about the following questions.

- a) Do you justify Management decision. If Yes / No why?
- b) Are the workers right in their approach? Comment.
- c) Whether the Management decision is right or wrong. Comment.

P3430

[4764] Ext.- 217

M. Com.(Semester - IV) (External)

CO-OPERATION AND RURAL DEVELOPMENT

Case Studies in Co-operation and Rural Development

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

- सूचना :- 1) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

प्रश्न 1) वर्ष 1990 मध्ये कृषी मालावर आधारित एक लघु उद्योगाची सहकारी तत्वावर स्थापना झाली. या संस्थेची सुरुवातीची गुंतवणूक रू. 1 कोटी होती. मुरांबा, फळांपासून तयार केलेले पेय,फळांचा रस, बिस्किटे इ. प्रकारचे उत्पादन सुरू केले. या सहकारी संस्थेची वाढ होऊन सन 2014 -15 मध्ये एकूण रू.80 कोटी ची उलाढाल झाली होती. संस्थेने उत्पादनाचा दर्जा महत्वाचा मानल्याने केवळ दर्जाच्या आधारे पारले, पेप्सी,ब्रिटानिया अशा प्रमुख मोठ्या उद्योगाबरोबर चांगल्या प्रकारे स्पर्धा केली. असे असले तरी अद्यापपर्यंत संस्थेने व्यावसायिक व्यवस्थापनाचा स्वीकार केलेला नव्हता. जर संस्थेने बाजारपेठांचे संशोधन व विकास आणि योग्य उत्पादन - मिश्र नितीचा अवलंब केला तर आहे त्यापेक्षा चांगली कामगिरी करता येईल.

श्री. देशपांडे हे या सहकारी संस्थेचे कार्यकारी संचालक आहेत. शितल पेय बाजारपेठेत त्यांनी प्रवेश करण्याचा महत्वाचा निर्णय घेतला. कंपनीचे संशोधन आणि विकास मॅनेजर व सल्लागार यांचे बरोबर चर्चा करून शितल पेयांचे उत्पादन करून त्यांचे 1 लीटर व 500 ग्रम या स्वरूपात काचेच्या बाटल्याऐवजी प्लॅस्टिक पिशव्यामध्ये पॅकिंग करण्याचे ठरविले. काचेच्या बाटल्या फुटण्यांचे प्रमाण अधिक असल्याने नुकसान होत होते. त्यामुळे पर्यायी प्लॅस्टिक पॅकिंगचा पर्याय निवडला होता.

केसचे विश्लेषण करा व पुढील प्रश्नाविषयक तुमचे मत सांगा.

- अ) नवीन उत्पादनाच्या स्वीकृतीबाबत चर्चा करा.
ब) नवीन बाजारपेठेत तुमची परिस्थिती कशी असेल?
क) नवीन पॅकिंग उत्पादन खर्चात कपात करेल असे तुम्हाला वाटते काय?
ड) व्यावसायिकरणाची संकल्पना प्रत्यक्षात कशी आणता येईल?

प्रश्न 2) बजरंग सहकारी साखर कारखान्यामध्ये श्री शिंदे हे यंत्र चालविण्याच्या (ऑपरेटर) कामावर होते. या सहकारी साखर कारखान्यामध्ये 10 वर्षांपेक्षा अधिक काळापासून ते कार्यरत आहेत. त्यांचे शिक्षण मॅट्रीक पर्यंत असून गोरा रंग, चांगली उंची, चांगली शरीरयष्टी, गोड बोलणारा, चेहऱ्यावर सतत हास्य ही त्यांची व्यक्तिगत माहिती आहे. सन 2003 मध्ये त्यांची नेमणूक झाली त्यावेळेस त्याचा दरमहा पगार रू. 8000 इतका होता. कठोर परिश्रम, प्रामाणिकपणा याच्या बळावर त्याला जलदगतीने बढती मिळत गेली. 1 जानेवारी 2015 मध्ये त्यांचा दरमहा पगार रू. 21,485 इतका होता व उच्च कुशल कर्मचारी या वर्गीकरणामध्ये त्याचा समावेश करण्यात आला.

बजरंग सहकारी साखर कारखान्यामध्ये प्रथम पाळी (शिफ्ट) मध्ये काम करित असतांना 20 फेब्रुवारी 2015 रोजी त्याच्या हातून एक चूक झाली व त्यामुळे रू. 5,00,000 इतके उत्पादनाचे नुकसान झाले. उत्पादन व्यवस्थापकाने चुकेबद्दल श्री. शिंदे यांना जबाबदार धरले आणि कामगार व्यवस्थापकांना विचारले की शिंदे यांचे विरुद्ध कोणती कारवाई करावी. कामगार व्यवस्थापकाच्या मते त्याला कामावरून काढून टाकावे, परंतु उत्पादन व्यवस्थापकांनी त्यास नकार दिला. त्यांच्या मते श्री. शिंदे कामासाठी अतिशय चांगला व सच्चा माणूस आहे. त्यामुळे कामावरून काढून टाकू नये. ही त्याची पहिलीच चूक असून ही त्याच्याकडून कशी चुक झाली याची मला माहिती नाही.

कामगार व्यवस्थापकाने श्री. शिंदे यांना बोलावून घेतले आणि काही प्रश्न विचारले. श्री. शिंदे यांनी आपली चूक लिखित स्वरूपात मान्य केली आणि व्यवस्थापनाने त्याला माफी करून कामावरून कमी करू नये अशी विनंती केली.

कामगार व्यवस्थापकाने श्री. शिंदे यांना कामावरून कमी केले. श्री. शिंदे याने या विरोधात सरळ साखर कारखान्याच्या चेअरमन यांचेकडे अपील केले. दाद मागितली. तूम्ही चेअरमन आहात असे गृहीत धरून वरील अपीलावर कारणासहित निर्णय द्या. या केसचे विश्लेषण करून पुढील बाबीबाबत तुमचे मत प्रदर्शन करा.

- अ) कामगार व्यवस्थापकाचा निर्णय
- ब) श्री. शिंदे यांची बढती
- क) उत्पादन व्यवस्थापकाचे मत
- ड) चेअरमन यांचा संभाव्य निर्णय

प्रश्न 3) नाशिक जिल्ह्यात 3 दशकापासून अन्न प्रक्रिया करणारा एक सहकारी कारखाना आहे. या कारखान्याच्या संचालक मंडळाने उत्पादन वाढविण्याचा निर्णय घेतला आहे. हा कारखाना सध्याच्या जागेवरून 30 कि.मी. दूर असलेल्या नवीन जागेवर स्थलांतरित करण्याचा निर्णय घेण्यात आला. नवीन जागेवरील कारखान्यात अनुभवी कामगारांची आवश्यकता असल्याने जून्या कारखान्यातील काही अनुभवी कामगारांची नवीन कारखान्यात बदली करण्यात आली. बदली करण्यात आलेले कामगार शहरात राहत असल्याने कामगार संघटनेने त्यांच्या पगारात रू. 600 इतकी वाढ करण्याची सूचना / मागणी केली. परंतू सहकारी प्रक्रिया संस्थेच्या चेअरमनने प्रवास खर्च म्हणून केवळ रू. 500 इतकी वाढ देण्याबाबत तयारी दर्शविली. व्यवस्थापन आणि कामगार संघटनेमध्ये पगारवाढीबाबतची ही चर्चा कारखाना नवीन स्थलांतरित होईपर्यंत चालू राहिली. परंतू दोन महिने उलटूनही दोनही पक्ष कोणत्याही निर्णयाप्रत आले नाही.

व्यवस्थापन आपल्या निर्णयाबाबत ठाम होते. संघटना मात्र काहीशी लवचिक होती. परंतू संघटना व्यवस्थापनाचा निर्णय पूर्णतः स्वीकारण्यास तयार नव्हती. व्यवस्थापनावर दबाव आणण्यासाठी संघटनेने मंद गतीने काम करण्याचा निर्णय घेतला. त्यामुळे उत्पादन बरेच कमी झाले तरीही व्यवस्थापन आपल्या निर्णयाबाबत ठाम राहिले. दरम्यानच्या काळात व्यवस्थापनाने कामगार संघटनेच्या काही कामगार नेत्यांवर ठपका ठेवून त्यांना कामावरून निलंबित केले. त्यांचे वरील चौकशी चालू आहे. वरील केसचे कायदा व इतर बाबी विचारात घेऊन विश्लेषण करा आणि खालील प्रश्नांचीही चर्चा करा.

- अ) व्यवस्थापनाच्या निर्णयाशी तूम्ही सहमत आहात काय? असल्यास किंवा नसल्यास का?
- ब) कामगारांचा पवित्रा योग्य आहे काय? याबाबत मत मांडा.
- क) व्यवस्थापनाचा निर्णय बरोबर आहे किंवा नाही - मत प्रदर्शन करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3431

[Total No. of Pages : 6

[4764]Ext. - 218

M.Com. (Semester - III) (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

**International Finance (Group - G) (Special Paper - VI)
(2013 Pattern) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the different types of International Banking Offices. **[15]**

OR

What are Euro Markets? Explain the developments of Euro Dollar Market.

Q2) a) Explain the types bonds in the International Debt Market. **[8]**

b) What is Convertible and Non-convertible Currency? **[7]**

OR

Explain the objectives and operations of International Bank for Reconstruction and Development.

Q3) Write notes on (any two) **[20]**

- a) Currency Pegging
- b) Bank for International Settlements
- c) International Finance Corporation
- d) Floating Exchange Rate System

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3431

[4764]Ext. - 218

M.Com. (Semester - III) (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

International Finance (Group - G) (Special Paper - VI)

(2013 Pattern) (Credit System)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

-
-
- प्रश्न 1)** आंतरराष्ट्रीय बँकींग कार्यालयाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [15]
किंवा
युरो बाजार म्हणजे काय? युरो डॉलर बाजारातील घडामोडी स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** अ) आंतरराष्ट्रीय कर्ज बाजारातील बाँडसचे प्रकार स्पष्ट करा. [8]
ब) परिवर्तनीय व अपरिवर्तनीय चलन म्हणजे काय? [7]
किंवा
आंतरराष्ट्रीय पुनर्रचना व विकास बँकेची उद्दिष्ट्ये आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3)** टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]
अ) चलन पेगिंग
ब) आंतरराष्ट्रीय सेटलमेंट्स बँक
क) आंतरराष्ट्रीय वित्त महामंडळ
ड) बदलती दर पध्दत

Total No. of Questions : 3]

P3431

[4764]Ext. - 218

**M.Com. (Part II) (Semester - IV) (External)
ADVANCED BANKING AND FINANCE
Case Studies in Banking and Finance
(2013 Pattern) (Group - G) (Special Paper - VIII)**

Instructions to the candidates:

- 1) *Solve any two cases from the following given three cases.*
- 2) *All cases carry equal marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Discuss the following: **[25]**

- a) A is the holder of Bill of Exchange against consideration. He endorses to B without considerations. At the time of maturity the bill of exchange is dishonour. Whether B will succeed if he files a suit against A.
- b) A cheque payable to My. Nitin or order is stolen and the thief forges Mr. Nitin signature and presents it to the banker who makes payment in due course. Can Mr. Nitin recover the amount of cheque from banker?
- c) What are K.Y.C. Norms?
- d) A bill of Exchange dated 25th January 2015 payable 3 months after the date. What is the due date for this bill.
- e) A customer presented a cheque in bank dated 15th April 2015 on 2nd April 2015.

Q2) Mr. Sunil wants to take a loan from dena bank. Denabank asks him to provide security against the loan. In this reference explain the following situations. **[25]**

- a) Mr. Sunil provides fixed deposit receipts issued to him by Dena bank as a security.
- b) Mr. Sunil provides gold jewellery owned by him as a security.
- c) Mr. Sunil provides his life insurance policy as a security.
- d) Mr. Sunil provides company's share certificates as a security.
- e) Give two reasons for providing security against loans extended by banks.

Q3) Mr. Raj is a businessman. He has proprietary firm: He maintains an account with central bank in this context the relationship between Mr. Raj and central Bank is that of creditors and debtor. After five years of opening the account, the relationship between the customer and the bank is terminated. with referance to closure of account of customer, explain the following situations. **[25]**

- a) When the bank decide to close the account, what should she do?
- b) Central bank gets information about Mr. Raj insolvency.
- c) Mr. Raj firm goes into liquidation.
- d) Central bank gets information about insanity of Mr. Raj.
- e) Explain the meaning of creditor and debtor relationship.

Total No. of Questions : 3]

P3431

[4764]Ext. - 218

M.Com. (Part II) (Semester - IV) (External)

ADVANCED BANKING AND FINANCE

Case Studies in Banking and Finance

(2013 Pattern) (Group - G) (Special Paper - VIII)

(मराठी रुपांतर)

सूचना :

- 1) खाली दिलेल्या तीन उदाहरणांन पैकी कोणतेही दोन उदाहरणे सोडवा.
- 2) सर्व उदाहरणांना समान गुण आहेत.
- 3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढील संदर्भात खालील बाबीवर चर्चा करा. [25]

- अ) अ हा प्रतिकला देऊन प्राप्त केलेल्या विनीमय पत्राचा धारक आहे, तो ब च्या नावे प्रतिकला न घेता पृष्ठांकन करतो. मूदत पूर्तीच्या वेळेस हुंडीचा अनादर होतो. ब ने अ विरुद्ध दावा लावल्यास व यशस्वी होईल काय ?
- ब) श्री नितीन ला किंवा त्यांच्या आदेशानुसार देय असलेला एक धनादेश काढल्यानंतर चोरीला जातो आणि चोर श्री नितीन यांची सही घेण्यास विसरला. चोराने यथासमय पैसे देणाऱ्या बँकेत धनादेश सादर केला. श्री नितीन धनादेशाची रक्कम बँकेकडून गोळा करू शकेल ?
- क) के.वाय.सी. नियम म्हणजे काय ?
- ड) तीन महीन्यांनंतर देय असलेले विनीमय पत्र 25 जानेवारी 2015 रोजी काढलेले आहे. या विनीमय पत्राची देय तारीख कोणती ?
- इ) 15 एप्रिल 2015 चा धनादेश एका ग्राहकाने 2 एप्रिल 2015 रोजी बँकेत सादर केला.

प्रश्न 2) श्री सुनील यांना देना बँकेकडून कर्ज घ्यावयाचे आहे. देना बँकेने त्यांच्याकडून कर्जासाठी प्रतिभूतिची मागणी केली. या संदर्भात पुढील बाबी संबंधी स्पष्टीकरण करा. [25]

- अ) देना बँकेने दिलेली मुदतठेव पावती श्री सुनील यांनी प्रतिभूती म्हणून सादर केली.
- ब) श्री सुनील यांनी स्वतःच्या मालकीचे सोण्याचे दागीने प्रतिभूति म्हणून सादर केले.
- क) श्री सुनील यांनी स्वतःचे जीवन विमा पत्र बँकेला प्रतिभूती म्हणून सादर केले.
- ड) श्री सुनील यांनी कंपनीचे भाग प्रमाण पत्र बँकेला प्रतिभूती म्हणून सादर केले.
- इ) बँक कर्जासाठी प्रतिभूति देण्याविषयी दोन कारणे सांगा.

प्रश्न 3) श्री राज हे व्यवसायीक आहे. त्यांची व्यवसायीक संस्था आहे. त्यांचे सेंट्रल बँकेत खाते आहे. या मुळे श्री राज व सेंट्रल बँकेत सावकार व कर्जदार आसे संबध आहेत. पाच वर्षानंतर बँक व ग्राहकातील संबध संपुष्टात आले. [25]

ग्राहकाचे खाते बंद करण्याविषयी पुढील गोष्टीचे स्पष्टीकरण करा.

- अ) बँक कॅव्हा खाते बंद करण्याचे ठरवेल, तेंव्हा ती काय करेल?
- ब) सेण्ट्रल बँकेला श्री राज यांच्या दिवाळखोरीची माहिती मीळाली.
- क) श्री राज यांची संस्था विसर्जीत झाली.
- ड) श्री राज वेडा झाल्यांचे बँकेला कळल्यास.
- इ) सावकार व कर्जदार या संबंधाचा अर्थ स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

P3432

[Total No. of Pages : 7

[4764]Ext. - 219

M.Com. (External)

ADVANCED MARKETING

Marketing Research (Group - H)

(2013 Pattern) (Special Paper - VI)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What mean by Cluster - Analysis? How Cluster Analysis is useful for identifying market - segment; Explain? **[15]**

OR

Define Marketing Research? Enumerate in detail Marketing Research - Process.

Q2) What do you know about MDSS? (Marketing Decision Support System), Explain the characteristics of a good MDSS. **[15]**

OR

Distinguish between Industrial Marketing Research and Consumer Marketing Research.

Q3) Write short notes on (any four): **[20]**

- a) Multi - dimensional scaling.
- b) Marketing - mix.
- c) Ethics in Marketing Research.
- d) Sales - forecasting.
- e) Readership Survey.
- f) Advertising Research.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

P3432

[4764]Ext. - 219

M.Com. (External)

ADVANCED MARKETING

Marketing Research (Group - H)

(2013 Pattern) (Special Paper - VI)

(मराठी रुपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
- 3) सदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) समुह विश्लेषण म्हणजे काय? बाजारपेठ - विभाग ओळखण्यासाठी समुह - विश्लेषण कसे उपयुक्त ठरते, ते स्पष्ट करा. [15]

किंवा

विपणन संशोधनाची व्याख्या सांगा? विपणन संशोधन प्रक्रिया सविस्तर विशद करा.

प्रश्न 2) विपणन - निर्णयाला पाठबळ देणारी पध्दत (MDSS) या बदल आपण काय जाणता? चांगल्या विपणन - निर्णयाला पाठबळ देणाऱ्या पध्दतीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. [15]

किंवा

औद्योगिक विपणन संशोधन आणि ग्राहक विपणन संशोधन या दोघामधील फरक स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चारवर)

[20]

- अ) बहुविध विस्तारा संबंधीचे प्रमाण
- ब) विपणन - मिश्रण
- क) विपणन - संशोधनामधील नीतीतत्वे (Ethics)
- ड) विक्री - अंदाज
- इ) अभ्यासकीय (वाचकीय) पाहणी
- फ) जाहीरात - संशोधन

Total No. of Questions : 3]

P3432

[4764]Ext. - 219

M.Com. (Part - II) (External)

ADVANCED MARKETING

**Case Studies in Advanced Marketing
(2013 Pattern) (Special Paper - VIII) (CBCS)**

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt any two cases from the following.*
- 2) *Each case carry 25 marks.*

Q1) Case No. 1

You are recently appointed as a marketing executive by a company manufacturing.

- a) Ayurvedic cream.
- b) Ayurvedic toothpaste.
- c) Zero chemical hair oil.
- d) Ayurvedic soft drink.

A company want to know their market position in a states of Maharashtra and Gujrath.

You are expected to carry out market survey. How will you proceed? Give your plan for each of the above product.

Q2) Case No. 2

Amol Tope was a graduate with innovative mind and abilities. He had developed a detergent which could wash cloths better and was less harmful to fabric.

The detergent was developed in two colours. The blue shade costing Rs 50 per kg and the white shade costing Rs. 40 per kg to Amol. Both these varieties were absolutely identical in properties except the shades.

Amol was ready to offer 20% commission to wholesalers on the selling price. Rs. 70 is a selling price of blue shade and Rs. 60 is a selling price of white shade.

Completing brands of reputed multinationals were sold to the consumer in the range of Rs. 80 to Rs. 85 per kg and 10% commission was offered to wholesalers on these prices. Amol wanted to approach a marketing consultant to advice him on the following questions.

- a) What should be advertising and promotional campaign for this product?
- b) How should the product be distributed?
- c) Whether test marketing should be undertaken.
- d) Whether detergent cake also should be introduced.
- e) What should be the name of the product and the packing of the product.

If you are appointed as consultant by Amol what will be your advice? Why?

Q3) Case No. 3

Vijaya bank has two senior marketing personnel, with widely different views as to the future. Mr Sudhir believes that a bank is basically a 'retail outlet'. He says. "You go to cloth shop to buy cloth on the same you go to a bank to buy financial services". On the other hand, his colleague Miss Pradnya, believes that his approach is futile and of no use. The essence of successful marketing. She says " is the relationship, we built up with customers.

In your opinion, whose view point is appropriate ? Why so? Does it mean that other view point is wrong?

Total No. of Questions : 3]

P3432

[4764]Ext. - 219

M.Com. (Part - II) (External)

ADVANCED MARKETING

Case Studies in Advanced Marketing

(2013 Pattern) (Special Paper - VIII) (CBCS)

(मराठी रुपांतर)

सूचना :

- 1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन केसेस सोडवा.
- 2) प्रत्येक केसला 25 गुण आहेत.
- 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) केस क्र. 1

खालील वस्तुंच्या उत्पादन करणाऱ्या कंपनीने आपली नुकतीच विपणन व्यवस्थापक म्हणून नियुक्ति केली आहे. त्या वस्तू अशा

- अ) आयुर्वेदिक क्रिम
- ब) आयुर्वेदिक टुथपेस्ट
- क) केमिकल विरहित केसांचे तेल
- ड) आयुर्वेदिक शीत पेय

कंपनीला आपले महाराष्ट्र व गुजराथ या राज्यांमध्ये विपणनातील स्थान जाणून घ्यायचे आहे. आपण त्या करिता विपणन सर्वेक्षण करणे अपेक्षित आहे. आपण ते कसे कराल? वरील प्रत्येक वस्तुंसाठी आपण आपले नियोजन सांगा.

प्रश्न 2) केस क्र. 2

नवनिर्मिती ची क्षमता असलेला अमोल टोपे नावाचा एक पदवीधर आहे. त्याने एक कपडे धुण्याची पावडर विकसीत केली आहे. ही पावडर कपड्यांच्या धाग्यांना कमी नुकसान पोहोचवते. ही पावडर दोन रंगात उपलब्ध आहे. निळ्या रंगाच्या पावडरचा उत्पादन खर्च 50 रू किलो व पांढऱ्या रंगाची पावडर 40 रू किलो. दोन्ही रंगाच्या पावडरी गुणवत्ते नुसार सारख्याच आहेत. अमोल घाऊक व्यापाऱ्यांना 20% कमीशन द्यायला तयार आहे निळ्या रंगाच्या पावडरची किंमत आहे 70 रू व पांढऱ्या रंगाची पावडर 60 रू याच प्रकारच्या स्पर्धक कंपन्यांची पावडर ची किंमत 80 रू ते 85 रू आहे व या मल्टीनॅशनल प्रकारच्या कंपनीच्या विक्रेत्यांना 10% कमीशन देतात

अमोल ला आपणाकडून खालील प्रकारच्या प्रश्नांवर सल्ला हवा आहे कारण आपण विपणन सल्लागार आहात.

- अ) त्याच्या वस्तू करता जाहिरात व विक्रयवृद्धीचे नियोजन कसे असावे ?
 ब) या वस्तूचे वितरण कसे करावे ?
 क) विपणन चाचणी करावी का ?
 ड) धुण्याचा सावण देखील तयार करावा का ?
 इ) या वस्तूला नाव काय असावे व त्याचे संवेष्टन कसे असावे
 आपला सल्ला आपण अमोल ला कसा द्याल त्याची कारणांसहीत स्पष्टीकरण टीप लिहा.

प्रश्न 3) केस क्र. 3

विजया बँके मध्ये दोन विपणन तज्ञ आहेत जे वरिष्ठ आहेत. मात्र दोघांचे भविष्याबद्दल दोन भिन्न दृष्टीकोन आहेत. श्री सुधीर यांना वाटते की बँक ही व्यापारी संस्था आहे. ते म्हणतात “तुम्ही कापड दुकानात कापड खरेदीसाठी जाता तसेच बँके मध्ये आपण अर्थिक सेवेसाठी येता” या विरूद्ध त्याची सहकारी श्रीमती प्रज्ञा. तिचा असा विश्वास आहे की सुधीर यांचा दृष्टीकोन व्यर्थ व काही उपयोगाचा नाही. तिच्या मते यशस्वी विपणनाचे गमक म्हणजे “ग्राहक संबंध” आपण जसे संबंध प्रस्थापित करतो तसे आपले यश अवलंबून असते आपल्या मते कोणाचा दृष्टीकोन बरोबर आहे? आणि का? याचा अर्थ दुसरा दृष्टीकोन चुकीचा आहे का?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P853

[4763] Ext.-251

[Total No. of Pages : 2

S.Y. B.Com. (External)

BUSINESS COMMUNICATION

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) What is Written Communication? Explain Their Merits and Demerits of Written Communication **[20]**

OR

Define Communication. Explain in detail nature and principles of effective communication.

Q2) What is soft skill? Explain in detail elements of soft skill. **[20]**

OR

What is Business letter? Explain in Importance and functions of Business letter.

Q3) a) Write Complaint letter to The Sales Officer Of Saurabh General Stores, Patna for sending wrong goods **[10]**

OR

Write Circular letter to their clients from M/S Ashok and Company, Dhule for shifting office in new place.

b) Draft a sales letter to promote the sale of New Television set introduced in market **[10]**

OR

Draft a Memos to Shri Ganapati Sawant, Shaniwar Peth, Shrirampur. from The Manager Swastic paper Ltd. Aurangabad, regarding unsatisfactory in their work

P.T.O.

Q4) What is Social Media networks? Explain Merits and Limitations each type of Social Media Network. [20]

OR

What is office order? Explain essential points while drafting office order.[20]

Q5) Write Short note (Any Four) [20]

- a) Barriers to effective communication.
- b) Status Enquiry letter
- c) Websites.
- d) Electronic clearing system
- e) Group discussion
- f) Upward communication

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P854

[4763]Ext.-252

[Total No. of Pages : 8

S.Y. B.Com. (External)
CORPORATE ACCOUNTING
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator is allowed.*

Q1) A) Fill in the blanks (Any Five) [5]

- i) Accounting standard board was formed in the year _____.
- ii) Purchasing company is also called as _____ company.
- iii) Capital reduction account is prepared in _____ reconstruction.
- iv) EPS stands for _____ .
- v) In absorption, there is one liquidation and _____ formation.
- vi) Intrinsic value of shares = $\frac{\text{capital employed}}{\text{---}}$

B) State whether following statements are true or false (Any five) [5]

- i) Market price of equity share is always greater or lesser than intrinsic value.
- ii) Share of holding company in capital profit is deducted from cost of control.
- iii) Merger and absorption are different concepts .
- iv) Payroll accounting deals with payment of salaries.
- v) Vendee company pays purchase consideration
- vi) Stock is current asset

C) Match the following [5]

i) Securities premium	a) Absorption
ii) Purchase consideration	b) Consolidated financial statement
iii) As - 21	c) Capital profit
iv) Intrinsic value	d) Net asset per share
v) One dissolution and one formation	e) Lumpsum method
	f) External Reconstruction

P.T.O.

- D) Write short notes on (any 3) [15]
- i) Accounting standard 14
 - ii) Yield basis method of valuation of shares
 - iii) Payroll system
 - iv) Difference between external and internal reconstruction
 - v) Liquidator.

Q2) Following balance are extracted from the books of Anagha Industries Ltd. Satara as at 31st March 2014. [20]

Particulars	Debit (₹)	Credit (₹)
Sales	-	27,60,000
Purchase of material	12,18,000	-
Share Capital	-	1,00,000
Land purchased in the year as stock	73,000	-
Lease hold premises (lease premium paid)	42,000	-
Creditors	-	4,63,000
Debtors	7,35,000	-
Director's Salaries	39,000	-
Wages	1,11,000	-
Work in progress on 1 st April 2013	2,10,000	-
Sub contractors cost	8,94,000	-
Equipment fixtures & fittings at cost on 1 st April 2013	2,64,000	-
Stock on 1 st April 2013	59,000	-
Profit & Loss Account	-	1,28,000
Secured loan	-	1,12,000
Bank Overdraft	-	1,05,000
Interest on loan and overdraft	22,000	-
Depreciation fund on equipments till 1 st April 2013	-	1,64,000
Administration Expenses	1,47,000	-
Office Salaries	18,000	-
	38,32,000	38,32,000

Additional Information

- i) On 31st March, stock on hand including the land acquired during the year is valued at ₹1,42,000 , Work in progress at that date is valued at ₹1,40,000
- ii) On 1st October company moved to new premises, taken on lease and the lease premium paid ₹42,000. Contract labour (included in sub contractor cost) ₹40,000 and material of ₹38,000 (included in purchase of material) were used to refurbish the said premises. These are to be added in the cost of lease hold premises.
- iii) R.D.D is to be provided at 2% on debtors and bad debts of ₹35,000.
- iv) Depreciation to be provided on lease hold premises and equipments, fixtures & fittings is provided @15% on the opening balance of the year.
- v) Directors proposed dividend @25%.
- vi) ₹20,000 to be provided for audit fees.
- vii) Income tax to be provided at 50% on profit .

You are required to prepare companies financial statement for the year ended 31st March 2014 as per the schedule VI of companies Act. Prepare the required notes to Accounts.

OR

A) Manumai Ltd. Purchased a machine costing ₹5,00,000 for its manufacturing concern and paid shipping charges of ₹30,000. Company spent an additional ₹ 20,000 testing of machine, the use of machinery started after successful testing. Calculate the cost of machine and explain the same according to the provisions of relevant accounting standard.[10]

B) i) Yashodhan Agro Ltd. has a live stock of ₹7,00,000 and they purchased additional dog at ₹50,000 on 1st July in the financial year 2013-14, company decided to depreciate the live stock at 20% p.a.

Comment with explanation of relevant accounting standard. [5]

ii) Gajanan purchased a machine of ₹2,50,000 as on 31st Jan. 2012, spent ₹40,000 on transportation and erection charges amounted to ₹10,000. The scrap value was estimated to be realised ₹15,000.

The estimated life of the asset was 15 years. Calculate the amount of depreciation under the provisions of relevant accounting standard. [5]

Q3) A) Sulakshna Ltd. went into voluntary liquidation on 31st March 2014 when it's Balance Sheet was as follows -

Balance Sheet

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
9400 Equity shares of Rs. 10 each fully paid	94,000	Goodwill	20,000
		Leasehold property	27,000
		Machinery	76,000
		Vehicles	15,000
Bank overdraft (unsecured)	45,000	Stock	41,000
<u>Sundry Creditors.</u>		Debtors	37,000
*Preferential	3,700	Cash in hand	7,000
*Partly secured	30,400	Profit & loss A/C	21,000
*Unsecured	70,900		
	2,44,000		2,44,000

The liquidator realised the assets as follows-

- i) Leasehold property was used to pay partly secured creditors realised Rs. 22,000, Machinery Rs. 64,000, Vehicles Rs. 10,000, Stock Rs. 60,000 and debtors Rs. 35,000.
- ii) The expenses of liquidation amounted to Rs. 1,900.
- iii) Liquidator's remuneration was fixed at 3% on the assets realised excluding cash and 10% on the amount returned to equity shareholders.

You are required to prepare liquidator's final statement of accounts. **[15]**

B) Following is the Balance sheet of 'H' Ltd and 'S' Ltd as on 31st March 2014.

Balance Sheet as on 31 - 3 - 2014

Liabilities	'H' Ltd	'S' Ltd	Assets	'H' Ltd	'S' Ltd
Shares of Rs. 10 each	11,00,000	4,00,000	Fixed assets	5,85,000	3,45,000
Share Premium	1,30,000	-	Stock	2,00,000	1,35,000
			Sundry Debtors	2,85,000	1,55,000
			<u>Investments:</u>		
General Reserve	-	1,00,000	36,000 shares in 'S' Ltd. at cost	3,90,000	-
Profit and Loss account	1,40,000	30,000	Cash at bank	5,000	45,000
Creditors	95,000	1,50,000			
	14,65,000	6,80,000		14,65,000	6,80,000

- i) 'H' Ltd acquired the shares of 'S' Ltd on 1-4-2013.
- ii) On 1-4-2013, 'S' Ltd had a General Reserve of Rs.25,000 and a credit balance of Profit and Loss account of Rs. 5,000.
- iii) 'S' Ltd purchased goods from 'H' Ltd worth Rs. 70,000 on which, 'H' Ltd made a profit of cost plus 25%.

You are required to prepare consolidated Balance Sheet as on 31-3-2014 along with related workings. [15]

Q4) Following was the Balance Sheet of Asha Ltd. as on 31st March 2014. [20]

Balance Sheet of Asha Ltd.

Liabilities	Rs.	Assets	Rs.
Share capital		Land & Building	70,000
1000 shares of		Plant & Machinery	55,000
Rs. 100 each 1,00,000		Stock	49,000
(–) calls in			
arrears <u>1,000</u>	99,000	Debtors	21,000
General Reserve	32,000	Cash in hand	7,200
Profit & Loss A/c	30,000	Advertising suspense	
Bills payable	21,200	A/c	15,000
Creditors	35,000		
	2,17,200		2,17,200

Asha Ltd. was absorbed by Pushpa Ltd. on the following terms.

- i) Asha Ltd. agreed to write off advertising suspense account against its own reserves.
- ii) Out of the unpaid calls, Asha Ltd. received Rs. 400 and remaining calls of Rs. 600 were proved irrecoverable.
- iii) Pushpa Ltd. revalued the assets of Asha Ltd as under
Land & Building Rs. 75,000, Plant & machinery Rs. 52,000, Stock Rs. 60,000 and Debtors at book value.
- iv) Pushpa Ltd. took over the business of Asha Ltd. and agreed to discharge the purchase consideration into 1300 shares of Rs. 100 each at Rs. 110 per share and the balance in cash.

- v) Asha Ltd. paid its liquidation expenses of Rs. 2,000. Prepare realisation A/c . Pushpa Ltd. A/c, Cash A/c and Share holders A/c in the books of Asha Ltd. and pass journal entries in the books of Pushpa Ltd.

OR

- A) Laxmi Ltd. Delhi, issued 50,000 equity shares of Rs. 10 each fully called up and paid up respectively. The company has earned sizable amount of net profit during the last five years which were as follows. **[10]**

Year	Net Profit (in Rs.)
2009	55,390
2010	57,820
2011	60,140
2012	61,280
2013	65,370

of the profits 50, earned 20% was transferred to General Reserve, this proportion being considered reasonable in the manufacturing industry in which the company is engaged and where a fair investment return may be taken at 10%.

You are required to compute the value of company's equity share in the yield basis method under dividend basis and profit basis separately

- B) The Balance Sheet of Anant Co. Ltd. as on 31st March 2014 was as follows. **[10]**

Liabilities	Rs.	Assets.	Rs.
Share capital		Goodwill	15,000
2000 preference shares of Rs. 100 each	2,00,000	Freehold properties	2,00,000
		Plant & Machinery	3,00,000
4000 Equity shares of Rs. 100 each	4,00,000	Stock in trade	50,000
5% mortgage		Debtors	40,000
Debentures	1,00,000	Profit & Loss A/c	2,45,000
Bank Overdraft	50,000		
Creditors	1,00,000		
	8,50,000		8,50,000

The company got the following scheme of capital reduction approved by the court.

- i) The preference shares to be reduced to Rs. 75 per share and equity shares to Rs. 37.50 paid up.
- ii) The debenture holders took over the stock in trade and the book debts in full satisfaction of the amount due to them.
- iii) The good will Account to be eliminated.
- iv) The freehold properties to be depreciated by 50% .
- v) The value of plant & machinery to be increased by Rs. 50,000.

Pass the journal entries required to record the effect of the order of the court and draw up revised Balance Sheet.

Total No. of Questions : 8]

SEAT No. :

P855

[Total No. of Pages : 4

[4763]Ext.-253
S.Y. B.Com External
BUSINESS ECONOMICS - II (Macro)
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *Question No - 1 is compulsory.*
- 2) *Attempt any FIVE from question No. 2 to 8.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*
- 4) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Define the Macro Economics . Explain the nature scope and limitation of Macro - Economics. **[20]**

Q2) What is the National Income? Explain the difficulties in measuring national income. **[16]**

Q3) What is credit control? Explain the quantitative and qualitative credit controls of central bank. **[16]**

Q4) Explain the Fisher's Quantity Theory of Money. **[16]**

Q5) Define trade cycle. Describe the phases of trade cycle. **[16]**

Q6) Answer in brief. **[16]**

- a) What are the effects of Inflation?
- b) Explain Dr. Daltan's "principle of maximum social advantage."

P.T.O.

Q7) Explain the Keynesian theory of employment in detail.

[16]

Q8) Write short notes.

[16]

- a) Nature and scope of public finance.
- b) philips curve.

Total No. of Questions : 8]

P855

[4763]-Ext-253
S.Y. B.Com External
BUSINESS ECONOMICS (Macro)
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) प्रथम प्रश्न अनिवार्य आहे.
2) प्रश्न क्रमांक 2 ते 8 यापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
3) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
4) आवश्यकता असेल तेथे सुबक आकृत्या काढा.

प्रश्न 1) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या. समग्रलक्षी अर्थशास्त्राचे स्वरूप व्याप्ती आणि मर्यादा स्पष्ट करा. [20]

प्रश्न 2) राष्ट्रीय उत्पन्न म्हणजे काय? राष्ट्रीय उत्पन्न मापणातील अडचणी स्पष्ट करा. [16]

प्रश्न 3) पतनियंत्रण म्हणजे काय? मध्यवर्ती बँकेची संख्यात्मक आणि गुणात्मक पतनियंत्रणाची साधने स्पष्ट करा. [16]

प्रश्न 4) फिशरचा चलनसंख्यामान सिध्दान्त स्पष्ट करा. [16]

प्रश्न 5) व्यापार चक्राची व्याख्या द्या. व्यापारचक्रांच्या अवस्थांचे वर्णन करा. [16]

प्रश्न 6) थोडक्यात उत्तरे लिहा. [16]

अ) चलनविस्ताराचे परिणाम कोणते आहेत?

ब) डॉ. डॉल्टन यांचे महत्तमसामाजिक लाभाचे तत्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 7) केन्स यांच्या रोजगाराच्या सिध्दान्ताचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा. [16]

प्रश्न 8) टीपा लिहा. [16]

अ) सार्वजनिक आयव्ययाचे स्वरूप आणि व्याप्ती.

ब) फिलिप्स वक्र.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P856

[Total No. of Pages : 4

[4763]Ext.-254
S.Y. B.Com. (External)
BUSINESS MANAGEMENT
(2013 Pattern)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Define Organisation. Explain the various principles of organisation ? [20]

OR

Define Staffing ? What are the Nature and Importance of staffing ?

Q2) Define Business Ethics ? Explain the details scope and principles of business ethics ? [20]

OR

Define Motivation ? Explain characteristics and importance of Motivation ?

Q3) What do you mean by management ? Explain the characteristics of Professional Management ? [20]

OR

Define planning ? Explain types of planning and the steps in planning process.

Q4) What do you mean by direction ? What are the details in techniques of direction ? [20]

OR

What do you mean by leadership ? Describe various leadership qualities ?

P.T.O.

Q5) Write short notes (any four) :

[20]

- a) Features of delegation of Authority.
- b) Levels of planning.
- c) Steps in controlling.
- d) Techniques of Co-ordination.
- e) Importance of control.
- f) Needs of Co-ordination.

Total No. of Questions : 5]

P856

[4763]Ext.-254
S.Y. B.Com. (External)
BUSINESS MANAGEMENT
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1)** संघटनेची व्याख्या करा ? संघटनेची तत्वे सविस्तर स्पष्ट करा. [20]
किंवा
कर्मचारी नियुक्ती म्हणजे काय ? कर्मचारी नियुक्तीचे स्वरूप व महत्व सांगा.
- प्रश्न 2)** व्यावसायिक नितिमत्ता म्हणजे काय ? व्यावसायिक नितिमत्तेची व्याप्ती व तत्वे सविस्तर स्पष्ट करा. [20]
किंवा
अभिप्रेरणेची व्याख्या द्या. अभिप्रेरणेची वैशिष्ट्ये व महत्व सांगा ?
- प्रश्न 3)** व्यवस्थापन म्हणजे काय ? व्यावसायिक व्यवस्थापनाची वैशिष्ट्ये सांगा ? [20]
किंवा
नियोजन म्हणजे काय ? नियोजनाचे प्रकार व नियोजन प्रक्रियेतील अवस्था स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** निर्देशन म्हणजे काय ? निर्देशनाची तंत्रे सविस्तर स्पष्ट करा ? [20]
किंवा
नेतृत्व म्हणजे काय ? नेतृत्वासाठी लागणारे आवश्यक गुण सविस्तर स्पष्ट करा ?

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) अधिकार प्रदानाची वैशिष्ट्ये
- ब) नियोजनाच्या पातळ्या / स्तर
- क) नियंत्रणातील पायऱ्या
- ड) समन्वयाची तंत्रे
- इ) नियंत्रणाचे महत्त्व
- फ) समन्वयाची आवश्यकता

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P857

[Total No. of Pages : 4

[4763]Ext.-255
S.Y. B.Com. (External)
BUSINESS ADMINISTRATION
(2013 Pattern) (Paper - I)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Define Sole Proprietorship. Explain the merits and demerits of Sole Proprietorship **[20]**

OR

Define Management. Explain the principles of Management.

Q2) Explain the factors affecting the size of a business unit. **[20]**

OR

What is Social Responsibility ? State arguments in favour and against social responsibility.

Q3) a) State the advantages and limitations of Legal Process Outsourcing. **[10]**

b) State the consequences of Privatisation. **[10]**

OR

a) Explain the documents required for incorporation of a company

b) Explain the procedure for registration of a company.

Q4) Define Productivity. Explain the factors affecting Productivity. **[20]**

OR

What are the consequences of Industrial sickness ?

P.T.O.

Q5) Write Short notes on : (Any four)

[20]

- a) Knowledge Process Outsourcing (KPO)
- b) Administration
- c) Social Environment
- d) Quality Circles
- e) Liberalisation
- f) Special Economic Zone (SEZ)

Total No. of Questions : 5]

P857

[4763]Ext.-255
S.Y. B.Com. (External)
BUSINESS ADMINISTRATION
(2013 Pattern) (Paper - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
-
- प्रश्न 1)** एकल व्यापारी संस्थेची व्याख्या लिहा. एकल व्यापारी संस्थेचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा. [20]
किंवा
व्यवस्थापन या संज्ञेची व्याख्या लिहा. व्यवस्थापनाची तत्वे स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2)** व्यवसायाचा आकार ठरविण्यासाठी परिणाम करणाऱ्या विविध घटकांचे वर्णन करा. [20]
किंवा
सामाजिक जबाबदारी म्हणजे काय ? सामाजिक जबाबदारीच्या बाजूने व विरुद्ध आपली मते लिहा.
- प्रश्न 3)** अ) कायदेशीर संसाधनाद्वारे व्यवसाय प्रक्रिया कार्याचे फायदे व मर्यादा लिहा. [10]
ब) खाजगी करणाचे परिणाम लिहा. [10]
किंवा
अ) नोंदणीचा दाखला मिळवण्यासाठी आवश्यक असणारी कागदपत्रे लिहा.
ब) कंपनीची नोंदणी करण्यासाठी आवश्यक असणारी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4)** उत्पादकतेची व्याख्या लिहा. उत्पादकतेवर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. [20]
किंवा
औद्योगिक आजारपणाचे परिणाम लिहा.

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) बाह्य संसाधनाद्वारे ज्ञान प्रकिया कार्य (KPO)
- ब) प्रशासन
- स) सामाजिक पर्यावरण
- द) गुणवत्ता वर्तुळे
- इ) उदारीकरण
- फ) विशेष आर्थिक क्षेत्र

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P858

[Total No. of Pages : 2

[4763]-Ext.-256
S.Y. B.Com. (External)
BANKING AND FINANCE
Indian Banking System - I
(2013 Pattern) (Special Paper - I)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain in detail the structure of banking system in India. **[20]**

Q2) Explain the Functions and Progress of the State Bank of India. **[20]**

OR

Explain in detail the function and performance of Foreign Banks.

Q3) a) State the functions of NABARD. **[10]**

b) State the performance of Regional Rural Banks. **[10]**

OR

a) State the functions of District Co-operative Banks.

b) State the recommendation of Narshimhan Committee - I (1991).

Q4) Explain in detail methods of credit control of Reserve Bank of India. **[20]**

Q5) Write the Short notes on : (any two) **[20]**

a) State Co-operative Banks.

b) Scheduled and Non-Scheduled Banks.

c) Debt Recovery Tribunal.

d) Role of Micro Finance.

P.T.O.

Total No. of Questions : 5]

P858

[4763]-Ext.-256
S.Y. B.Com. (External)
BANKING AND FINANCE
Indian Banking System - I
(2013 Pattern) (Special Paper - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
प्रश्न 1)	भारतातील बँक प्रणालीची संरचना सविस्तर स्पष्ट करा.	[20]
प्रश्न 2)	भारतीय स्टेट बँकेची कार्ये आणि प्रगती स्पष्ट करा.
किंवा
परकीय बँकांची कार्ये आणि कामगिरी स्पष्ट करा.	[20]
प्रश्न 3)	अ) नाबार्डची कार्ये सांगा.
ब) प्रादेशिक ग्रामीण बँकांची कामगिरी सांगा.
किंवा
अ) जिल्हा सहकारी बँकांची कार्ये सांगा ?
ब) नरसिंहम समिती -I (1991) च्या शिफारशी सांगा.	[10]
[10]
प्रश्न 4)	भारतीय रिझर्व्ह बँकेच्या पतनियंत्रणाच्या पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.	[20]
प्रश्न 5)	टिपा लिहा. (कोणतेही दोन)
अ) राज्य सहकारी बँका.
ब) अनुसूचित व बिगर अनुसूचित बँका.
स) कर्ज वसूली न्यायाधिकरण.
द) सूक्ष्म वित्ताची भूमिका.	[20]

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P859

[Total No. of Pages : 4

[4763]Ext.-257
S.Y. B.Com. (External)
BUSINESS LAWS AND PRACTICES
(2013 Pattern) (Special Paper - I)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the following Terms under the maharashtra Agricultural produce marketing (Regulation) Act, 1963. **[20]**

- a) Agriculturist.
- b) Market Area
- c) Broker.
- d) Coolee.

Q2) Explain the term Life Insurance policy. Describe the types of LIfE Insurance policy. **[20]**

OR

Explain the term fire Insurance. Discribe the settlement of claims of fire Insurance.

Q3) a) Describe the difference between life Insurance and other Insurance. **[10]**
b) Explain the concept of Insurance policy. and state importance of Insurance. **[10]**

OR

- a) Explain the provisions of Industrial Dispute Act, 1947 as regards 'lay - off' and 'Retrenchment'.
- b) State the registration & formation procedure of partnership firms.

P.T.O.

Q4) Explain the Definition of co-operative society. Describe various Types of co-operative societies. **[20]**

Q5) Write Short notes on : (Any two) **[20]**

- a) Personal Accident Insurance.
- b) Bye Laws and Amendments of bye-laws.
- c) Dissolution of partnership firm.
- d) Closure and Re - Starting of undertaking.

Total No. of Questions : 5]

P859

[4763]Ext.-257
S.Y. B.Com. (External)
BUSINESS LAWS AND PRACTICES
(2013 Pattern) (Special Paper - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
-
- प्रश्न 1)** महाराष्ट्र कृषी उत्पन्न खरेदी व विक्री (विपणन) कायदा 1963 नुसार पुढील संकल्पना स्पष्ट करा. [20]
अ) शेतकरी.
ब) बाजार क्षेत्र.
क) दलाल.
ड) हमाल.
- प्रश्न 2)** जीवन विमा ही संकल्पना स्पष्ट करा. जीवन विमा पॉलीसीचे प्रकार स्पष्ट करा. [20]
किंवा
अग्निविमा ही संकल्पना स्पष्ट करा. अग्निविमा मिळविण्याची कार्यपद्धती विशद करा.
- प्रश्न 3)** अ) जीवन विमा आणि इतर विमे यातील फरक स्पष्ट करा. [10]
ब) 'विमा पॉलीसी' ही संकल्पना स्पष्ट करा. आणि विम्याचे महत्त्व विशद करा. [10]
किंवा
अ) औद्योगिक कल्ह कायदा, 1947 नुसार 'कामाची कमतरता' आणि 'कामगार कपात' याबाबतच्या तरतूदी स्पष्ट करा.
ब) भागीदारी संस्थेची नोंदणी आणि स्थापनेची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) सहकारी संस्थेची व्याख्या लिहा. सहकारी संस्थेचे विविध प्रकार सांगा. [20]

प्रश्न 5) थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही दोन) [20]

- अ) वैयक्तिक अपघात विमा
- ब) उपविधी आणि उपविधीची दुरूस्ती
- क) भागीदारी संस्थेचे विसर्जन
- ड) उद्योग व्यवसाय बंद करणे व पुन्हा सुरू करणे

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P852

[Total No. of Pages :4

[4701]-Ext.35
F.Y. B.A (External)
MATHEMATICS (General)
MG - 1 : Algebra and Geometry
(2013 Pattern) (Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks :100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt each of the following:

[20]

- a) If a/b and b/c then show that a/c .
- b) Find all pairs \bar{i} and \bar{j} such that $\bar{i} \cdot \bar{j} = \bar{i}$ in Z_6
- c) Use factor theorem to determine whether $g(x) = x + 3$ is a factor of $f(x) = 3x^3 - 4x + 2$.
- d) Find the eigen values of the matrix $A = \begin{bmatrix} 2 & 4 \\ 0 & 3 \end{bmatrix}$.
- e) Reduce the matrix $A = \begin{bmatrix} 2 & 4 \\ 3 & 6 \end{bmatrix}$ to row echelon form.
- f) Determine the nature of conic $x^2 + 2xy + y^2 - 6x - 2y + 4 = 0$.
- g) Find the distance of a point $P(4, 3, 1)$ from the plane $2x - y + 2z + 1 = 0$.
- h) Find the equation of a line joining two points $(-2, 1, 3)$ and $(3, 1, -2)$.
- i) Find the equation of a tangent plane at the point $(3, 2, -2)$.
- j) Define cone.

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following:

[20]

- a) Using principle of mathematical induction prove that for every positive integer $n, n^3 - n$ is divisible by 3.
- b) If $a \equiv b \pmod{n}$ and $c \equiv d \pmod{n}$ then show that
- i) $a + c \equiv (b + d) \pmod{n}$
- ii) $ac \equiv bd \pmod{n}$
- c) Let Z be the set of integers. Given $a, b \in Z$ define $a \square b$ if $a - b$ is an even integer. Show that \square is an equivalence relation.
- d) State and prove remainder theorem for polynomials.
- e) Determine the values of λ so that the system of linear equations,

$$x + y + z = 6$$

$$x + 2y + 3z = 10$$

$$x + 2y + \lambda z = 9$$

has i) no solution

ii) unique solution

f) For the matrix $A = \begin{bmatrix} 2 & 2 & 1 \\ 1 & 3 & 1 \\ 1 & 2 & 2 \end{bmatrix}$ find the eigen values of

i) A

ii) A^{-1}

iii) A^3

Q3) Attempt any two of the following:

[20]

- a) State and prove division algorithm for integers.
- b) i) List all integers x in the range $1 \leq x \leq 100$ that satisfy $x \equiv 7 \pmod{17}$.
- ii) If a is any integer then prove that

$$a^2 \equiv 0 \pmod{4}$$

$$a^2 \equiv 1 \pmod{4} \text{ depending on whether } a \text{ is even or odd respectively.}$$

- c) i) Solve the system,

$$x + 2y + z = 3$$

$$2x + 3y + 3z = 10$$

$$3x - y + 2z = 13$$

- ii) Solve $8x^3 - 36x^2 + 46x - 15 = 0$; given that the two roots are in A.P.

Q4) a) Derive equation of plane in intercept form.

[20]

- b) Show that the lines $\frac{x-1}{-1} = \frac{y+6}{-5} = \frac{z-2}{-1}$ and $\frac{x-1}{-1} = \frac{y-3}{4} = \frac{z-5}{2}$ intersect

- c) Find the condition under which the plane $x + my + nz = p$ is a tangent plane to the standard sphere $x^2 + y^2 + z^2 = a^2$. Also find the point of contact.

- d) Show that the line $\frac{x-1}{-2} = \frac{y+2}{3} = \frac{z+5}{4}$ lies on the plane $x + 2y - z = 0$.

- e) If under rotation of axes, without shifting the origin the expression $ax^2 + 2hxy + by^2$ is transformed to $a'x'^2 + 2h'x'y' + b'y'^2$ then show that $a + b = a' + b'$.
- f) Find the equation of the cone whose vertex is (1,1,2) and guiding curve is the ellipse $\frac{x^2}{4} + \frac{y^2}{2} = 1, z = 0$.

Q5) Attempt any two of the following:

[20]

- a) Reduce the equation $5x^2 + 6xy + 5y^2 - 10x - 6y - 3 = 0$ to the standard form and name the conic.
- b) i) Suppose $U=0$ and $V=0$ are intersecting planes. Show that for all values of λ equation $U + \lambda V = 0$ represents a plane passing through the line of inter section of planes $U = 0$ and $V = 0$.
- ii) Find the equation of the sphere through the circle $x^2 + y^2 + z^2 + 6x - 4y - 6z - 14 = 0, x + y + z = 0$ and passing through the point (1,1,-1).
- c) Find the angle between two lines whose direction cosines are l,m,n and l',m',n'. Also find the condition of perpendicularity.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P815

[Total No. of Pages : 4

[4701]Ext.-537
S.Y. B.A. (External)
ANTHROPOLOGY
G-II:Indian Tribes and Tribal Development

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the difference between Caste and Tribe **[20]**

OR

Explain the policy of protective discrimination for tribal development.

Q2) Explain the structure and functions of youth dormitories. **[20]**

OR

Describe various approaches of Tribal Development.

Q3) Describe the causes of Tribal Movements in India. **[20]**

OR

Explain the different problems of Tribes.

Q4) Explain the various types of Interviews. **[20]**

OR

Give geographical classification of Indian Tribes.

P.T.O.

Q5) Answer any two - in brief-

[20]

- a) What is report writing?
- b) What is Non-Participant Observation?
- c) Integrated Tribal development programme : Elaborate
- d) Explain the nature of youth dormitories among tribes.

Total No. of Questions : 5]

P815

[4701]Ext.-537
S.Y. B.A. (External)

मानवशास्त्र

G-II: भारतीय आदिवासी आणि आदिवासी विकास
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) जात आणि जमात यातील फरक स्पष्ट करा. [20]
किंवा
आदिवासी विकासासाठी असलेले संरक्षणात्मक पक्षपात धोरण स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) युवागृहाची रचना व कार्ये विशद करा. [20]
किंवा
आदिवासी विकासाचे विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) आदिवासी चळवळींची कारणे विशद करा. [20]
किंवा
आदिवासींच्या विविध समस्या स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) मुलाखतीचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. [20]
किंवा
भारतीय आदिवासींचे भौगोलिक वर्गीकरण करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची थोडक्यात उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) अहवाल लेखन म्हणजे काय?
- ब) असहभागी निरीक्षण म्हणजे काय?
- क) एकात्मिक आदिवासी विकास कार्यक्रमाचे वर्णन करा.
- ड) आदिवासी मधील युवागृहाचे स्वरूप सांगा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P831

[Total No. of Pages : 8

[4701]Ext.-569
S.Y. B.A. (External)
LOGIC AND METHODOLOGY OF SCIENCE
G - III : Formal and Relational Logic
(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

- Q1)** a) Discuss in details the essential characters of Axiomatic system.
b) Prove the following theorems with the help of the axioms given below

- i) $(p \vee q) \supset p$
- ii) $p \supset (p \vee q)$
- iii) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$
- iv) $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$
- v) $(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$

Theorems

- 1) $(p \supset \square q) \supset (q \supset \square p)$
- 2) $[p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$

[20]

OR

- a) Explain the need of predicate logic and difference in approach between Traditional logic and Predicate logic.
- b) Symbolise the following general propositions with the help of the symbols in brackets.
 - i) Not all men are mortals.
(Mx-x is men, Rx - x is mortal)
 - ii) None but the brave deserve the fair.
(Bx : x is brave, Dx : x deserve the fair)

P.T.O.

- iii) Children are present.
(Cx : x is a child , Px : x is present)
- iv) Gentle horses have all been well trained.
(Hx : x is horse, Gx : x is gentle, Tx : x has been well trained)
- v) All that glitters is not gold.
(Gx : x glitters, Ax : x is gold.)

Q2) a) Explain in details the need for quantification rules.

b) Prove the validity of following argument.

- i) 1) $(\exists x)(Cx.Tx)$
2) $(x)(Tx \supset Ax) / \therefore (\exists x)(Cx.Ax)$
- ii) 1) $(x)(\forall x \supset \square Dx)$
2) $(x)(Sx \supset Vx)$
3) $(x)(Px \supset Sx) / \therefore (x)(Px \supset \square Dx)$

[20]

OR

a) Explain in details the basis for demonstrating the invalidity of invalid arguments.

b) Prove invalidity of each of the following arguments.

- i) 1) $(x)(Hx \supset Mx)$
2) $(x)(Ax \supset Mx) / \therefore (x)(Mx \supset Ax)$
- ii) 1) $(x)(Wx \supset Hx)$
2) $(\exists x)(Ex.Hx) / \therefore (x)(Wx \supset Ex)$

Q3) a) State the nature of multiply general propositions and explain the difference between multiply general propositions and general propositions.

b) Symbolise the following propositions using symbols given in brackets.

- i) All yellow bananas are ripe.
(Yx: Yellow, Bx : Banana, Rx : x is ripe)
- ii) If something is wrong it should be rectified.
(Wx : x is wrong, Rx : x is rectified)

- iii) If something is wrong then something will be rejected.
($Wx : x$ is wrong, $Rx : x$ is rejected)
- iv) If something is damaged someone will be blamed.
($Dx : x$ is damaged, $Px : P$ is person, $Bx : x$ will be blamed)
- v) If someone is beautiful, everyone will be unhappy
($Px : x$ is person, $Bx : x$ is beautiful , $Ux : x$ will be unhappy)

[20]

OR

- a) Explain in details the need for revising the preliminary quantification rules.
- b) Prove the validity of the following arguments.
 - i) $(x)[Gx \supset (y)(Hy \supset Iy)] / \therefore (x)(Tx \supset (y))(Hy \supset Iy)$
 - ii) $(\exists x)Jx \supset (\exists y)Ky / \therefore (\exists x)[Jx \supset (\exists y)Ky]$

- Q4)**
- a) Explain in details the nature and kinds of relational propositions.
 - b) Prove the validity of the following arguments
 - i) $(\exists x)[Mx.(y)(My \supset Dyx)] / \therefore (\exists x)(Mx.Dxx)$
 - ii) $(\exists x)(y)[(\exists z)Ayz \supset Ayx] (y)(\exists z)Ayz / \therefore (\exists x)(y)Ayx$

[20]

OR

- a) Explain in details the properties of triadic relations.
- b) Symbolise the following propositions using symbols given in brackets.
 - i) A attracts everything.
($Ax-A$ Axx - x attracts x)
 - ii) Bad men never have friends
(Bx - bad man, fx - x has y friend)
 - iii) Lakes are smaller than river.
(Lx - x is lake, Rx - x is river, Sxy - x is smaller than y)
 - iv) Every thing is attracted by all magnets.
(Mx - x is magnet, Axy x is attracted by y)
 - v) Dead men tell no tales.
(Dx - x is dead, Mx - x is a man, Tx - x is a tale, Txy - x tells y)

Q5) Write short notes on any four of the following:

[20]

- a) Logical syntax.
- b) Instantiation.
- c) Quantification rules (Revised).
- d) Invalid argument in predicate logic.
- e) Diadic relations.
- f) Identity as a relation.

Total No. of Questions : 5]

P831

[4701]Ext.-569

S.Y. B.A.

LOGIC AND METHODOLOGY OF SCIENCE

G - III : Formal and Relational Logic

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) अ) बीजानुमान पद्धतीच्या संदर्भात प्रणालीकरणाच्या सविस्तर चर्चा करा. [20]

ब) पुढील प्रमेये खालि दिलेल्या मुलाधारांच्या अधारे सिध्द करा. मुलाधार

i) $(p \vee q) \supset p$

ii) $p \supset (p \vee q)$

iii) $(p \vee q) \supset (q \vee p)$

iv) $[p \vee (q \vee r)] \supset [q \vee (p \vee r)]$

v) $(q \supset r) \supset [(p \vee q) \supset (p \vee r)]$

प्रमेय

1) $(p \supset \square q) \supset (q \supset \square p)$

2) $[p \supset (q \supset r)] \supset [q \supset (p \supset r)]$

किंवा

अ) विधेय तर्कशास्त्राची गरज काय ते सांगून पारंपारिक तर्कशास्त्र व विधेय तर्कशास्त्र यांतील फरक स्पष्ट करा.

ब) खालील सामान्य विधाने कंसात दिलेल्या चिन्हांच्या आधारे चिन्हांकीत करा.

i) सर्वच माणसे मर्त्य नाहीत.

(Mx-x हा माणूस, Rx - x हा मर्त्य)

- ii) शूरांशिवाय इतर कोणीही सन्मानास पात्र नाही.
($Bx - X$ हा शूर आहे, $Dx - x$ हा सन्मानास पात्र आहे.)
- iii) मुले उपस्थित आहेत.
($Cx - x$ ही मुले आहेत, $Px - x$ हा उपस्थित आहे.)
- iv) सभ्य घोडे सर्व सुप्रशिक्षित आहेत.
($Hx - x$ हा घोडा आहे, $Gx - x$ हा सभ्य आहे, $Tx - x$ हा सुप्रशिक्षित आहे.)
- v) सर्व जे चमकते ते सोने नसते.
($Gx - x$ ते चमकते, $Ax - x$ हे सोने आहे.)

प्रश्न 2) अ) सांख्यिकीकरणाच्या नियमांची गरज का आहे ते सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

ब) खालील युक्तीवादांची वैधता सिद्ध करा.

- i) 1) $(\exists x)(Cx.Tx)$
2) $(x)(Tx \supset Ax) / \therefore (\exists x)(Cx.Ax)$
- ii) 1) $(x)(Vx \supset \square Dx)$
2) $(x)(Sx \supset Vx)$
3) $(x)(Px \supset Sx) / \therefore (x)(Px \supset \square Dx)$

किंवा

अ) अवैध युक्तिवादाची अवैधता कशाच्या आधारे सिद्ध केली जाते ते सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) खालीलपैकी प्रत्येक युक्तिवादाची अवैधता सिद्ध करा.

- i) 1) $(x)(Hx \supset Mx)$
2) $(x)(Ax \supset Mx) / \therefore (x)(Mx \supset Ax)$
- ii) 1) $(x)(Wx \supset Hx)$
2) $(\exists x)(Ex.Hx) / \therefore (x)(Wx \supset Ex)$

प्रश्न 3) अ) बहुसामान्यवाची विधानांचे स्वरूप स्पष्ट करून सामान्यवाची व बहुसामान्यवाची विधानांतील फरक विशद करा.

ब) खालील विधाने कंसात दिलेल्या चिन्हांच्या आधारे चिन्हांकित करा. [30]

i) सर्व पिवळी केळी विकलेली असतात.

($Yx - x$ ही पिवळी आहे, $Bx - x$ ही केळी आहे, $Rx - x$ हे विकलेले आहे.)

ii) जर काही चुकीचे असेल तर ते सुधारले पाहिजे.

($Wx - x$ हे चुकीचे आहे, $Rx - x$ हे सुधारले पाहिजे)

iii) जर काही चुकीचे असेल तर काही नाकारले जाईल.

($Wx - x$ हे चुकीचे आहे, $Rx - x$ हे नाकारले जाईल)

iv) जर काही खराब झाले तर कोणाला तरी दोषी ठरविले जाईल.

($Dx - x$ हे खराब झाले, $Px - x$ ही व्यक्ती आहे, $Bx - x$ हा दोषी ठरविला जाईल)

v) जर कोणी सुंदर असेल तर सर्व जण दुःखी होतील.

($Px - x$ ही व्यक्ती आहे, $Bx - x$ हा सुंदर आहे, $Ux - x$ हा दुःखी होईल.)

किंवा

अ) प्राथमिक सांख्यिकरणाचे नियम सुधारित करण्याची गरज का पडली ते सविस्तर स्पष्ट करा.

ब) खालील युक्तिवादांची वैधता सिध्द करा.

i) $(x)[Gx \supset (y)(Hy \supset Iy)] / \therefore (x)(Tx \supset (y)(Hy \supset Iy))$

ii) $(\exists x)Jx \supset (\exists y)Ky / \therefore (\exists x)[Jx \supset (\exists y)Ky]$

प्रश्न 4) अ) संबंधवाची विधानांचे स्वरूप आणि प्रकार सविस्तर विशद करा. [20]

i) $(\exists x)[Mx.(y)(My \supset Dyx)] / \therefore (\exists x)(Mx.Dxx)$

ii) $(\exists x)(y)[(\exists z)Ayz \supset Ayx] (y)(\exists z)Ayz / \therefore (\exists x)(y)Ayx$

किंवा

- अ) त्रिविध संबंधवाची विधानांचे गुणधर्म स्पष्ट करा.
- ब) खालील विधाने कंसात दिलेल्या चिन्हांच्या आधारे चिन्हाकीत करा.
- i) क्ष सर्वगोष्टींना आकर्षित करते.
- ii) वाईट मानसाला कधिही मित्र नसतात.
- iii) तळी नद्यांपेक्षा लहान असतात.
- iv) चुंबकाकडून सर्वचगोष्टी आकर्षित केल्या जातात.
- v) काही व्यवसायिक सर्व हौशीलोकांना हारवू शकतात

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा.

[20]

- अ) तार्किक सिरेक्स
- ब) उदाहरणीकरण
- क) सांख्यीकरणाचे नियम
- ड) विधेय तर्कशास्त्रातील अवैध युक्तिवाद
- इ) त्रिविध संबंधवाची विधान.
- फ) एकरूपता एक संबंध प्रकार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P832

[Total No. of Pages : 8

[4701]-Ext.-570

S.Y. B.A. (External)

SOCIOLOGY

(Group A) G -2 : Population and Society

OR

Group B (G-2) : Introduction to social welfare and social Legislation
in India

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Attempt Group 'A' or Group 'B'*

Group A (G-2) - Population and Society

Q1) Attempt Any One of the following questions: [20]

- a) Define population studies. Explain the scope of Population Studies.
- b) Give brief review of family planning programme in India.

Q2) Attempt Any One of the following questions: [20]

- a) Explain the Malthusian theory of population growth.
- b) Give brief review of Indian population policy after Independence.

Q3) Attempt Any One of the following questions: [20]

- a) Define census. Explain the importance of census.
- b) Describe the nature and characteristics of Indian population.

P.T.O.

Q4) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Define mortality. Describe the factors of affecting on mortality.
- b) Discuss the concept and objectives of population education.

Q5) Write short notes (Any Two) **[20]**

- a) AIDS awareness.
- b) Economical factors affecting on fertility.
- c) Marxist Perspective of Population growth.
- d) Relationship between population and poverty.

Total No. of Questions : 5]

P832

**[4701]-Ext.-570
S.Y. B.A. (External)
SOCIOLOGY**

**(Group B) G-2 : Social Welfare and Social Legislation in India
(2013 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Attempt Group 'A' or Group 'B'*

Group B - Social Welfare and Social Legislation in India

Q1) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) What is social welfare? Elaborate the historical review of social welfare programme.
- b) Explain the fundamental rights and fundamental duties.

Q2) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Explain the various legislation for women welfare.
- b) What is the mid day meal scheme? Discuss the impact of mid day meal scheme on children.

Q3) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Discuss the various issues of dalits in India.
- b) Describe the constitutional provisions to safeguard the interests of scheduled tribes.

Q4) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Discuss the problems of people with disabilities.
- b) State the meaning of civil society explain the importance of civil society for social welfare with marginalized groups.

Q5) Write Short notes (Any Two) **[20]**

- a) Concept of Social Development and Human rights.
- b) Juvenile Justice Act 2011.
- c) The Rehabilitation Council of India Act 1992.
- d) Role of Media in Social Welfare.

Total No. of Questions : 5]

P832

[4701]-Ext.-570
S.Y. B.A. (External)

SOCIOLOGY

(Group A) G-2 : Population and Society

OR

Group B (G-2) : Introduction to social welfare and social Legislation
in India

(2013 पॅटर्न)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) गट 'अ' किंवा 'ब' प्रश्नपत्रिका सोडवावी
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

Group A (G-2) - Population and Society

- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
अ) लोकसंख्या अभ्यासाची व्याख्या सांगा. लोकसंख्या अभ्यासाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) भारतातील कुटुंब नियोजन कार्यक्रमाचा थोडक्यात आढावा द्या.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
अ) लोकसंख्या वाढीचा माल्थसवादी सिध्दांत स्पष्ट करा.
ब) स्वातंत्र्योत्तर भारतीय लोकसंख्या धोरणाचा थोडक्यात आढावा द्या.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
अ) जनगणनेची व्याख्या लिहा. जनगणनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) भारतीय लोकसंख्येचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये विशद करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) मर्त्यवेची व्याख्या लिहा. मर्त्यवेला प्रभावित करणाऱ्या घटकांचे वर्णन करा.
- ब) लोकसंख्या शिक्षणाची संकल्पना आणि उद्दिष्ट्यांची चर्चा करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) एडस् जाणीव जागृती.
- ब) जननावर परिणाम करणारे आर्थिक घटक.
- क) लोकसंख्या वाढीचा मार्क्सवादी विचार.
- ड) लोकसंख्या आणि दारिद्र्य यांतील संबंध.

Total No. of Questions : 5]

P832

[4701]-Ext-570
S.Y. B.A. (External)
SOCIOLOGY

(Group B) G - 2 : Social Welfare and Social Legislation in India
(2013 पॅटर्न)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) गट 'अ' किंवा 'ब' प्रश्नपत्रिका सोडवावी
4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

Group B - Social Welfare and Social Legislation in India

- प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
- अ) समाज कल्याण म्हणजे काय ? भारतातील समाज कल्याण कार्यक्रमाचा ऐतिहासिक आढावा विशद करा.
- ब) मूलभूत हक व मूलभूत कर्तव्ये स्पष्ट करा.
- प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
- अ) महिला कल्याणासाठीच्या विविध तरतुदी स्पष्ट करा.
- ब) मध्यान्ह भोजन योजना म्हणजे काय ? मध्यान्ह भोजन योजनेचा मुलावर होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा.
- प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]
- अ) भारतातील दलितांच्या विविध मुद्द्यांवर चर्चा करा.
- ब) अदिवासी हकांच्या संरक्षणासाठी असणाऱ्या विविध कायदेशीर तरतुदीचे वर्णन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) विकलांग व्यक्तींच्या समस्यांची चर्चा करा.
- ब) नागरी समाजाचा अर्थ लिहा. सीमांतक समूहाच्या सामाजिक कल्याणासाठी नागरी समाजाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) सामाजिक विकासाची संकल्पना व मानवी हकांची संकल्पना.
- ब) बाल न्याय हक कायदा 2011.
- क) भारतीय पुर्नवर्तन कायदा 1992.
- ड) सामाजिक कल्याणामध्ये माध्यमांची भूमिका.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P833

[Total No. of Pages : 4

[4701]Ext.-571
S.Y. B.A. (External)
SOCIOLOGY
Foundations of Sociological Thought
(2013 Pattern) (Special Paper - I)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Explain the law of three stages by comte.
- b) What is class struggle? Explain the theory of class struggle.

Q2) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Discuss the theory of social Action.
- b) Explain the Development of Sociology in India.

Q3) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Discuss the theory of caste by G.S.Ghurye.
- b) Explain the concept of Sanskritization.

P.T.O.

Q4) Attempt Any One of the following questions:

[20]

- a) Explain the social Background of Indian Nationalism.
- b) Explain the theory of origin of caste by Dr. B.R. Ambedkar.

Q5) Write short notes (Any Two)

[20]

- a) French Revolution.
- b) Historical Materialism.
- c) Dominant caste.
- d) Concept of Religion.

Total No. of Questions : 5]

P833

[4701]Ext.-571
S.Y. B.A. (External)
SOCIOLOGY

Foundations of Sociological Thought
(2013 Pattern) (Special Paper - I)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) कॉम्ट यांनी सांगितलेला तीन अवस्थांचा नियम स्पष्ट करा.
ब) वर्ग – संघर्ष म्हणजे काय? वर्ग-संघर्षाचा सिध्दांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) सामाजिक कृतीच्या सिध्दांतावर चर्चा करा.
ब) भारतातील समाजशास्त्राचा विकास स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) जी.एस. घुर्ये यांनी सांगितलेल्या जातीच्या सिध्दांतावर चर्चा करा.
ब) संस्कृतीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) भारतीय राष्ट्रवादाची सामाजिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- ब) डॉ. बी.आर. आंबेडकर यांनी सांगितलेला जातीच्या उत्पत्तीचा सिध्दांत स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) [20]

- अ) फ्रेंच राज्यक्रांती.
- ब) ऐहत्यासिक भौतिकवाद.
- क) प्रभावी जात.
- ड) धर्माची संकल्पना.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P834

[Total No. of Pages : 4

[4701]Ext.-572
S.Y. B.A. (External)
SOCIOLOGY

S - 2 : Indian Society : Issues and Problems
(2013 Pattern) (Special Paper -2)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Elucidate the interactionist and conflict theoretical approaches no study the social problems.
- b) Define poverty. Explain the causes of rural and urban poverty.

Q2) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) State the meaning of religious minorities. Explain the problems of religious minorities.
- b) What is gender?? Discuss the economic and cultural factors of gender discrimination.

Q3) Attempt Any One of the following questions: **[20]**

- a) Explain the causes of regional imbalance.
- b) Discuss the nature of caste and community related crimes.

P.T.O.

Q4) Attempt Any One of the following:

[20]

- a) Elaborate the problems of aging.
- b) Discuss the role of state dealing with social problems.

Q5) Write short notes (Any Two)

[20]

- a) Causes of social problems.
- b) Nature of religious fundamentalism.
- c) Cyber crime.
- d) Problems of Youth.

Total No. of Questions : 5]

P834

[4701]Ext.-572
S.Y. B.A. (External)
SOCIOLOGY
S - 2 : Indian Society Issues and Problems
(2013 Pattern) (Special Paper - 2)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) सामाजिक समस्येच्या अध्ययनाच्या आंतरक्रियात्मक व संघर्षात्मक दृष्टिकोनांचे विवरण करा.
ब) दारिद्र्याची व्याख्या लिहा. ग्रामीण व शहरी दारिद्र्याची कारणे स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) धार्मिक अल्पसंख्याचा अर्थ लिहा. धार्मिक अल्पसंख्याकांची समस्या स्पष्ट करा.
ब) लिंगभाव म्हणजे काय? लिंगभाव विषमतेच्या आर्थिक व सांस्कृतिक घटकांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [20]

- अ) प्रादेशिक असमतोलाची कारणे स्पष्ट करा.
ब) जाती आणि जमातीच्या संबंधित गुन्हेगारीच्या स्वरूपाची चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [20]

अ) वृद्धावस्थेच्या (वृद्धांच्या) समस्या विशद करा.

ब) सामाजिक प्रश्नांची हाताळणी करताना राज्याची भूमिका विशद करा.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

अ) सामाजिक प्रश्नांची (समस्यांची) कारणे.

ब) धार्मिक मूलतत्त्वादाचे स्वरूप.

क) सायबर गुन्हे (संगणकीय गुन्हे)

ड) युवकांचे प्रश्न (समस्या)

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P835

[Total No. of Pages : 4

[4701]Ext.-573

S.Y. B.A. (External)

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

G - II : Outline of Political , Social and Economic Institutions of
Ancient India (600 B.C. to 1200 A.D.)

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Maximum Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following questions: **[20]**

- a) Explain the Archaeological sources of the Political, Social and Economic Institutions of Ancient India.

OR

- b) Discuss the different types of State.

Q2) Answer any one of the following questions: **[20]**

- a) Discuss the nature and function of 'Sabha' and 'Samiti' as public institutions in Ancient India.

OR

- b) Which were the different types of courts in Ancient India?

Q3) Answer any one of the following questions: **[20]**

- a) Describe the varna system in Ancient India.

OR

- b) Take a review of the position of women in Ancient India.

P.T.O.

Q4) Answer any one of the following questions:

[20]

a) Explain the various industries in Ancient India.

OR

b) Give a detailed account of Ancient Indian foreign trade.

Q5) Write short notes (any two):

[20]

a) Features of Ganarājyas (Republics).

b) Saptanga Theory.

c) Ancient Indian Universities.

d) Ancient measurements.

Total No. of Questions : 5]

P835

[4701]Ext.-573

S.Y. B.A. (External)

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

G - II : Outline of Political, Social and Economic Institutions of
Ancient India (600 B.C. to 1200 A.D.)

(2013 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

अ) प्राचीन भारतीय राजकीय, सामाजिक व आर्थिक संस्थांच्या इतिहासाची पुरातत्त्वीय साधने स्पष्ट करा.

किंवा

ब) राज्यांच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.

प्रश्न 2) खालील कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

अ) प्राचीन भारतातील लोकसंस्था म्हणून सभा व समितीच्या स्वरूप व कार्याविषयी चर्चा करा.

किंवा

ब) प्राचीन भारतीय न्यायालयांचे प्रकार कोणते होते?

प्रश्न 3) खालील कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

अ) प्राचीन भारतातील वर्णव्यवस्थेचे वर्णन करा.

किंवा

ब) प्राचीन भारतीय स्त्रीयांच्या स्थितीचा आढावा घ्या.

प्रश्न 4) खालील कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर लिहा. [20]

अ) प्राचीन भारतातील विविध उद्योगधंदे स्पष्ट करा.

किंवा

ब) प्राचीन भारतीय परराष्ट्रीय व्यापाराचा सविस्तर वृत्तांत द्या.

प्रश्न 5) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [20]

अ) गणराज्यांची वैशिष्ट्ये.

ब) सप्तांग सिध्दांत

क) प्राचीन भारतीय विद्यापीठे

ड) प्राचीन मापे.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P836

[4701]Ext.-575

[Total No. of Pages : 4

**S.Y. B.A. (External)
STATISTICS (General - I)**

Sampling Techniques and Statistical Process Control

(2013 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meanings.*

Q1) Attempt each of the following:

- a) State whether each of the following statement is true or false: **[1 each]**
 - i) Probability that the unit is selected at first draw is same for SRSWOR and SRSWR
 - ii) The assignable causes in the manufacture can be discovered & corrected.
 - iii) Pareto diagram is a simple bar diagram of causes.
 - iv) The control chart is usually maintained for averages and not for individual components.
 - v) Systematic sampling is always precise than simple random sampling.
- b) In each of the following cases, choose the correct alternative: **[1each]**
 - i) The CL & LCL on an \bar{X} chart are respectively a & b. Hence the UCL on the chart is _____ .
 - a) $2a+b$
 - b) $a+b$
 - c) $2a-b$
 - d) $a-b$
 - ii) Natural tolerance band is always _____ .
 - a) 3σ
 - b) 6σ
 - c) σ
 - d) None of these

P.T.O.

- d) Distinguish between chance causes and assignable causes of variation.
- e) In case of SRSWOR derive an expression for the probability of including a specified unit of the population in the sample.
- f) State various criteria for detecting lack of control.

Q3) Attempt any four of the following:

[4×5=20]

- a) Discuss the methods to control non-sampling errors.
- b) Obtain $\text{var}(\bar{Y}_n)$ in SRSWR case.
- c) Explain the procedure of double sampling plan and also write down the advantages of double sampling plan over single sampling plan.
- d) Define following terms
 - i) AQL
 - ii) LTPD
 - iii) ATI
 - iv) Consumer's Risk
- e) Construct appropriate control chart for the following data.

Sample No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No. of Defects	3	4	4	5	1	3	4	2	4	5

- f) Explain the purpose and use of SPC.

Q4) Attempt any two of the following:

[2×10=20]

- a) Define the following terms.
 - i) Specification Limits
 - ii) Natural Tolerance Limits
 - iii) Probability Limits

Also compare natural tolerance limits and specification limits.

- b) Describe all process capability indices for a stable process.

- c) The values $\{(X_i, Y_i) | i=1,2,3,4,5\}$ in a sample of size five are as follows:

X_i	2	2	3	4	4
Y_i	4	5	6	8	10

The population total of 50 observation of X is known to be 100. Obtain the regression estimate of population total of Y.

- d) i) Obtain an unbiased estimate of population mean for the data given below:

Stratum	N_i	n_i	Stratum mean
Large	100	8	14.875
Small	80	6	17.5
Medium	50	3	12.3333

- ii) With usual notations, prove that

$$\text{Var}(\bar{X})_{\text{SRSSWOR}} \geq \text{Var}(\bar{X}_{st}) \text{P.A.}$$

Q5) Attempt any one of the following: [1×20=20]

- a) Thirteen samples of size 6 each are drawn from the production process after every three hours.

Values of means and ranges for each of the thirteen samples were as follows:

Sample No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Mean(\bar{X})	190	225	200	220	250	285	260	240	230	275	180	195	240
Range(R)	45	85	75	40	90	110	80	65	55	170	85	50	70

Construct (\bar{X}) and R chart to examine that the process is under control [Given $n=6, D_3=5, d_2=2.534, D_4=2.004, A_2=0.483$]. Suggest control limits for future.

- b) i) What do you mean by auxiliary variables? Explain with two examples how these variables are useful in sample surveys. Also discuss estimation of population mean using knowledge of auxiliary variables.
- ii) Consider a population of 5 units with values 1,2,3,4,5. Write down all possible samples of size 2 without replacement from this population and show that samples mean is an unbiased estimator of population mean. Also show that sample mean square is an unbiased estimator of population mean square.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P837

[Total No. of Pages : 7

[4701]Ext.-579
S.Y. B.A. (External)
APPLIED STATISTICS (General)
Applications of Statistics and Theory of Probability
(2013 Pattern)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and scientific calculator is allowed.*
- 4) *Symbols have their usual meaning.*
- 5) *Graph papers will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following :

- a) State whether the following statements are true or false : **[1 each]**
- i) $0 \leq P(A) \leq 1$
 - ii) $P(A \cap B) = P(A) \times P(B)$
 - iii) If $R_{1.23} = 1$ then $R_{2.13} = 0$
 - iv) If X follows P(5) distribution then its mean is 5.
 - v) The probability mass function of a discrete random variable X is :
$$P(x) = k, X = 1, 2, \dots, 10.$$
$$= 0 \text{ otherwise}$$

Then the value of k will be 1/10.
- b) Choose the correct alternative : **[1 each]**
- i) If the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 is $X_1 = 20 + 2.2 \cdot X_2 + 0.86 X_3$ then estimate of X_1 when $X_2 = 20$ and $X_3 = 72$ will be
 - a) 124
 - b) 125.92
 - c) 120.5
 - d) 125.82

P.T.O.

- ii) If _____ then
- a) $P(A) \leq P(B)$ b) $P(A)$
- c) $P(B) = 1 - P(A)$ d) $P(A) \geq P(B)$
- iii) Let A and B be any two events associated with an experiment. Suppose that $P(A) = 0.5$ and $P(A \cup B) = 0.9$ then what will be the value $P(B)$ if events A and B are independent ?
- a) 0.89 b) 0
- c) 0.45 d) 0.5
- iv) If X follows B(5,p) distribution with mean 2.5 then sd(X) is
- a) 1 b) 5
- c) 2.5 d) 1.25
- v) For a discrete random variable X, if $E(X^2) = 25$ and $E(X) = 3$ then variance of X will be
- a) 16 b) 20
- c) 14 d) 10

c) Answer in brief : **[2 each]**

- i) State the axioms of probability. $\sigma_x^2 = 16$ and $\sigma_y^2 = 32$
- ii) Define probability model. $\frac{\sigma_x \sigma_y}{2}$
- iii) State any two practical situations where multiple regression can be used.
- iv) If X and Y are two independent discrete random variables with _____ then compute $V(3X+2Y)$.
- v) For a certain population, the age wise distribution of number of deaths is given in the table below.

Age group (in years)	No. of persons	No. of deaths
0 -10	800	15
10-20	1200	8
20-60	2000	20
60-100	600	19

Compute the C D R.

Q2) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) i) Give classical definition of probability.
ii) Discuss the limitations of classical definition of probability
- b) One card is drawn from a full pack of playing cards. Three events A, B and C are defined as follows :
- A : A red card is drawn,
B : A club card is drawn,
C : King of club is drawn.
- Check whether the events A, B, C are pair wise independent.
- c) The mean, standard deviation and correlation coefficients obtained for three characteristics X_1 , X_2 , and X_3 are given below :

$$\bar{X}_2 = 80 , \quad \sigma_2 = 40 , \quad r_{23} = 0.7$$

$$\bar{X}_3 = 65.5 , \quad \sigma_3 = 12 , \quad r_{13} = 0.65$$

Compute b12.3 and b13.2. $\bar{X}_1 = 100.5 , \quad \sigma_1 = 25 , \quad r_{12} = 0.6$

- d) Explain the following components of time series.
- i) Cyclical variations
ii) Irregular variations
- e) The data given below are the average quarterly prices of a certain commodity (in Rs.) for different years. Compute seasonal indices by simple average method for these data :

Quarter	I	II	III	IV
Year				
2000	68	50	65	62
2001	65	65	55	68
2002	75	60	65	65
2003	115	75	70	95

- f) i) Define permutation and combination of n objects taken r at a time.
- ii) A card is drawn at random from a box containing 10 cards numbered 1 to 10. Let A be the event that the number on the card drawn is odd and B be the event that the number on the card drawn is less than 5. Obtain $P(A)$, $P(A \cap B)$.

Q3) Attempt any four of the following :

[4 × 5 = 20]

- a) In how many ways can 6 Books and 2 dictionaries be arranged in a row to attend a certain ceremony so that :
- i) Two dictionaries are side by side.
- ii) Two dictionaries are strictly in one in each corner.
- b) Describe the method of estimating seasonal indices by ratio to moving average method
- c) Explain the concept of multiple correlation and partial correlation in case of trivariate data.
- d) Explain the following terms :
- i) sample space
- ii) event
- iii) intersection of events.
- e) The price index numbers for year 2010 calculated with the base year 2005 using Laspeyre's and Paasche's formula are given by 125 and 146 respectively. Compute the price index number by Fisher's and Dorbish Bowley's formula.
- f) What is time series? Discuss its uses in practical situations.

Q4) Attempt any two of the following :

[2 × 10 = 20]

- a) i) Define discrete uniform distribution and state its mean and standard deviation. Also give any two real life situations where the uniform distribution is applicable. **[5]**
- ii) Define : **[5]**
- I) Expectation of a discrete r.v.
- II) Expectation of a linear function of a discrete r.v.
- III) Variance of a discrete r.v.

b) The joint distribution of (X,Y) is given below :

[10]

	Y	1	2	3
X				
-1		2c	0	2c
0		c	2c	3c
1		3c	3c	c

- Find i) the value of c.
- ii) $P(XY \geq 0)$.
- iii) $P(X \geq 1 | Y < 2)$.
- iv) Marginal probability distributions of X and Y,
- v) $E(X)$ and $E(Y)$.
- c) Compute GFR, ASFR, TFR, GRR and NRR for the following data assuming the sex ratio at birth as 105 males : 100 females. **[10]**

Age	No. of women (in 1000)	No. of births	Survival factor
15-19	500	22000	0.969
20-24	350	65050	0.967
25-29	270	62050	0.963
30-34	240	27500	0.958
35-39	260	12000	0.952
40-44	280	1100	0.942
45-49	250	250	0.928

- d) i) Define Poisson distribution. State the additive property of Poisson distribution. Also give real life situations where this distribution is applied. [5]
- ii) An unbiased coin is tossed three times. Let X be the number of tails observed in the three tosses. Obtain the probability distribution of X . Further obtain $E(X)$. [5]

Q5) Attempt any one of the following :

[1 × 20 = 20]

- a) i) Write a note on following mortality rates and discuss their advantages and limitations : [10]
- I) Crude Death Rate (CDR),
- II) Specific Death Rate (ASDR),
- III) Standardized Death Rate (STDR).
- ii) The probability distribution of a random variable X is given in the table below : [5]

X	2	4	6	8	10	12
$P(X=x)$	0.1	0.1	0.2	0.3	0.2	0.1

Find $E(X)$ and $V(X)$.

- iii) The number of cars crossing a bridge during a certain interval (X) follows Poisson distribution with mean 6. Find the probability that during a randomly chosen interval of time. [5]
- I) only two cars will cross the bridge,
- II) at least two cars will cross the bridge.

b) i) For two-dimensional discrete random variable (X, Y) define : [10]

I) probability mass function of (X, Y)

II) marginal probability distributions of X and Y

III) conditional probability distribution of X given $Y = y$

IV) conditional mean of X given $Y = y$

ii) Let $(5, 0.6)$ and $(5, 0.6)$ be independent variables.

Find : [10]

I) $P[X+Y \leq 9]$

II) $P[(X+Y) > 8]$

III) $P[X = 5 \mid X+Y = 9]$

IV) $E[5(X+Y) + 2]$.

⊗ ⊗ X ⊗ ⊗ B

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P838

[Total No. of Pages : 8

[4701]Ext.-580
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY
Introduction to Applied Ethics (Alternative Course)
(2013 Pattern) (General Paper - II)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Critically examine the arguments for anthropocentrism. **[20]**

OR

State and discuss ethical issues related to experimentation on animals.

Q2) Discuss the notion of patient's rights in the context of paternalism. **[20]**

OR

Critically discuss the arguments against abortion.

Q3) State Ringer's views on friendship. Do you agree with him Give reasons for your views. **[20]**

OR

Describe the nature of corporate Ethics and explain the notion of corporate social Responsibility.

Q4) Critically discuss the traditional views about marriage and family. **[20]**

OR

Elaborately discuss the significance of freedom of expression in the context of media ethics.

P.T.O.

Q5) Write Short notes on any two of the following

[20]

- a) Kahlil Gibran's views on friendship
- b) Land ethics
- c) Relevance of hippocratic oath.
- d) Media and violence.

Total No. of Questions : 5]

P838

[4701]Ext.-580
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY
Introduction to Applied Ethics (Alternative Course)
(2013 पॅटर्न) (General Paper - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) मानवकेन्द्रवादाच्या बाजूने असणाऱ्या युक्तिवादांचे चिकित्सक परीक्षण करा. [20]

किंवा

प्राण्यांवरील प्रयोगांच्या संबंधाने निर्माण होणारे नैतिक मुद्दे सांगून त्यांची चर्चा करा.

प्रश्न 2) पालकवादाच्या संदर्भात रुग्णांचे हक्क या कल्पनेची चर्चा करा. [20]

किंवा

गर्भपाताच्या विरोधी असणाऱ्या युक्तिवादांची चिकित्सक चर्चा करा.

प्रश्न 3) मैत्रीबद्दलचे रिंगर यांचे विचार मांडा. तुम्ही त्यांच्याशी सहमत आहात का ? तुमच्या विचारांमागची कारणे सांगा. [20]

किंवा

उद्योगसमूहांच्या नीतिशास्त्राच्या स्वरूपाचे वर्णन करा आणि उद्योगसमूहांच्या सामाजिक जबाबदारीची कल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) विवाह आणि कुटुंब यांसंबंधीच्या पारंपरिक विचारांची चिकित्सक चर्चा करा. [20]

किंवा

माध्यमांच्या नीतिशास्त्राच्या संदर्भात अभिव्यक्ती स्वातंत्र्याच्या महत्वाची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनांवर संक्षिप्त टीपा लिहा. [20]

अ) मैत्रीबद्दलचे खालील जिब्रान यांचे विचार

ब) भूमी नीतिशास्त्र

स) हिप्पोक्रेटसच्या शपथेची प्रस्तुतता

द) माध्यमे आणि हिंसा

Total No. of Questions : 5]

P838

[4701] Ext.-580
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY
Philosophy of Indian Saints
(2013 Pattern) (General Paper - II)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain the role of Saint's as socio-cultural reformers. **[20]**

OR

Explain Basaveshvara's views regarding Pravritti-Nivritti

Q2) Explain the impact of Suffi and Vaishnava philosophy on Kabir's thought. **[20]**

OR

Explain Guru Nanak's concepts of Omkara, Nirmkara and Akala.

Q3) Explain fully saint Jnanadeva's concept of Bhakti, Para Bhakti and Aavyabhichari Bhakti. **[20]**

OR

Explain saint Tukarama's concept of true Dharma and Pakhanda.

Q4) Explain Bahenabai's views on Non-dualism and Maya. **[20]**

OR

Explain and evaluate saint Ramadasa's synthesis of Prapancha and Parmartha in the light of modern society.

Q5) Write Short notes on any two of the following.

[20]

- a) Characteristics of saint.
- b) Janagama - Basa-vesvara.
- c) The concept of Pativradya by Bahenabai.
- d) Saint Tukarama's concept of God.

Total No. of Questions : 5]

P838

[4701]Ext.-580
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY
Philosophy of Indian Saints
(2013 पॅटर्न) (General Paper - II)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1) संत हे सामाजिक व सांस्कृतिक सुधारक आहेत हे सविस्तर विशद करा. [20]
किंवा
बसवेश्वरांचा प्रवृत्ती व निवृत्ती विषयक दृष्टीकोन विशद करा.
- प्रश्न 2) संत कबीरांवरील सूफी व वैष्णव तत्वज्ञानाची प्रभाव स्पष्ट करा. [20]
किंवा
गुरू नानकांच्या ओंकार, निरंकार व अकाल या संकल्पना विशद करा.
- प्रश्न 3) संत ज्ञानदेवांची भक्ती, पराभक्ती व अल्यभिचारी भक्तीसंकल्पना सविस्तर विशद करा. [20]
किंवा
संत तुकारामांची खऱ्या धर्माची व पाखंड संकल्पना विशद करा.
- प्रश्न 4) अद्वैत व माया बाबतचे बहेणाबाईंचे विचार स्पष्ट करा. [20]
किंवा
संत रामदासांचा प्रपंचहपरमार्थ समन्वय दृष्टीकोन स्पष्ट करून, त्याचे आधुनिक समाज व्यवस्थेशी मूल्यमापन करा.

प्रश्न 5) खालीलपैकी कोणत्याही दोनांवर संक्षिप्त टिपा लिहा.

[20]

- अ) संताची लक्षणे
- ब) जंगम ह्य बसवेश्वर
- स) बहेणाबाईची पातिव्रत्य संकल्पना
- द) संत तुकारामांची ईश्वर संकल्पना

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P839

[Total No. of Pages : 4

[4701]-Ext.-581
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY (SPL - I)
Indian Philosophical Approach
(2013 Pattern)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) State and discuss major features of Indian Philosophy. **[20]**

OR

State and examine Carvaka's materialism

Q2) Distinguish between svārthānumāna and parārthānumāna. Elaborate pancavayavi vākya. **[20]**

OR

Distinguish between jiva and ajiva. Elaborate the concept of ajiva.

Q3) Discuss in detail the concept of pratityasamutpāda. **[20]**

OR

State the basic features of Purva-mimansa. Explain the concept of vidhi-arthavāda.

Q4) Explain the concepts purus'a and prakriti. State the relation between them. (Samkhya) **[20]**

OR

Explain the concepts Brahman and Māya. (Advaita)

P.T.O.

Q5) Write notes on any two

[20]

- a) Jaina view of liberation
- b) Seven padarthas propounded by Vaiśeṣik darśan
- c) Anupalabdhi pramana
- d) Viparita Khyati

ś

Total No. of Questions : 5]

P839

[4701]-Ext.-581
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY (SPL - I)
Indian Philosophical Approach
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

-
- प्रश्न 1) भारतीय तत्त्वज्ञानाची प्रमुख वैशिष्ट्ये सांगून त्यांची चर्चा करा. [20]
किंवा
चार्वाकांचा जडवाद सांगून त्याचे परीक्षण करा.
- प्रश्न 2) स्वार्थानुमान आणि परार्थानुमान यांतील भेद सांगा. पंचावयवी वाक्यांची मांडणी करा. [20]
किंवा
जीव आणि अजीव यांतील भेद सांगा. अजीव संकल्पनेची मांडणी करा.
- प्रश्न 3) प्रतीत्य समुत्पाद या संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा. [20]
किंवा
पूर्वमीमांसा दर्शनाची मूलभूत वैशिष्ट्ये सांगा. विधी अर्थवाद संकल्पना स्पष्ट करा.
- प्रश्न 4) पुरुष आणि प्रकृति ह्या संकल्पना स्पष्ट करा त्यातील संबंध सांगा. [20]
किंवा
ब्रह्मन् आणि माया या संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

[20]

- अ) जैनदर्शनाचा मोक्षविषयक दृष्टिकोन
- ब) वैशेषिक दर्शनांनी मांडणी केलेले सात पदार्थ
- क) अनुपलब्धि प्रमाण
- ड) विपरीत ख्याती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P840

[Total No. of Pages : 4

[4701]-Ext.-582
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY (SPL - II)
History of Western Philosophy
(2013 Pattern)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) State and examine Heraclitus' and Parmenides' views regarding the nature of Universe. **[20]**

OR

Discuss in detail Plato's distinction between opinion and Knowledge.

Q2) Elaborately explain Aristotle's notion of substance. **[20]**

OR

State and explain St. Aquinas, arguments for the existence of God.

Q3) State and discuss Descartes' rationalism. **[20]**

OR

Write an essay on Berkeley's immaterialism.

Q4) State and discuss Kant's views regarding the possibility of synthetic a priori Knowledge. **[20]**

OR

State and explain Hegel's absolute idealism

P.T.O.

Q5) Write notes on any two of the following

[20]

- a) Plato's theory of Form
- b) Relation between God and world according to St. Augustine
- c) Leibniz's monodology
- d) Hume's views on causation

Total No. of Questions : 5]

P840

[4701]-Ext.-582
S.Y. B.A. (External)
PHILOSOPHY (SPL - II)
History of Western Philosophy
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) विधाच्या स्वरूपाविषयीचे हेराक्लिटस आणि पारमिनाइड्स यांचे विचार सांगून त्यांचे परीक्षण करा. [20]

किंवा

प्लेटो यांनी मत आणि ज्ञान यांत केलेल्या भेदाची सविस्तर चर्चा करा.

प्रश्न 2) अ‍ॅरिस्टॉटल यांची द्रव्य ही कल्पना सविस्तर स्पष्ट करा. [20]

किंवा

ईश्वराचे अस्तित्व सिद्ध करण्यासाठी संत अ‍ॅक्विनास यांनी दिलेले युक्तीवाद सांगा आणि स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) देकार्त प्रणीत बुद्धीवाद सांगून त्याची चर्चा करा. [20]

किंवा

बर्कले यांच्या अजडवादावर निबंध लिहा.

प्रश्न 4) संश्लेषक अनुभव पूर्व ज्ञानाच्या शक्यते बाबतचे काँट यांचे विचार सांगून त्यांची चर्चा करा. [20]

किंवा

हेगेल यांचा केवल चिद्वाद सांगून स्पष्ट करा.

प्रश्न 5) खालिल पैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

[20]

- अ) प्लेटो यांची आकार विषयक उपपत्ती
- ब) संत ऑगस्टीन यांच्या दृष्टिकोनातून ईश्वर आणि जग यांतील संबंध
- क) लइब्निझ यांचा चिदणुवाद
- ड) कारणते विषयीचे ह्युम यांचे विचार

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

P841

[Total No. of Pages : 4

[4701]Ext.-584
S.Y. B.A. (External)
ADULT EDUCATION - II
Content, Approach, Method and Evaluation of Adult Education
(2013 Pattern)

Time : 3Hours]

[Max. Marks : 100

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the efforts of J.K. Nyerere to promote the adult education in Tanzania.[20]

OR

Write the teaching methods of adult education.

Q2) Write the few strategics to improve the SC | ST women literacy in your state.[20]

OR

Write the objectives of National Adult education programme, 1978.

Q3) Write the training needs of S.C | S.T women. [20]

OR

Compare the literacy percentage in 19th and 20th century.

Q4) Write the achievement and evaluation of the adult education in last 25 years.[20]

OR

Describe the various education commission in India to promote adult literacy.

P.T.O.

Q5) Write Short notes on any two.

[20]

- a) Peer Group Learning
- b) Literacy Test.
- c) Training of Praraks
- d) Management of Adult education

Total No. of Questions : 5]

P841

[4701]Ext.-584
S.Y. B.A. (External)
ADULT EDUCATION - II
Content, Approach, Method and Evaluation of Adult Education
(2013 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 100

- सूचना :** 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

-
- प्रश्न 1)** जे. के. न्येरेरे यांनी टांझानियात प्रौढ शिक्षणास बळकटी आणण्यासाठी केलेले प्रयत्न लिहा. [20]
किंवा
प्रौढ शिक्षणातील अध्यापन पद्धती लिहा.
- प्रश्न 2)** तुमच्या राज्यातील अनु जाती / अनु जमातीतील महिलांतील साक्षरतेचे प्रमाण वाढविण्यासाठी व्यूहचरणा लिहा. [20]
किंवा
राष्ट्रीय प्रौढ शिक्षण कार्यक्रम 1978 ची उद्दिष्टे लिहा.
- प्रश्न 3)** अनु जाती / अनु जमातीतील महिलांसाठी प्रशिक्षण गरजा लिहा. [20]
किंवा
19 व्या शतकातील व 20 व्या शतकातील साक्षरतेच्या टक्केवारीची तुलना करा.
- प्रश्न 4)** गेल्या 25 वर्षातील प्रौढशिक्षणाची उपलब्धी व मूल्यमापन याविषयी लिहा. [20]
किंवा
प्रौढसाक्षरता विकासाच्या दृष्टीने भारतातील विविध शिक्षण आयोगांविषयी तपशीलाने वर्णन करा.

प्रश्न 5) पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा.

[20]

- अ) समान गट अध्ययन
- ब) साक्षरता चाचणी
- क) प्रेरकांचे प्रशिक्षण
- ड) प्रौढशिक्षणाचे व्यवस्थापन

